

18^e j.a.v.

NOTULEN
VAN DE JAARLIJKSE ALGEMENE VERGADERING VAN DE VOLKSPARTIJ
VOOR VRIJHEID EN DEMOCRATIE, GEHOUDEN OP VRIJDAG 9 EN
ZATERDAG 10 APRIL 1965 IN DE BUITENSOCIËTEIT TE ZWOLLE.

De Voorzitter, Ir.K.van der Pols, opent Vrijdagavond 9 April 1965 om 8.05 uur de vergadering met een korte rede, welke als bijlage I bij de notulen is gevoegd.

Vervolgens houdt Mr.W.J.Geertsema, Voorzitter van de Tweede Kamerfractie, een toespraak welke als bijlage II bij de notulen is gevoegd.

Nadat de vergadering beide sprekers met een hartelijk applaus voor hun redevoeringen heeft bedankt, stelt de Voorzitter voor het navolgende telegram aan H.M.de Koningin te verzenden:

"De Volkspartij voor Vrijheid en Democratie, op 9 en
"10 April 1965 te Zwolle in jaarlijkse Algemene Verga-
"dering bijeen, betuigt Uwe Majesteit en Haar Huis haar
"gevoelens van trouw en aanhankelijkheid.

van der Pols - Voorzitter,
Quarles van Ufford - Algemeen Secretaris."

De vergadering gaat gaarne accoord met de inhoud van het te verzenden telegram.

Overgegaan wordt tot punt 3 van de Agenda: Begroeting van de gasten.

De Voorzitter richt een hartelijk woord van welkom tot de in de vergadering aanwezige genodigden, die hij deels reeds heeft begroet in zijn openingsrede.

Het doet hem bijzonder veel genoegen dat hier vanavond een vertegenwoordiging van de J.O.V.D., bestaande uit de heren Heyting, van Bremen en Jonker, resp. voorzitter, vice-voorzitter en algemeen secretaris, aanwezig is; dit onderstreept de goede verstandhouding, die de J.O.V.D. en de V.V.D. verbindt.

Hierna geeft de Voorzitter het woord aan de heer R.A.Heyting, Voorzitter van de J.O.V.D.

Deze acht het een buitengewoon voorrecht dat hij hier vanavond de gelegenheid heeft gekregen om namens het bestuur van de Jongeren Organisatie Vrijheid en Democratie een kort woord tot dit congres te spreken. Hij is van oordeel dat het ook bijzonder nuttig is, omdat hierdoor opnieuw duidelijk moge blijken dat, los van eventuele incidentele meningsverschillen, de J.O.V.D. zich bijzonder nauw bij de liberale zaak betrokken voelt.

De bestuurders van de J.O.V.D., hier op de voorste rij aanwezig, zijn door de rede van de heer Geertsema zeer getroffen; in het bijzonder door die passages, die betrekking hadden op vraagstukken van buitenlandse politiek en op het vraagstuk van de bevolkingsregeling. Zij geloven hierin te hebben gevonden wat zij inderdaad in het liberalisme zoeken: een vooruitstrevende aanpak van belangrijke maatschappelijke vraagstukken. Het verheugt spr. dat er in de laatste tijd sprake is van een bijzonder goede relatie tussen de wederzijdse besturen, een relatie, die in de eerste plaats door de contactpersonen in beide besturen wordt onderhouden. De J.O.V.D. stelt de adviezen en inlichtingen die zij steeds, hoe laat ook, bij de contact-persoon van V.V.D.--zijde, de heer Vonhoff, kan inwinnen, zeer op prijs.

Een tweede vorm van contact gaat zich constitueren door de periodieke gesprekken tussen de fractieleiders van de V.V.D. in de Staten-Generaal en het bestuur van de J.O.V.D. Door deze levendige en leerzame gesprekken wordt het J.O.V.D.-bestuur duidelijk geconfronteerd met de praktische moeilijkheden, die vaak een ideale uit-

werking van de eigen beginselen in de weg staan. Spr. gelooft dat op deze manier vele misverstanden en onduidelijkheden voor de J.O.V.D. worden weggenomen. Bij het vervullen van spreekbeurten door leden van het J.O.V.D.-bestuur is de aldus opgedane kennis vrijwel onontbeerlijk. Voor alle J.O.V.D.-leden kan het trouwens bijzonder nuttig zijn wanneer zij naast de beginselen ook kennis leren maken met de politieke praktijk en de politieke realiteit.

Het is mede om die reden dat de J.O.V.D. verheugd is dat de heer van Riel heeft toegezegd op het volgende congres de congresrede uit te spreken. Moge hij zich dan niet, zoals hij op het laatste J.O.V.D.-congres zeide, voelen als Daniël in de leeuwenkuil!

Het zelfstandig bestaan van een politieke jongerenorganisatie, waarvan de J.O.V.D. altijd voorstandster is geweest, heeft grote voordelen maar kan ook nadelen hebben. Als belangrijkste nadeel wordt wel gevoeld, dat het negativisme de overhand kan krijgen. Het verheugt spr. dat is gebleken dat er velen in de V.V.D. zijn, die grote aandacht schenken aan de studierapporten en resoluties, die regelmatig door de J.O.V.D. worden uitgebracht. Langs deze weg kan door de J.O.V.D. een bescheiden positieve bijdrage worden geleverd. Het vervulde de J.O.V.D. met gepaste trots, dat bijvoorbeeld haar resolutie van 1954 over het omroepvraagstuk nog heden zo actueel is, dat zij in de laatste V.V.D.-radio-uitzending genoemd kon worden.

Spr. kan zich voorstellen, dat al te veel critische geluiden uit J.O.V.D.-kring de V.V.D. wel eens zal ontmoedigen. Spr. hoopt echter dat de V.V.D. daarbij mede wil overwegen, in de allereerste plaats dat de J.O.V.D. hierin geen uitzondering vormt, wanneer men haar vergelijkt met de jongerenorganisaties van andere partijen. In de tweede plaats dat juist degenen, die in het stadium van een bezonken oordeel zijn gekomen, wegens het overschrijden van de leeftijdsgrens de J.O.V.D. moeten verlaten. Een van de sprekers aan het laatste J.O.V.D.-congresdiner wees daarop nog, toen hij zeide dat alle nu nog non-conformistische J.O.V.D.-ers eens zouden toetreden tot de meer duurzame groep van conformistische V.V.D.-ers.

En tenslotte wil spr. dan opmerken, dat de band door het gemeenschappelijke beginsel steeds zal blijken de belangrijkste te zijn.

Spr. wil hiermee besluiten. Hij wenst de V.V.D. een bijzonder geslaagd congres toe. Daarnaast spreekt hij de wens uit dat het de V.V.D. in de komende periode goed zal gaan. De J.O.V.D. zal voortgaan met daartoe haar bescheiden bijdrage te leveren. (Applaus).

De Voorzitter dankt de heer Heyting voor zijn vriendelijk en opwekkend woord. De V.V.D. stelt deze samenwerking bijzonder op prijs, en zal zich zoveel mogelijk moeite geven om door een zo juist mogelijke voorlichting een onverantwoord non-conformisme aan J.O.V.D.-kant te elimineren.

Onze Belgische vrienden, zo gaat de Voorzitter voort, die traditioneel onze jaarvergaderingen bijwonen, hebben ons laten weten dat zij niet konden komen, aangezien zij zich op het ogenblik in volle verkiezingscampagne bevinden en als oppositie-partij werkelijk iedereen hebben gemobiliseerd om deze zware strijd tot een goed einde te brengen. Zij hebben ons een goede vergadering gewenst. Wij kunnen dit excuus gaarne aanvaarden en wij wensen hen het allerbeste in hun moeilijke strijd. (Applaus).

Besloten wordt de Belgische Partij voor Vrijheid en Vooruitgang telegrafisch van deze goede wensen in kennis te stellen.

Alvorens nu tot het huishoudelijk gedeelte over te gaan, verzoekt de Voorzitter de vertegenwoordigers van de niet-liberale pers de vergadering te verlaten. Hij dankt hen voor hun belangstelling bij het eerste gedeelte der vergadering, en spreekt de hoop uit hen morgen om half één op de informele persbijeenkomst aanwezig te zullen zien, waarvoor zij zijn uitgenodigd, en ook om twee uur bij het openbare gedeelte van de vergadering.

Na een korte pauze heropent de Voorzitter de vergadering, en stelt aan de orde punt 4 van de Agenda: Verslag van de Commissie

voor de Notulen van de Jaarlijkse Algemene Vergadering van 17 en 18 April 1964 te Eindhoven.

Deze commissie was samengesteld als volgt: Mevrouw M.Groeneveld-Jansen te Geldrop, J.Helmig te Laren (N.H.), Mr.D.F.Went te Leeuwarden.

De Heer Mr.D.F.Went (Leeuwarden) brengt namens de commissie verslag uit.

Lid te zijn van de notulencommissie van de algemene jaarvergadering acht spr. een van de prettigste functies in de Partij, omdat men dan weer het hele congres van het vorige jaar langs zich heen ziet gaan. Het is vooral zo plezierig wanneer men notulen voor zich heeft, die zo uitstekend geredigeerd zijn als door het Algemeen Secretariaat wordt verzorgd.

Spr. zou willen voorstellen om onder applaus deze notulen goed te keuren. (Applaus.)

De Voorzitter dankt de commissie voor haar werkzaamheden en gaat vervolgens over tot punt 5 van de Agenda: Benoeming van de Notulencommissie voor de vergadering van 9 en 10 April 1965.

De Voorzitter stelt voor in de Notulencommissie te benoemen:

Dr.J.N.van den Ende	- 's-Gravenhage,
Mejuffrouw Mr.M.van de Stadt	- Zwolle,
J.W.Verbeek	- Rotterdam,

met welk voorstel de vergadering zich gaarne verenigt.

Punt 6 van de Agenda vermeldt: Jaarverslag van de Secretaris (bijlage III).

De vergadering heeft met betrekking tot het Jaarverslag, dat tevoren werd rondgezonden, geen opmerkingen.

De algemeen secretaris, Jhr.Mr.W.H.D.Quarles van Ufford (Reeuwijk), wil hierbij nog opmerken dat hij het late uitbrengen van het jaarverslag uitermate betreurt en dat alles in het werk zal worden gesteld het volgend jaar het jaarverslag tijdig bond te sturen.

De Voorzitter dankt de algemeen secretaris voor het uitgebrachte verslag, hetwelk een duidelijk en volledig inzicht geeft in de activiteiten der Partij in het afgelopen jaar.

Vervolgens stelt de Voorzitter aan de orde punt 7 van de Agenda: Rekening en Verantwoording en Jaarverslag van de Penningmeester.

De penningmeester, de heer S.J.van den Bergh (Wassenaar), leest dit verslag voor, dat als bijlage IV bij de notulen is gevoegd.

De Voorzitter dankt de penningmeester voor het uitbrengen van het verslag en voor de werkzaamheden, die hij ten behoeve van de financiën van de Partij heeft verricht.

Overgegaan wordt tot punt 8 van de Agenda: Verslag van de Commissie van Voorlichting over de Rekening en Verantwoording van de Penningmeester over het jaar 1964.

Namens de Commissie leest de heer Jhr.Mr.W.H.D.Quarles van Ufford (Reeuwijk) het verslag voor, dat als bijlage V bij de notulen is gevoegd.

Uit de vergadering komen geen opmerkingen. De Voorzitter dankt de heer Quarles van Ufford voor het uitbrengen van het verslag en de Commissie voor de verrichte werkzaamheden. Hij stelt voor décharge te verlenen aan de penningmeester der Partij, tevens penningmeester van de Stichting "Vrijheid en Democratie" voor het door hem gevoerde beleid. Aldus wordt besloten.

Punt 9 van de Agenda komt dan aan de orde: Benoeming van een commissie van drie leden ter voorlichting van de Algemene Vergadering bij de behandeling van de Rekening en Verantwoording van de Penningmeester over het jaar 1965.

Voorgesteld wordt in deze commissie te benoemen als leden de heren:

Mr.J.Bosman	- Rotterdam
J.W.Hupkes	- Middelburg
H.J.de Koster	- Leiden

en als plaatsvervangende leden de heren:

G.Heyn	- Aerdenhout
Dr.C.F.Karsten	- Rotterdam
Mr.J.J.Oyevaar	- Leidschendam

met welk voorstel de vergadering gaarne accoord gaat.

De Voorzitter neemt vervolgens in behandeling punt 10 van de Agenda: Benoeming van een Voorzitter van de Commissie van Beroep.

Aangezien de Voorzitter van de Commissie van Beroep, de heer Prof.Mr.R.P.Cleveringa, de wens te kennen heeft gegeven het voorzitterschap dezer commissie neer te leggen, biedt het Hoofdbestuur overeenkomstig artikel 2 van het Reglement voor de Commissie van Beroep de volgende aanbeveling aan voor deze te vervullen plaats:

1. Prof.Mr.C.H.F.Polak te Leiden;
2. Mr.A.Blom te Rotterdam.

De vergadering kan zich gaarne verenigen met de benoeming van Prof. Polak als voorzitter van deze commissie.

Alvorens over te gaan tot punt 11 van de Agenda, brengt de Voorzitter een voorstel van orde ter tafel.

De afdelingen, vertegenwoordigd in de vergadering van de Kamer-Centrale Leeuwarden, hebben - in verband met de belangrijkheid van punt 14 van de Beschrijvingsbrief (de voorstellen tot herziening van Statuten en Reglementen) - het Hoofdbestuur met klem verzocht deze voorstellen direct na punt 10 te willen behandelen en voorts morgen onmiddellijk na aanvang der vergadering te beginnen met punt 18, t.w. de voortzetting van de behandeling van de voorstellen tot herziening van Statuten en Reglementen. Dit verzoek wordt gesteund door de besturen van de Kamer-Centrales Assen, Groningen en Zwolle. Van de zijde van het Hoofdbestuur bestaat er geen bezwaar aan dit verzoek te voldoen.

/echter

Aangezien/de meerderheid der vergadering zich uitspreekt vóór afhandeling van de Agenda in de in de Beschrijvingsbrief aangegeven volgorde, wordt aldus besloten.

Aan de orde is dan nu punt 11 van de Agenda: Bespreking van het beleid van het Hoofdbestuur.

De Voorzitter deelt mede, dat door een aantal afdelingen en enkele leden hierover punten naar voren zijn gebracht.

De afdeling Amsterdam heeft gevraagd dit agendapunt te beginnen met een uiteenzetting van het beleid, dat sinds November 1963 is gevoerd en dat in de toekomst door het Hoofdbestuur zal worden gevoerd.

De afdeling Voorburg zou het op prijs stellen, indien op deze Algemene Vergadering enige aandacht zou worden geschonken aan de in 1963 doorgevoerde reorganisatie van de Partij-leiding. Het zou het bestuur van deze afdeling interesseren of deze reorganisatie als een succesvolle maatregel kan worden beschouwd.

De Voorzitter is van mening dat deze beide afdelingen terecht informeren naar de denkbeelden van het Hoofdbestuur zelf, zowel

ten aanzien van het al dan niet geslaagd zijn van de reorganisatie als ten aanzien van het in de toekomst te voeren beleid.

Als men de vraag betreffende het al dan niet geslaagd zijn van de reorganisatie formuleert als volgt: Is de reorganisatie geslaagd in die zin, dat het nieuwe Dagelijks Bestuur en het nieuwe Hoofdbestuur menselijkerwijs al datgene presteren wat van hen verwacht kan worden en dat zij de zaken van de Partij in organisatorische zin goed behandelen, dan kan de Voorzitter hierop moeilijk ingaan, aangezien hij uiteindelijk zelf mede-verantwoordelijkheid draagt en dus moeilijk zuiver objectief zijn mening kan geven. Het staat juist aan U, aldus de Voorzitter, om U op grond van de bekende feiten een oordeel te vormen.

Een tweede facet van deze vraag - en daar gaat de Voorzitter gaarne op in - kan als volgt worden uitgedrukt: Deugt de opzet als zodanig? Het antwoord van de Voorzitter op deze vraag luidt ronduit bevestigend. De scheiding tussen de rechtstreeks politieke en de administratief-organisatorische leiding van de Partij heeft wrijfpunten weggenomen en de politieke leiders aanzienlijk ontlast. Wanneer er thans zaken zijn, die niet precies zo lopen als ze zouden moeten lopen, is duidelijk vast te stellen wie daarvoor verantwoordelijk is, wie de blaam moet treffen: of mij en de mijnen of de heren Geertsema en van Kiel en de hunnen. De heren fractievoorzitters kunnen alle beraadslagingen en vergaderingen bijwonen en doen dit met bijzonder grote toewijding, waarbij zij ons van alle politieke ontwikkelingen op de hoogte houden en ten aanzien van alle behandelde punten hun mening kunnen zeggen. Omgekeerd is het van groot belang, dat zij hierdoor alles medeweten, wat het Hoofdbestuur uit de Partij verneemt.

Het verheugt de Voorzitter bijzonder te kunnen zeggen dat alle persoonlijke verhoudingen uitstekend zijn en dat men elkaar voortdurend, elk vanuit zijn eigen gezichtspunt en aan de hand van eigen levenservaring, met raad en daad terzijde staat zonder dat zich ooit het kleinste competentie-geschil heeft voorgedaan.

Over de praktische samenwerking van het Hoofdbestuur en het Dagelijks Bestuur wordt nog van gedachten gewisseld. Het gaat hier om een wat grotere groep en het is logisch, dat een wat langere inlooperperiode nodig is om tot optimale resultaten te komen.

Samenvattend zou de Voorzitter willen zeggen, dat de algemene denkbeelden van verenigingspsychologische aard, die aan de reorganisatie ten grondslag lagen, in de praktijk mede door de welwillende instelling tegenover elkaar van alle betrokkenen juist zijn bevonden.

Over de toekomst sprekende merkt de Voorzitter op de vergadering niet te willen vermoeden met specifieke uiteenzettingen over commissies, die zijn ingesteld of zullen worden ingesteld, over plannen voor regionale besprekingen, over het inschakelen van beroeps-mensen indien deze aangetrokken kunnen worden en de penningmeester de daarvoor benodigde middelen ter beschikking kan stellen, enz. Deze zaken behoren tot de dagelijkse verantwoordelijkheden en daarover kan de vergadering in een volgend jaar goed- of afkeuring uitspreken aan de hand van resultaten, die dan zullen worden voorgelegd.

Vanavond spreken wij echter over de algemene opzet en dan komt de Voorzitter op een terrein, dat geheel parallel loopt aan het tweede gedeelte van de voordracht, die de heer Geertsema zo juist heeft gehouden. Wij zien het als een noodzakelijkheid, zo zegt hij, - en ik spreek hier dus om te beginnen een persoonlijke visie uit, die zeer grondig in het Dagelijks Bestuur, in het Hoofdbestuur, in de Partijraad en daarna in de gehele kring zal moeten worden opgezet en uitgewerkt - om het gehele streven thans te richten enerzijds op het tot stand brengen van een op liberale hoofdpunten geconcentreerd actieprogramma voor de verkiezingen in 1967 en anderzijds op de inschakeling van de gehele Partij bij het denken doe-werk, dat uiteindelijk zijn bekroning zal moeten vinden in de uitslag van die verkiezingen. Wij zijn er namelijk van over-

tuigd geraakt dat het opstellen van lange waslijsten van wensen, die op zichzelf alle even juist en verdienstelijk zijn, niet erg meer aanspreekt. Het Partij-lid, en in nog veel sterkere mate de randkiezer, wil snel en eenvoudig te weten komen waar het om gaat en waar hij aan toe is.

Spr. doelt hier speciaal op de jongeren, die veelal feitelijker denken en korter en meer realistisch ingelicht willen worden dan velen van de oudere generatie, en die daarnevens veelal een scherp oog hebben voor het onderscheid tussen hoofd- en bijzaken. Hij zou een paar van die hoofdzaken willen noemen, niet als afgewerkte zaken, maar als punten die zeer grondig bestudeerd moeten worden om tot een visie en een achtergrond voor een beleid voor de toekomst te komen.

Daar is de vormgeving van het bedrijfsleven. Het is zinloos om zonder meer elke ontwikkeling in de richting van medezeggenschap af te wijzen. Een passend antwoord op het rapport-Verdam is slechts een eigen, weloverwogen, liberale constructie.

Wat de medische verzorging van de gehele bevolking betreft, hierbij is ook de menselijke waardigheid betrokken, naar ons gevoelen zelfs in hoge mate. Moet het ziekenfonds hoofdzaak of aanvulling worden? Dat is de zaak waar het om gaat.

Dan de sociale mobiliteit, het stijgen op de maatschappelijke ladder van daartoe geschikten via het onderwijs. Een recente dissertatie van Dr. van Wijnkoop van de Vrije Universiteit te Amsterdam confronteert ons met voor bijna ieder nieuwe problemen. Een actueel denkend liberalisme zal voor de oplossing hiervan een steentje bij moeten dragen, als het kan spoedig, want het betreft hier een bijzonder acuut probleem.

Wat de belastingpolitiek aangaat, de heer Geertsema heeft reeds geschetst welke kolossale bedragen er in de nationale infra-structuur zullen moeten worden geïnvesteerd. Hierbij komt het gehele probleem van onze welvaarts- en verzorgingssamenleving naar voren, dat voor ons kleine en uiterst dichtbevolkte land met zijn eigen specifieke vraagstukken een bijzonder dreigend karakter heeft. Toch vinden wij het nodig, dat de directe belastingen structureel worden verlaagd, terwijl tevens de economische band met de andere EEG-landen, die deels een geheel andere belastingstructuur kennen, steeds nauwer wordt. Hoe moeten wij hier de samenhang vinden? Wat is de ernstig overwogen en verantwoorde oplossing van onze Partij voor dit vraagstuk? Wat verlangen wij eigenlijk? Een onderwerp dat bijzonder degelijk en deugdelijk in studie genomen moet worden.

De Voorzitter komt dan tot de buitenlandse politiek, de ontwikkelingslanden, het probleem van oorlog en vrede. Wij moeten trachten - aldus spr. - om evenals onze liberale voorgangers in Nederland dit traditioneel gedaan hebben deze zeer zware problemen te benaderen onder verwerping van ieder zuiver gevoelsmatig gepraat. Wanneer het om leven en dood van ons zelf of anderen gaat moet koel en nuchter waarnemen en nadenken leiden tot ideaalstellingen, die zinvol en effectief zijn. Wij moeten dus trachten koel en scherp waar te nemen, na te denken, en onze conclusies in ons concept-actieprogramma verwerken.

Een ding staat volgens de Voorzitter wel vast: Bij ontwikkelingshulp gaat het er niet alleen om, is het zelfs niet strikt noodzakelijk, terstond geld op tafel te leggen. De beantwoording van de vraag hoe, waar en met wiens medewerking onze uitbetalingen zullen worden besteed, gaat voor verstandige mensen hieraan vooraf. Het verstand gebruiken mag echter niet betekenen langdurig uitstellen van elk antwoord en mag ook nimmer het verwijt van onvoldoende offerzin doen ontstaan.

Tenslotte is bijzonder belangrijk de prioriteit tussen wat de investering in eigen infra-structuur zal eisen tegenover het deel van het inkomen, dat de Nederlandse gemeenschap haar burgers ter vrije beschikking moet laten, en de ontwikkelingshulp. De even-

wichtige liberaal moet hier naar een verantwoorde afweging zoeken en zich niet uiten voordat hierover grondig is nagedacht.

Tot zover - aldus de Voorzitter - een naar mijn mening belangrijke taakstelling, waarvan wij U over een aantal maanden een eerste uitwerking hopen voor te leggen. Wanneer U het hierover met ons eens zou zijn, wanneer U met gebruikmaking van Uw rechten en plichten als leden van onze Partij ons kenbaar maakt op welke punten U aanvulling zou wensen, dan is het daarna Uw taak in onderlinge besprekingen thuis, op vergaderingen, in Uw vriendenkring en ook in de openbare discussie met politiek andersdenkenden de op deze wijze ontwikkelde liberale visie uit te dragen en te verkondigen. In dit stadium heeft het Hoofdbestuur wederom tot taak in overleg met de Kamerfracties deskundige sprekers te Uwer beschikking te stellen en U organisatorisch te steunen en zo nodig te stimuleren. Het op touw zetten, het coördineren en het doen uitvoeren van dit dynamisch samenspel van gedachten en ontwikkelingen moet de algemene richtlijn vormen voor de toekomstige activiteiten van het Hoofdbestuur, waarnaar de afdelingen Amsterdam en Voorburg zo terecht nieuwsgierig waren.

De Voorzitter deelt vervolgens mede, dat de afdeling Amsterdam aan de orde wil stellen een voorstel tot het regelmatig houden van opinie-onderzoeken teneinde steeds op de hoogte te zijn met het imago van onze Partij. Hij geeft daartoe het woord aan de heer Keja.

De heer G.W.Keja (Amsterdam) brengt naar voren, dat het voorstel inzake de opinie-peilingen niet uitsluitend slaat op het op de hoogte zijn met het imago van de Partij, doch tevens zou moeten dienen om de wijzigingen van dit imago, die zich regelmatig voordoen, te leren kennen. De afdeling Amsterdam ziet in deze opinie-peilingen een mogelijkheid om te leren, op welke manier iets gebracht moet worden.

In de tweede plaats zou spr. willen voorstellen ~~xxxxx~~ voortaan in de Jaarlijkse Algemene Vergadering ook het beleid van de Tweede Kamerfractie in het besloten gedeelte van deze vergadering aan de orde te stellen, vooral in die gevallen, waar het zaken van persoonlijke aard betreft. Hij gelooft niet dat het goed is, dat bij persoonlijke aangelegenheden ook de pers aanwezig is. In de eerste plaats lijkt hem dit voor de aanwezige Kamerleden niet prettig, terwijl z.i. ook de mensen in de zaal zich hierdoor sterk geremd voelen.

De heer H.J.L.Vonhoff (Amsterdam) wil met het eerste voorstel van de afdeling Amsterdam gaarne zijn instemming betuigen. Hij gelooft dat het heel duidelijk is dat iedereen, die zich wil bezighouden met het weloverwogen nagaan van zijn mogelijkheden, er niet zal kunnen komen zonder verbetering van zijn imago. Spr. vraagt zich overigens af in hoeverre realisering van het tweede voorstel van de afdeling Amsterdam dit imago niet zò zal schaden, dat wij dit ook zonder opinie-peilingen aan de weet zouden komen. Het lijkt hem althans niet consequent. Als politieke partij echter zullen wij aan de hand van opinie-onderzoeken - steekproefsgewijs of streeksgewijs, dat zal van de omstandigheden afhangen - ons beleid mede bepalen. Mede bepalen, omdat allesbepalend voor ons beleid natuurlijk in eerste instantie onze beginselen zijn.

De Voorzitter dankt de heer Vonhoff. Hij stelt er prijs op over het tweede voorstel van de afdeling Amsterdam zijn persoonlijke mening te geven. Spr. gelooft dat het een achteruitgang zou betekenen indien het beleid van de Kamerfracties niet in de openbaarheid zou worden behandeld. Per slot van rekening is een van onze stellingen: "behandeling van de publieke zaak in de openbaarheid", en spr. is van mening dat ook de discussie binnen de Partij over de politieke zaak in de openbaarheid thuishoort. Er zijn overigens gelegenheden genoeg om in beslotenheid te discussiëren,

in welk verband spr. verwijst naar de vergaderingen van Partijraad en Verkiezingsraad. Het door de heer Keja ter tafel gebrachte voorstel een deel van het beleid der Kamerfracties in huishoudelijke vergadering te behandelen, vindt in elk geval bij het Partijbestuur geen instemming, welk oordeel, naar spr. meent te mogen constateren, door de vergadering wordt gedeeld.

De heer ^{H.}Wiegel (Laren N.H.) is voor een groot deel tevreden gesteld door de mededelingen inzake de voorbereiding voor het nieuwe beginselprogram, door de Voorzitter in zijn ~~xxx~~ openingsrede gedaan. Hij oordeelt echter wel, dat de gehele gang van zaken wat langzaam is. In de jaarlijkse Algemene Vergadering 1964 in Eindhoven is het voorstel van de Commissie tot Herziening van het Beginselprogram, in welke commissie een aantal leden van het Dageelijks Bestuur benevens de beide adviseurs zitting hadden, door Prof. Oud en een groot aantal afgevaardigden scherp gecritiseerd. De commissie is toen aangevuld met enige andere leden van het Dageelijks Bestuur en met Prof. Oud zelf. Verder heeft men in "Vrijheid en Democratie" indertijd nog kunnen lezen, dat de afdelingen werd gevraagd vóór 1 November 1964 punten voor dit nieuwe beginselprogram aan de orde te stellen. Er is inmiddels weer een jaar voorbij en het is al weer bijna een half jaar geleden dat het 1 November was. Spr. vraagt zich dan ook af of het niet mogelijk geweest zou zijn de Partij vóór deze Algemene Vergadering via "Vrijheid en Democratie" enig inzicht te geven in de vorderingen met betrekking tot het opstellen van een nieuw beginselprogram, b.v. door een interim-rapport. Hij vraagt of het wellicht mogelijk is in de komende maanden in het weekblad in een aantal artikelen van de zijde van de commissie iets naders te zeggen over de gemaakte vorderingen, zodat in "Vrijheid en Democratie" over deze vorderingen kan worden gediscussieerd.

De Voorzitter antwoordt de heer Wiegel, dat uit de afdelingen een groot aantal reacties is ontvangen, echter helaas niet allemaal vóór de gestelde termijn van 1 November. Het leek raadzaam te wachten tot iedereen, die te kennen had gegeven te willen reageren, zijn opmerkingen had ingediend. Het sorteren en registreren van deze grote toevloed van reacties heeft wat langer geduurd dan werd verwacht. De commissie is echter een maand geleden weer bijeen geweest. Dit lijkt spr. bepaald geen materie, waar interim-rapporten enig nut kunnen hebben. Hij zou hier een huiselijke uitdrukking willen gebruiken: Stoot de broedende kip niet! Z.i. verdient het de voorkeur dat de commissie, rekening houdend met alle opmerkingen, met een afgerond resultaat komt, dat dan aan de Partij kan worden voorgelegd.

De Voorzitter vraagt dan de heer Marcuse, die eveneens naar het beginselprogram heeft geïnformeerd, of deze met de tot nu toe door hem gegeven antwoorden tevreden kan zijn.

De heer Marcuse heeft tevens aan de orde gesteld enkele aspecten betreffende de buitenlandse en binnenlandse politiek in het algemeen. De Voorzitter vraagt zich af of dit een punt is dat het beleid van het Hoofdbestuur betreft en of dit niet beter bij de bespreking van het beleid van de Kamerfracties aan de orde kan worden gesteld.

De heer R.M.Marcuse (Zaandam) is van mening dat de door hem gestelde vragen ten dele wel het beleid van het Hoofdbestuur raken. Hij denkt n.l. aan de voortreffelijke rede, die de heer Geertsema zo juist heeft gehouden, waarin hij heeft gezegd dat de gehele Partij moet mededenken over alle aspecten, de samenleving betreffende. In dit verband lijkt het spr. niet onjuist wanneer er Partij-uitspraken e.d. zouden komen, die zouden kunnen dienen als grondslagen, waarop de fracties verder kunnen bouwen. Er zijn talloze binnen- en buitenlandse problemen, die in de rede van de heer Geertsema zijn genoemd. Met name zou hij willen spreken over de dreigende speculatiewinstbelasting. Daaraan zitten verschillende

facetten, o.m. over welke termijn deze belasting zich zou uitstrekken. Hij zou willen vragen een commissie in te stellen, die dit onderwerp gaat bestuderen.

De Voorzitter dankt de heer Marcuse voor zijn woorden en zegt ervan overtuigd te zijn, dat de Sociaal-Economische Commissie der Partij het onderwerp speculatiewinstbelasting zeker met bewaarde spoed op haar agenda zal plaatsen teneinde te komen tot een op onze liberale beginselen afgestemde conclusie.

De heer A. van Aalst (Bennebroek) leest dan de volgende brief voor:

"Als secretaris van de afdeling Bennebroek, leg ik U via onze afgevaardigden het navolgende voor. Het betreft hier het optreden van de partij naar buiten. Onder de vele jongeren, waartoe ik zelf behoort, heerst de mening dat de partij te weinig in de publiciteit treedt. Er zijn echter gevallen waar dit absoluut niet mogelijk is. Bij het laatste optreden van onze fractie in de Tweede Kamer inzake het "REM" debat ware het verstandig geweest een brochure uit te geven met de doelstellingen en opvattingen van de V.V.D. Te meer daar bij de komende verkiezingen de kiesgerechtigde leeftijd wordt verlaagd tot 21 jaar. Hierdoor zullen wij ongetwijfeld vele jeugdige stemmen op ons doen verenigen, welke wij kunnen behouden en versterken door een strijdvaardiger houding aan te nemen en meer op te treden naar buiten. Men hoeft hiermede niet te wachten totdat een verkiezing in zicht is, maar het kan geschieden als b.v. bij het bovengenoemde debat. Het is naar mijn mening een absolute voorwaarde dat aan het publiceren een ruime aandacht wordt besteed."

De heer H.J.L. Vonhoff (Amsterdam), voorzitter van de Propaganda-Commissie en de Commissie Omroepbestel der Partij, is het met de heer van Aalst eens dat getracht moet worden zoveel mogelijk naar buiten op te treden. Hij meent dat te dien aanzien in de afgelopen jaren ook een vrij consequent beleid is gevoerd. Onze radio-uitzendingen in de afgelopen periode hebben een vrij grote mate van weerklank gewekt. Bij een speciaal op de jeugd gerichte televisie-uitzending zijn wij er in geslaagd alle records op het punt van politieke televisie-uitzendingen te breken. Er kwamen toen meer dan 1400 reacties binnen, terwijl voordien het record op dit terrein met ongeveer 300 reacties berustte bij de K.V.P. Spr. is dan ook van oordeel dat, gezien de ons ter beschikking staande beperkte middelen, al het mogelijke wordt gedaan. Wat betreft de vraag waarom wij op het moment, dat het REM-debat gaande was, het V.V.D.-standpunt in deze kwestie niet nadrukkelijk hebben uitgedragen, wil spr. zich zeer bepaald beroepen op het feit dat onze politieke propaganda, onze politieke voorlichting, in dienst moet staan van de Partij. De REM-affaire lag op een ogenblik, politiek gezien, buitengewoon moeilijk. Binnen de Regering werd nog aan alle kanten onderhandeld om te komen tot een bepaalde mate van overeenstemming. In dit verband was het als partij niet mogelijk zich in het openbaar vast te leggen op de gedetailleerde opvattingen, die men over deze kwestie had. Men zou dan binnen het Kabinet en in het Parlement alle onderhandelingsruimte hebben weggenomen. En hoe aantrekkelijk uit propagandistisch oogpunt een dergelijke publicatie op dat moment ook geweest zou zijn, de politieke schade, welke dan was aangericht, zou zo groot zijn geweest dat het bepaald onverantwoord zou zijn geweest met duidelijke uitspraken te komen. Die duidelijke uitspraken komen wel, doch spr. zou willen vragen in dit opzicht enig geduld te betrachten. Het lijkt hem namelijk uit een oogpunt van publiciteit niet verstandig om met deze publicaties op een zodanig tijdstip te komen dat zij tegende tijd, dat de Rijnmond-kiezers naar de stembus gaan, vergeten zouden zijn. Tegen die tijd mag men best weten hoe wij er over denken en wij zullen al onze - zij het bescheiden - middelen

aanwenden om ons inzicht zeer duidelijk aan het Nederlandse volk bekend te maken.

De heer H. Wiegel (Laren N.H.) is van mening dat uit het feit, dat bij het punt beleid Hoofdbestuur een aantal jongeren het woord heeft gevoerd, blijkt dat de kennis van die jongeren in verhouding tot de kennis van de ouderen nog maar bijzonder gering is. Zijn kennis is op een aantal punten, de politiek en de V.V.D. betreffende, zeer gering. Hij zou zich echter willen beperken tot een tweetal punten, waarover hij gaarne enige opheldering zou willen hebben. In de eerste plaats zou spr. willen vragen of de mogelijkheid bestaat om in de Beschrijvingsbrief voor de komende Algemene Vergadering een punt "begroting" op te nemen, zodat dan niet alleen kan worden gediscussieerd over het gevoerde financiële beleid, maar ook over het financiële beleid, dat gevoerd gaat worden.

Spr.'s tweede vraag betreft het Gemeenteprogram. Ook voor de Gemeenteraadsverkiezingen van 1966 is een tijdige voorbereiding op zijn plaats. Spr. vraagt in hoeverre de commissie, die ingesteld is of ingesteld zal worden voor de herziening van het gemeenteprogram, reeds met haar werkzaamheden is begonnen en of deze studie inderdaad zo tijdig kan worden gemaakt, dat de Partij ruim gelegenheid heeft over het gemeenteprogram te discussiëren en de punten uit het gemeenteprogram aan de kiezers duidelijk te maken, opdat ook bij de gemeenteraadsverkiezingen de kansen van de V.V.D. zo groot mogelijk kunnen worden gemaakt.

De Voorzitter dankt de heer Wiegel en merkt op dat uit het feit, dat zich bij de ingediende amendementen met betrekking tot de herziening van Statuten en Reglementen geen voorstel bevindt tot het in de toekomst overleggen van een begroting ten aanzien van het te voeren financiële beleid, blijkt dat hieraan in de Partij geen behoefte bestaat.

Naar aanleiding van de tweede vraag van de heer Wiegel deelt de Voorzitter mede, dat de herziening van het gemeenteprogram is toevertrouwd aan de Vereniging van Staten- en Raadsleden.

De heer D.W. Dettmeijer ('s-Gravenhage) zet, in zijn kwaliteit van Voorzitter van de Vereniging van Staten- en Raadsleden, uiteen dat deze vereniging elke vier jaar een nieuw gemeenteprogram, althans een gewijzigd gemeenteprogram, aan haar algemene vergadering voorlegt. Dit zal ook het volgend jaar geschieden, waarbij een commissie uit de vereniging zal bezien of het gemeenteprogram wijziging behoeft. Door het Liberaal Democratisch Centrum is reeds ingediend een concept-wijziging, opgesteld door een commissie, welke het L.D.C. speciaal daarvoor heeft benoemd. Aan de hand van de wensen en voorstellen van het L.D.C. zal getracht worden in ~~een~~ de algemene vergadering van de Vereniging van Staten- en Raadsleden een zo goed mogelijk gemeenteprogram aan de orde te stellen. Daarnaast wordt gedacht uit de vereniging een kleine commissie in te stellen, waarbij wordt gedacht aan Prof. Mr. D. Simons en Mr. G. C. van der Willigen.

Nadat de Voorzitter de heer Dettmeijer dank heeft gezegd voor zijn woorden en het vertrouwen heeft uitgesproken, dat de herziening van het gemeenteprogram in goede handen berust en dat een en ander op zeer grondige en deskundige wijze zal worden behandeld, gaat hij over naar punt 12 van de Agenda: Bespreking van het beleid van de redactie van "Vrijheid en Democratie".

De heer Drs. J. A. F. Roelen (Zwolle), Voorzitter van de Stichting "Vrijheid en Democratie", deelt mede dat, zoals te doen gebruikelijk is, ook in de loop van dit jaar weer zeer vele wensen tot het Stichtingsbestuur en de hoofdredactie zijn gericht, wensen die iedereen langzamerhand wel kent. De één vindt dat het blad is gevuld met veel te lange en veel te serieuze beschouwingen. Er zijn

anderen die zeggen, dat het veel te eenvoudig is en dat de artikelen de nodige diepte missen. Het verwijt heeft ons bereikt, dat ons weekblad te weinig aandacht besteedt aan regionale bijzonderheden, dat de afdelingen er wat bekaaid afkomen, dat verslagen van spreekbeurten wat aan de korte kant zijn. Er zijn echter evenveel geluiden, die precies het tegendeel laten horen. Ook bereiken ons klachten over het uiterlijk van het blad: men heeft daar weinig waardering voor, men vindt het wat somber, wat dor misschien, er komen geen illustraties in voor en de kleur ontbreekt.

Dit zijn zo de gebruikelijke opmerkingen en spr. kan alleen zeggen, dat ook het Stichtingsbestuur over het algemeen niet content is met het uiterlijk, of beter gezegd met de mogelijkheden die het blad op het ogenblik biedt. Er zijn natuurlijk enkele punten die voor het Stichtingsbestuur wel zeer centraal staan. In de eerste plaats beschouwt het Stichtingsbestuur ons weekblad als een uitermate noodzakelijke informatiebron voor de leden van de Partij. Het is wellicht eigenlijk het enige rechtstreekse communicatiemiddel tussen het beleid van het Hoofdbestuur en het individuele Partij-lid en als zodanig was het Stichtingsbestuur van mening dat getracht moest worden aan de leemten, die er nog zijn, aan de minder goede kanten, die het blad op het ogenblik vertoont, wat meer aandacht te besteden. In het bijzonder met het oog op de verkiezingen van volgend jaar is het Stichtingsbestuur van oordeel, dat speciaal de kwestie van communicatie via het blad toch wel heel duidelijk uit de verf moet komen.

Nu heeft het Stichtingsbestuur geprobeerd, aldus de heer Roelen, om aan de hand van alle gemaakte opmerkingen tot enkele verbeteringen te komen. Deze pogingen tot verbetering zou men kunnen splitsen in verbeteringen op korte termijn en verbeteringen op iets langere termijn. Wat de korte termijn betreft is getracht aan de wensen uit bepaalde delen van het land tegemoet te komen door het invoeren van een wisselpagina voor Drente en een wisselpagina voor Zeeland. Spr. meent dat hiermede - alhoewel dit financieel bepaald geen rooskleurige aspecten heeft - enigszins tegemoet is gekomen aan de wens tot het schenken van meer aandacht aan wat in verschillende delen van het land leeft, wat daar gebeurt. Het Stichtingsbestuur is er overigens van overtuigd dat dit maar een kleine verbetering is en er is dus getracht meer te doen.

Spr. merkt op, dat de financiële positie van het blad matig tot slecht is. Hij conformeert zich daarbij aan hetgeen door de Penningmeester zojuist is gezegd. Het afgelopen jaar was er een tekort van f.10.000.-. Volgens spr. is het absurd dat de exploitatie van een blad, dat toch bij ieder lid van de V.V.D. moet komen, niet sluitend gemaakt kan worden. Een blad, dat qua omvang nog maar zeer povertjes is, acht pagina's in totaal, werkt desondanks met een tekort en beschikt steeds over onvoldoende middelen. Het is dan ook bij herhaling de klacht van de zijde van de redactie geweest, dat haar te weinig plaatsruimte ter beschikking staat, dat aan de zojuist opgesomde opmerkingen niet kan worden tegemoet gekomen om de doodeenvoudige reden, dat er geen plaats voor is. Meer plaatsruimte betekent echter, dat het blad duurder wordt en dat het tekort nog groter wordt. En als de Penningmeester dan voorzichtig aankondigt, dat er in de toekomst meer geld beschikbaar zal moeten komen, dan is het duidelijk dat dit ook geldt, en met name geldt, voor ons communicatiemiddel bij uitstek, ons weekblad. Zes gulden per jaar voor een blad, dat wekelijks verschijnt, is - zeker als het een grotere omvang krijgt - een onmogelijke zaak.

Hoewel er in feite geen mogelijkheden tot uitbreiding zijn, is toch geprobeerd te dezer zake bepaalde wegen te vinden. Spr. kan dan ook mededelen, dat het Stichtingsbestuur momenteel een zeer reëel plan voor zich heeft liggen, dat het eerstdaags aan het Hoofdbestuur hoopt voor te leggen teneinde daarop goedkeuring te verkrijgen. Deze verbetering zal dan inhouden dat

het blad van acht op twaalf pagina's kan worden gebracht, dat het een andere opmaak zal krijgen, dat er een bescheiden illustratie-mogelijkheid wordt ingevoerd, dat er ook met kleuren-druk kan worden gewerkt, waardoor het geheel een wat fleuriger aanzien zal krijgen. Ook is er over gedacht het blad een andere, wat meer pakkende naam te geven. Het plan beoogt, dat het blad financieel in ieder geval geen verliespost meer zal opleveren voor de Stichting en uiteindelijk dus voor de Partij.

Spr. herhaalt dat dit plan zich in een zeer vergevorderd stadium bevindt. Hij hoopt dat het eerstdaags aan het Hoofdbestuur zal kunnen worden voorgelegd en dat het na goedkeuring dan ook op zeer korte termijn zal kunnen worden uitgevoerd.

Spr. voegt hieraan toe dat, wanneer dit plan doorgang vindt, dan ook inderdaad in de toekomst zal moeten blijken dat men, als door een grotere omvang van het blad, door een wat andere opmaak, aan vele geuite verlangens is tegemoet gekomen, ook bereid is voor dit bij uitstek belangrijke communicatiemiddel ook wat grotere financiële offers te brengen.

De Voorzitter dankt de heer Roelen voor zijn woorden en voor het door hem gegeven hoopvolle uitzicht op de toekomst. Hij is het Stichtingsbestuur bijzonder erkentelijk voor het vele werk, voor de goede gang van zaken bij het weekblad verricht.

Vervolgens stelt de Voorzitter aan de orde punt 13 van de Agenda: Rondvraag.

Mr.H.E.Koning (Rotterdam) brengt met grote schroom in deze huishoudelijke vergadering een punt naar voren, dat eigenlijk het beleid van de Kamerfracties betreft, althans van de individuele Kamerleden. De afdeling Rotterdam zou dit punt dan ook graag in de openbare vergadering aan de orde hebben gesteld. Gezien de reacties van een groot deel van de ons vijandige pers op een soortgelijk onderwerp op de vergadering in Eindhoven is, na rijp beraad in de afdelingsvergadering, besloten met deze kwestie in de huishoudelijke vergadering te komen.

Het gaat n.l. om het volgende. In de afdeling Rotterdam bestaat nogal wat ongerustheid over het feit, dat vele parlementsleden van de V.V.D. steun aan buitenparlementaire acties verlenen. De afdeling Rotterdam is het met verschillende van deze acties op zichzelf geheel eens. Zij vraagt zich echter af of het juist is dat parlementsleden, die het forum van de Kamers tot hun beschikking hebben, ook buiten het parlementaire verband hieraan steun verlenen. Zij gelooft dat hierdoor aan het aanzien van het parlement als gespreksforum voor de Nederlandse natie afbreuk wordt gedaan en zij verbaast zich er over, dat verschillende van onze V.V.D.-Kamerleden aan bepaalde acties hun steun hebben gegeven. Met name zou spr. hierbij willen noemen de steun, die Mevrouw van Someren heeft gegeven aan de Monarchistische Jeugdbeweging. Bovendien vraagt men zich af wat voor zin dit heeft in een parlementair bestel als het onze, temeer waar de Partij in de vorige Algemene Vergadering toch een duidelijk standpunt over de Nederlandse staatsvorm naar voren heeft gebracht. Sommige leden van de afdeling Rotterdam hadden ook critiek op de steun, die gegeven is aan de Beweging Democratie voor Spanje, omdat men bevreesd was, dat deze Beweging de positie van de Spaanse arbeiders, die in Nederland werken, ten opzichte van hun eigen land zoveel moeilijker maakt. Men zou niet gaarne zien dat deze mensen of hun gezin daardoor in moeilijkheden zouden komen.

De heer Jhr.Mr.G.O.J.van Tets (Rotterdam) wil de vergadering een verzoek doen. In de vergadering van vanavond is enige malen het woord speculatiewinstbelasting gevallen. Spr. dacht dat het nuttig zou zijn steun te verlenen aan het streven om in onze uitingen, onze gesprekken, onze publicaties over deze te verwachten

voorstellen niet te spreken over speculatiewinstbelasting, maar veeleer over vermogensaanwasbelasting. Spr. denkt dat dit een psychologisch voordeel zou zijn, omdat er in Nederland toch wel veel mensen zullen zijn, waarbij het woord speculatiewinstbelasting de indruk wekt van een belasting op manipulaties, die zij nauwelijks oirbaar vinden. Men kan er lang over praten of dit al dan niet terecht is - ook speculanten hebben hun nut, met name in het maken van een markt -, maar dat is niet het punt waar het hier om gaat. Spr. meent dat het wel aardig zou zijn wanneer wij er toe zouden kunnen bijdragen dat in de publieke opinie het idee ontstaat dat, terwijl er wordt gesproken over wens tot vermogensaanwasdeling, de "jongens van het zuilenkabinet" direct klaar staan om degenen, die succes en vermogensaanwas hebben, daarvoor onmiddellijk weer te belasten.

De Voorzitter dankt de heer van Tets en spreekt als zijn mening uit, dat de vergadering het met zijn voorstel zeker wel eens zal zijn.

Hij acht het voorts enigszins inconsequent in te gaan op de vraag van de heer Koning. De vergadering is er n.l. zojuist mede accoord gegaan dat het beleid van de Kamerfracties, ook wanneer het personen aangaat, in het openbaar zal worden besproken. Mevrouw van Someren heeft echter de wens te kennen gegeven de vraag van de heer Koning nu meteen te beantwoorden.

Mevrouw G.V. van Someren-Downer (Amsterdam) begint met te zeggen dat het, als zij de heer Koning goed heeft begrepen, gaat om steun aan een monarchistische beweging. Die steun heeft hierin bestaan dat bij het jubileum van het Koninkrijk een opstellenwedstrijd is uitgeschreven, waarvoor jury-leden zijn uitgenodigd van de vijf grote democratische partijen. In deze jury hadden zitting Prof. van der Hoeven van de P.v.d.A., de heer Tilanus van de C.H.U., de heer Algra van de A.R. en zijzelf voor de V.V.D. De prijs voor deze wedstrijd is bepaald en uitgereikt door Minister Toxopeus. Het is spr. niet duidelijk, waarom de V.V.D. zich hieraan zou hebben moeten onttrekken. Zij meent dat de monarchie geen politiek discussiepunt meer is. Aanvankelijk heeft zij enige bezwaren gehad tegen het woord beweging, maar als deze beweging zich alleen maar ten doel stelt voorlichting te geven over de monarchie, die ook in ons beginselprogram wordt erkend, dan kan zij zich niet voorstellen dat liberalen er dan bezwaar tegen moeten hebben aan een dergelijke toch vrij onschuldige opzet - het organiseren van een opstellenwedstrijd - deel te nemen. Spr. gelooft dat het tegenover de buitenwereld een bijzonder vreemde indruk zou hebben gewekt als de V.V.D. geweigerd had hieraan mee te werken. Zij gelooft ook niet dat het om haar persoon gaat. Als zij om welke reden dan ook had geweigerd, was er een andere V.V.D.-er aangezocht en was de critiek waarschijnlijk tegen die andere V.V.D.-er gericht geweest.

Spr. zou tenslotte als tegenvraag willen stellen: Moeten wij ons als partij daar dan buiten stellen? Haars inziens geeft ons beginselprogram daartoe geen aanleiding.

De heer Mr.H. van Riel ('s-Gravenhage) merkt op dat de suggestie van de heer van Tets aantrekkelijk klinkt. Dat bleek ook uit het applaus van de vergadering. Hij wil in dit verband echter twee dingen opmerken. In de eerste plaats dat wij, voordat wij op dit punt besluiten nemen, toch zullen moeten afwachten hoe de tekst van de betrokken wettelijke bepalingen luidt. Er is nogal verschil tussen waardevermeerdering en speculatie. Speculatiewinstbelasting veronderstelt in het algemeen het van de hand doen binnen een bepaalde korte en vaak ook iets langere termijn en waardevermeerderingsbelasting zou in het totaal een veel ontwrichtender maatschappelijke werking hebben. Nu zou spr., speciaal politiek gesproken, op dit punt bijzonder voorzichtig willen zijn. Het is duidelijk, dat speculatiewinst vele liberalen onaangenaam

in de oren klinkt. Ongetwijfeld is het een aantasting van de marktfunctie. Ongetwijfeld is het ook een soort boete op een bijzondere intelligentie, zij het op een buitengewoon gespecialiseerd gebied. Als zodanig dus voor ons onaannemelijk, maar - zo gaat spr. verder - laten wij bijzonder oppassen dat wij ons in de komende jaren een imago vormen dat inderdaad klopt met de inzichten, die een groot deel van het Nederlandse volk op het ogenblik heeft van een democratische vooruitstrevende partij, die alle groepen van de bevolking vertegenwoordigt. Er is dus niets op tegen om van waardevermeerderingsbelasting te spreken als het een waardevermeerderingsbelasting is. Er is wel iets op tegen om tegenstanders de mogelijkheid te geven ons op dit punt enigermate van demagogie met enige schijn van recht te beschuldigen.

Het betreft hier een kwestie die veel studie vraagt en spr. wil er speciaal de aandacht op vestigen, dat de technische voorbereiding van een dergelijk wetsontwerp bijzonder lang duurt. Wij van onze kant moeten niet provocerend optreden. De gedachte van de heer van Tets is toe te juichen wanneer wij het wetsontwerp hebben bestudeerd. Spr is dus van mening dat de heer van Tets met zijn suggestie iets te vroeg is, doch dat deze suggestie wel ligt in de lijn, waarlangs het nadenken van onze propaganda-commissie zich beweegt.

De heer H.J.L.Vonhoff (Amsterdam) roept de aanwezigen op - evenals hij dit vorig jaar gedaan heeft - zich te abonneren op "Liberaal Réveil". Dit kaderorgaan, dat men naar zijn mening als actief liberaal beslist moet lezen, kan alleen voortbestaan als een redelijk aantal abonnementen de exploitatie mogelijk blijft maken.

De afgevaardigde van de afdeling Ruinen vindt het na het sombere geluid, dat de Penningmeester heeft laten horen, heel moeilijk om over de contributie te spreken, tenzij het over verhoging van contributie zou gaan. Het ligt niet in de bedoeling van de afdeling Ruinen om verandering in de contributie te brengen, maar het is haar bekend dat in Zuid-West Drente door de afdelingen verschillende bedragen aan contributie worden geheven. Dat is buitengewoon onplezierig, want men wordt steeds maar weer op de vingers getikt dat men in X, IJ of Z minder contributie betaalt. Er zijn afdelingen die f.10.- of nog minder contributie heffen. Daarvan gaat f.6.- af voor "Vrijheid en Democratie", zodat er f.4.- overblijft, waarvan de Penningmeester de helft krijgt. Daarvan moet dan nog eens 40% aan de Kamer-Centrales worden afgestaan, zodat men kan begrijpen wat er overblijft. Spr. is van oordeel dat de Penningmeester al voor een groot deel uit de zorgen zou zijn, wanneer alle afdelingen f.20.- contributie gaan heffen. Hij vraagt of het Hoofdbestuur niet een contributie van f.20.- kan voorschrijven of, wanneer de Statuten dit niet toelaten, een vaste afdracht per lid kan vragen.

De heer Mr.F.Korthals Altes (Rotterdam) wil hier gaarne op antwoorden dat een van de wijzigingen, die vanavond in het Huishoudelijk Reglement worden voorgesteld, inhoudt dat het niet meer nodig is, dat een afdelingsvergadering zelf nog eens een beslissing neemt om de contributie aan te passen aan een verhoging, die eenmaal in een algemene vergadering van de partij is aangenomen. De bedoeling is dus inderdaad om een automatische tot stand te brengen in die zin dat, als de algemene vergadering de contributie vaststelt op f.20.-, deze dan direct automatisch in alle afdelingen werkt. De moeilijkheid is natuurlijk dat een dergelijk besluit van de Algemene Vergadering niet automatisch alle afdelingsbesturen er toe zal brengen deze contributie ook te heffen. Tot nog toe is echter gebleken dat een van de argumenten,

die werden aangevoerd wanneer bij een afdeling werd geïnformeerd of men bereid was de verhoogde contributie te gaan heffen, was: Wij kunnen dat besluit in onze ledenvergadering niet aangenomen krijgen. Tot nu toe immers schreven de reglementen voor, dat de ledenvergaderingen de contributie vaststellen.

Deze barrière hopen wij dus te nemen, aldus spr., wanneer vanavond of morgenochtend deze reglementswijziging wordt aangenomen. Er zijn hierop tot nu toe geen amendementen binnengekomen en ook geen berichten van afdelingen, die tegen zijn, zodat er goede hoop bestaat dat dit zal gebeuren.

Het incasseren zal inderdaad gemakkelijker gaan wanneer vastgesteld wordt, welk bedrag per lid moet worden afgedragen. Dit is vorig jaar zeer bewust nog niet gedaan, omdat bekend was dat zeer veel afdelingen in een overgangsfase verkeerden en dus de contributie van f.20.- tragsgewijs trachtten te bereiken. Dit was reglementair wel niet helemaal in orde, maar men moet tenslotte ook menselijk blijven en de afdelingsbesturen de mogelijkheid geven de verhoging in étappes door te voeren. Dit stadium moet nu langzamerhand bereikt zijn en spr. acht het zeer wel mogelijk, dat volgend jaar bijvoorbeeld het bedrag, dat moet worden afgedragen, zal worden vastgesteld. Tot nu toe heeft het Hoofdbestuur zich beperkt tot te zeggen: de helft van wat overblijft nadat "Vrijheid en Democratie" is betaald moet worden afgedragen.

Misschien kan dus een volgend jaar inderdaad aan de suggestie, die zojuist is gedaan, gevolg worden gegeven in dier voege dat per lid f.7.- moet worden afgedragen. Dit is dus nu nog niet zo ver, omdat men de afdelingen even de tijd heeft willen laten om de contributie aan te passen.

De heer Mr.A.Katan (De Bilt) acht het van belang om, aansluitend aan de gedachtenwisseling die in de afdeling De Bilt-Bilthoven heeft plaats gevonden, kenbaar te maken dat een overwegend groot deel van de leden dezer afdeling tot contributieverhoging wil komen. Als hij zo de klanken van de penningmeester in zijn afdeling eens hoort - en deze is bepaald niet de enige - ligt volgens hem echter de kern van het probleem in het feit, dat een grote groep van leden in onze Partij niet bepaald overtuigd genoemd kan worden. Naar spr.'s mening hangt een en ander ten nauwste samen met het vraagstuk van de publiciteit. Het lijkt hem van groot belang om, alvorens alleen aan imago en opiniepeiling te doen, in onze eigen achterban nog nadrukkelijker tot bepaalde concretisering te komen. Wij kunnen dan ook meer dan tot op heden het geval was een contributie-verhoging stimuleren. Het wil spr. ietwat bedroevend voorkomen dat, voorzover in de afdeling De Bilt/Bilthoven bekend, door onze Partij zelfs een lagere contributie wordt geheven dan bijvoorbeeld door de P.v.d.A.

De Voorzitter gaat thans over tot punt 14 van de Agenda: Voorstellen van het Hoofdbestuur tot herziening van Statuten en Reglementen.

Hij geeft het woord aan de heer Mr.F.Korthals Altes die, alvorens over te gaan tot de behandeling, nog een korte toelichting geeft. Bij de reorganisatie in 1963, aldus spr., zijn door een aantal afdelingen ook amendementen en voorstellen ingediend betreffende artikelen, die niet op de reorganisatie betrekking hadden. Op de Algemene Vergadering in Scheveningen is toen besloten de behandeling van die voorstellen aan te houden tot een volgende vergadering. Verder zijn sindsdien ook incidenteel voorstellen binnengekomen, o.a. van de afdeling Leerdam en van de afdeling Bilthoven, om bepaalde reglementswijzigingen door te voeren. Besloten is om ook die voorstellen aan te houden tot een vergadering, waarbij een meer algemene behandeling van verschillende reglementswijzigingen aan de orde zou kunnen komen. In 1964

heeft het Hoofdbestuur een adviescommissie ingesteld, bestaande uit de drie assessoren van het Dagelijks Bestuur, alsmede de heer Tammens te Zuidlaren, die als secretaris is opgetreden, en de heer van Boven te den Haag. Deze commissie heeft niet alleen de nog liggende voorstellen in studie genomen, maar ook die amendementen, die op de Algemene Vergadering 1963 werden verworpen of ingetrokken, nogmaals getoetst aan de intussen ontstane praktijk. Het was n.l. zo, dat het nieuwe Hoofdbestuur inmiddels enige tijd werkte, en men dus kon nagaan in hoeverre deze amendementen misschien toch verbeteringen voor de sindsdien ontstane situatie konden inhouden. In een enkel geval is dan ook besloten een dergelijk amendement thans wederom aan de Algemene Vergadering voor te leggen. Tenslotte heeft de commissie de reglementen nog eens als geheel gezien.

De voorstellen zijn vervolgens in het Hoofdbestuur behandeld, en daarna ter kennis van alle leden gebracht door middel van "Vrijheid en Democratie". Dit is met opzet zo geschied, opdat de leden in de afdelingsvergaderingen volledig gedocumenteerd zouden zijn. Ook de amendementen zijn gepubliceerd in "Vrijheid en Democratie", en wel in het nummer van 1 April j.l. Nadien zijn nog slechts heel weinig voorstellen binnengekomen en deze waren bovendien meestal een doublure van reeds eerder ingediende amendementen. Zij zullen straks alle in behandeling worden genomen.

Wat de procedure betreft wijst spr. er in de eerste plaats op dat voor Statutenwijziging een tweederde meerderheid nodig is. Over een enkel onderdeel zal misschien afzonderlijk gestemd moeten worden, maar tenslotte zal de Statutenwijziging als geheel in stemming dienen te worden gebracht, omdat de tweederde meerderheid duidelijk moet blijken.

Spr. gaat vervolgens over tot behandeling van Verzamelvoorstel I. Daarop werden geen amendementen ingediend.

Verzamelvoorstel I wordt zonder stemming aangenomen.

Dan komt spr. tot Verzamelvoorstel II. Dit beoogt de titulatuur van drie leden van het Dagelijks Bestuur te herzien. Deze zijn in 1963 genoemd assessoren. Tot 1963 bestond het Dagelijks Bestuur uit een voorzitter, een onder-voorzitter, een penningmeester, een honorair algemeen secretaris en drie leden. Bij de reorganisatie is een van de voorstellen geweest, dat men tot een taakverdeling onder die drie leden moest zien te geraken; dat zij een afgeperkte taak kregen en dus wisten wat precies de bedoeling was van hun aanwezigheid in het Dagelijks Bestuur. Aanvankelijk, tijdens de voorbesprekingen over de reorganisatie, is toen de gedachte geweest dat de drie assessoren elk zouden zijn toegevoegd aan een van de andere leden van het Dagelijks Bestuur: één aan de onder-voorzitter, één aan de algemeen secretaris en de derde aan de penningmeester. In die situatie was de benaming assessor op zichzelf wel plausibel. Maar in een later stadium is aan deze drie leden van het Dagelijks Bestuur een zelfstandige taak opgedragen, die ten nauwste verband houdt met de functionering van het Algemeen Secretariaat. Thans is het zo, dat de twee assessoren, Mevrouw Veder en spr., zich speciaal bezighouden met de interne organisatie en dat de heer Vonhoff als derde assessor zich speciaal bezighoudt met de externe aangelegenheden, zoals pers, propaganda en dergelijke. Al deze taken liggen op het terrein van het Algemeen Secretariaat.

De naam assessor heeft bovendien tot nog toe niet erg ingang gevonden. De meeste mensen associëren die term meer met een studentenorganisatie dan met een volwassen politieke partij. De adviescommissie heeft dan ook gemeend te moeten voorstellen deze titel te vervangen door die van secretarissen, met daarachter naar gelang van ieders functie de vermelding van het gedeelte der secretariaatswerkzaamheden, waarmede zij zich bezighouden. Het Hoofdbestuur heeft dit voorstel overgenomen.

In deze constellatie krijgt men dus een algemeen secretaris, die de leiding geeft aan het Algemeen Secretariaat, een secretaris voor de voorlichting, in dit geval de heer Vonhoff, en twee secretarissen voor de organisatie, Mevrouw Veder en spr. Wij willen dat alleen niet helemaal vastleggen opdat men onderling kan wisselen. De drie secretarissen worden in functie gekozen, maar verdelen daarna, evenals thans het geval is, onderling de verschillende - men zou kunnen zeggen - departementen.

Op dit voorstel is ingediend een amendement van de afdeling Zwijndrecht om de titel te wijzigen in "functionele secretarissen", een amendement van de Kamer-Centrale Zwolle om de betrokken functionarissen evenals vroeger aan te duiden als "leden van het Dagelijks Bestuur", en een amendement van de afdeling Rijswijk om hen de titel "commissarissen" te geven.

Wat dit laatste voorstel betreft meende het Hoofdbestuur dat de associatie "Volkspartij" - "volkscommissaris" voor de hand zou liggen. Speciaal in verband met het feit, dat de taak van deze drie Dagelijks Bestuursleden op het Algemeen Secretariaat ligt heeft het Hoofdbestuur de voorkeur gegeven aan de titel "secretarissen".

De heer A. Nawijn (Olst) moet tot zijn grote spijt beginnen met woorden van critiek. Spr. vraagt deze critiek vooral te willen aanhoren als komende van "de vriend die U Uw feilen toont".

In de eerste plaats heeft spr. hier voor zich liggen een brief van 31 Maart j.l. van de Algemeen Secretaris, gericht aan de secretaresse van de Kamer-Centrale Leeuwarden van de V.V.D., die hem zojuist ter hand is gesteld, en die luidt als volgt: "In zijn vergadering van 27 Maart 1965 heeft het Hoofdbestuur het verzoek van de afdelingen, vertegenwoordigd op de vergadering van de Kamer-Centrale Leeuwarden, besproken. Het heeft besloten aan dit verzoek gehoor te geven. Derhalve zal op de Algemene Vergadering van 9 en 10 April a.s. punt 14 - de voorstellen van het Hoofdbestuur tot herziening van Statuten en Reglementen - direct na punt 10 worden behandeld."

In lijnrechte tegenspraak met wat in deze brief wordt toegezegd is het feit, dat daarstraks dit verzoek van de Kamer-Centrale Leeuwarden aan de vergadering ter beslissing is voorgelegd. Men heeft zich hierbij neergelegd, maar spr. meent dat het toch niet onvermeld mag blijven.

Een tweede punt van critiek is, dat in "Vrijheid en Democratie" wel een uitvoerige toelichting is gepubliceerd op de voorstellen van het Hoofdbestuur, maar dat de uitvoerige en door-dachte toelichtingen die van de zijde van de diverse Centrales en afdelingen op hun amendementen zijn gegeven, niet in "Vrijheid en Democratie" zijn afgedrukt.

Daarbij komt een derde punt van critiek. Als van de zijde van het Hoofdbestuur elk voorstel hier in de vergadering nog weer eens uitvoerig wordt toegelicht, over de toelichting heen die al in "Vrijheid en Democratie" werd gepubliceerd, waar blijft dan de gelegenheid voor de voorstellers van de amendementen om zich zodanig duidelijk te maken aan de vergadering, dat de behandeling tot zijn recht kan komen?

Spr. komt thans tot het voorstel tot wijziging van het woord "assessoren" in "secretarissen", resp. voor de voorlichting en voor de organisatie. Het amendement van de Kamer-Centrale Zwolle is bekend: "assessoren" veranderen in "leden". Wijziging is inderdaad nodig; het woord assessor vond geen weerklank. Het woord "secretaris" is overigens ook niet juist; het is taalkundig fout om te zeggen: secretaris voor iets. Men is secretaris van iets, van een commissie, van een vereniging, van een bestuur, maar niet voor iets. Wij vragen ons eigenlijk wel af, zo gaat spr. voort: het zal toch niet een zucht zijn van de jongere leden van het Dagelijks Bestuur om een zekere status te verwerven? In onze ogen is het zijn van lid van het Dagelijks Bestuur van de V.V.D. een zeer eervolle functie, die in hoog aanzien staat, en wij hebben dan ook allerm minst behoefte om daar op enigerlei wijze een andere benaming voor te bedenken. Een Dagelijks Bestuur, be-

staande uit een voorzitter, een onder-voorzitter, een algemeen secretaris, een penningmeester en drie leden is bijzonder bruikbaar voor wat de terminologie betreft en is bovendien ook praktisch. Het heeft het voordeel dat men vlot aan de omstandigheden een taakverdeling kan aanpassen. Dat blijkt ook uit de toelichting die het Hoofdbestuur op zijn voorstel heeft gegeven. Die toelichting doet overigens wel een beetje vreemd aan, want zonder blikken of blozen staat daarin vermeld dat men na de reorganisatie, waarbij besloten werd om een taakverdeling toe te passen, op dit besluit teruggekomen is. De gedachte om aan de onder-voorzitter, algemeen secretaris en penningmeester ieder een assessor toe te voegen, och, daar heeft men maar van afgezien, en in verband met de nu geldende zelfstandige taak - zo staat er in de toelichting op het Hoofdbestuursvoorstel - wordt dan maar voorgesteld om die assessoren een andere benaming te geven. Wij vragen ons af in de Kamer-Centrale Zwolle: Is dat een gewoonte, om af te wijken van de regels zoals die in de Statuten zijn neergelegd? Wij hebben daar wel enig bezwaar tegen.

Het is merkwaardig, aldus vervolgt spr. zijn betoog, dat overigens het beoogde secretarisschap eigenlijk geen enkele inhoud heeft. Artikel 40 van het Huishoudelijk Reglement zegt, dat de algemeen secretaris van de Partij de correspondentie voert; m.a.w.: brieven die geconcipieerd en voorbereid zijn door een van de leden van het Dagelijks Bestuur, zullen toch ongetwijfeld de signatuur van de algemeen secretaris moeten dragen en zullen bepaald niet bij wijze van circulaire-regering van de leden van het Dagelijks Bestuur naar de afdelingen mogen gaan. Daarom beveelt de Kamer-Centrale Zwolle dringend aan om haar amendement, om in artikel 18, 2e lid, eerste zin, van de Statuten het woord "assessoren" te wijzigen in "leden", en dienovereenkomstig artikel 24, 1e lid, van het Huishoudelijk Reglement te wijzigen, over te nemen, opdat ieder wete met wie van de leden hij zaken kan bespreken, die dan uiteraard worden voorbereid. Spr. wil wel zeggen dat, wanneer het zo moet gaan dat de leden van het Dagelijks Bestuur, die zich secretaris zouden noemen, zich overigens rechtstreeks tot de afdelingen gaan wenden, de Kamer-Centrale Zwolle deze gang van zaken allerminst begeert. Spr. merkt nog op dat hij bijzonder gelukkig is met de toelichting, die op 5 Maart nog aan de besturen van de Kamer-Centrales van de V.V.D. is gezonden. Daarin komt bij het verzamelvoorstel II een zin voor, die hem buitengewoon bekoort. Er staat n.l.: "Zowel aan de benaming assessoren als aan de benaming secretarissen kleven bezwaren". Spr. neemt aan dat men begrijpt dat hij deze zin verder uit zijn verband haalt, maar dat past hem bijzonder. Hij acht het verheugend om te zien dat deze toelichting dan getekend is door Mr. F. Korthals Altes, lid van het Dagelijks Bestuur. Spr. beveelt nogmaals aan voortaan alleen te spreken van lid van het Dagelijks Bestuur.

De Voorzitter dankt de heer Nawijn voor zijn woorden. Naar aanleiding van de drie door hem naar voren gebrachte punten merkt hij in de eerste plaats op dat het mogelijk is dat de brief aan de Kamer-Centrale Leeuwarden niet helemaal zorgvuldig geformuleerd was. Het Hoofdbestuur kon moeilijk verder gaan dan het verzoek van de Kamer-Centrale Leeuwarden in de vergadering aan de orde te stellen. Het voorstel is door de vergadering verworpen. Rest dus slechts de taak de zaken zo te doen verlopen als de meerderheid van de vergadering dit wenst.

Wat betreft het feit, dat de toelichtingen op de door de Kamer-Centrales en afdelingen ingediende amendementen niet in "Vrijheid en Democratie" zijn gepubliceerd, de oorzaak hiervan is te zoeken in het gebrek aan plaatsruimte. Het betreffende nummer van "Vrijheid en Democratie" zou dan driemaal de normale omvang hebben moeten krijgen, en dat was onmogelijk. Het is

al een bewijs van grote zorgvuldigheid van de zijde van het Hoofdbestuur geweest, dat de amendementen van alle afdelingen door publicatie in ons weekblad ter kennis van de Partij-leden zijn gebracht. Dit is in het verleden nooit gebeurd.

De heer Nawijn geeft te kennen, dat hij dit antwoord bijzonder ongenoegzaam acht.

De Voorzitter antwoordt hem dat, juist omdat de toelichtingen op de amendementen van de diverse afdelingen niet in "Vrijheid en Democratie" zijn afgedrukt, de afdelingen in deze vergadering in de gelegenheid zullen worden gesteld hun amendementen toe te lichten in de omvang, zoals zij zelf daarvoor wenselijk achten.

Wat het derde punt van de heer Nawijn betreft, de Voorzitter meent dat hij de beantwoording daarvan het beste aan de heer Korthals Altes overlaten kan. Teneinde echter iedere schijn te vermijden, als zouden de jongere leden van het Dagelijks Bestuur hier voor zichzelf spreken, wil hij namens het Hoofdbestuur en namens het Dagelijks Bestuur verklaren, dat hij er een groot voordeel in ziet dat leden van het Dagelijks Bestuur, die een specifieke taak hebben en uit hoofde daarvan ook naar buiten optreden, een bepaalde titel krijgen.

De heer Korthals Altes wil nog even iets opmerken over de reden, waarom de toelichtingen op de amendementen van de afdelingen niet in "Vrijheid en Democratie" zijn afgedrukt. Men heeft vanavond kunnen horen, dat de begroting van "Vrijheid en Democratie" en de exploitatie-rekening toch al niet zo florissant zijn. Aan het bestuur van de Stichting "Vrijheid en Democratie" moest in dit verband tweemaal een speciale machtiging worden gevraagd om met een extra binnenpagina te komen; de eerste keer om de voorstellen van het Hoofdbestuur te publiceren, de tweede keer om de amendementen van de afdelingen te publiceren. Zulks teneinde te bereiken dat alle leden van een en ander kennis konden nemen. Spr. onderschrijft volkomen dat het heel onbevredigend is dat de toelichtingen niet bij de amendementen zijn afgedrukt. Dit was echter een technische onmogelijkheid, temeer daar de toelichtingen van sommige Centrales en afdelingen bijzonder uitvoerig waren. Hij wil hieraan toevoegen dat hij de verzamelvoorstellen I en II tevoren van een toelichting heeft voorzien, omdat hem gebleken was dat het in een enkele afdeling of Centrale niet helemaal duidelijk was, wat de bedoeling van deze verzamelvoorstellen was. Het is niet de bedoeling elk artikel nu eerst tevoren nog eens toe te lichten en dan pas te vragen, welke afdelingen of Centrales nog een toelichting wensen te geven. Het is de bedoeling bij de verdere artikelsgewijze behandeling dat degenen, die een amendement hebben ingediend, eerst aan het woord komen en daarna eventueel een lid van het Hoofdbestuur. Ook op dat punt kan spr. dus alle verdere ongerustheid wegnemen.

Spr. hoopt ook de ongerustheid te kunnen wegnemen over de fout, die het Hoofdbestuur zou hebben gemaakt door in afwijking van de Statuten andere functies te hebben verdeeld dan was toegestaan. Dit is namelijk niet het geval geweest: er is hier gelukkig sprake van een vergissing. In het voorstadium - dus voordat de voorstellen tot reglementswijziging in de algemene vergadering waren aangenomen - heeft men een ogenblik gedacht de assessoren elk aan een ander lid van het Dagelijks Bestuur te moeten toevoegen. Zo is ook de naam assessoren ontstaan. Door de algemene vergadering is echter aangenomen - en dat is dus de uiteindelijke situatie - de assessoren ieder een zelfstandige functie te geven. Op dat moment was de benaming assessor derhalve al niet meer geheel juist.

Spr. kan tenslotte - tevens ter ontlasting van zijn mede-assessoren - verklaren dat het voorstel om wijziging in de titel

te brengen niet uit eigen boezem is voortgekomen. Er is in commissie-verband gewerkt en deze suggestie is door een ander lid van de commissie (niet-assessor) naar voren gebracht. Tegen de omschrijving "lid van het Dagelijks Bestuur", zo gaat spr. voort, bestaat - zoals de Voorzitter reeds heeft gezegd - het bezwaar dat naar buiten niet blijkt met welk "departement" het betreffende lid zich bezighoudt. Ook in verband met brieven naar buiten is het beter dat men weet met wie men te maken heeft, welke de verantwoordelijkheid van de betreffende in het Dagelijks Bestuur is, of hij zich speciaal belast met externe aangelegenheden zoals de voorlichting e.d., dan wel met de interne organisatie.

De heer A.N.van der Plank (Zwijndrecht) deelt mede dat de afdeling Zwijndrecht de gedachten van de commissie met betrekking tot de reglementswijzigingen heeft gevolgd. Men kan zich voorstellen, dat de assessoren secretaris genoemd willen worden. Secretarissen zijn altijd de mensen, die het meeste werk verrichten, en zij verrichten veel werk. Er is echter rond de benaming secretaris enige verwarring ontstaan, omdat wij een partij-secretaris, een afdelingssecretaris en een secretaris van de Kamer-Centrales kennen. In dit verband geeft de afdeling Zwijndrecht de voorkeur aan de benaming "functionele secretarissen". Met de benaming "secretaris" met daarachter vermelding van de speciale functie zou men zich echter ook kunnen verenigen.

De heer Mr.A.D.Peiffer (Rijswijk) hecht op zichzelf niet zoveel belang aan de betiteling, die men aan een bepaalde functionaris wenst te geven. Nu blijkt dat het Hoofdbestuur hieraan wel belang hecht, moet de aanduiding ook op de juiste wijze geschieden. De afdeling Rijswijk acht het woord "secretaris" minder geschikt, omdat een secretaris iemand is die schrijft. Bovendien hebben wij een algemeen secretaris en daarnaast een secretaresse. Spr. is van mening dat degenen die niet in hoofdzaak schrijven, doch ander werk verrichten, een andere benaming moeten hebben. Aangezien de titel "volkscommissaris" in het land van herkomst reeds lang is afgeschaft, zou hierover ook geen verwarring kunnen ontstaan. Spr. zou dus willen blijven bij de aanbeveling de bedoelde functionarissen organisatie-commissaris dan wel propaganda-commissaris te noemen, al naar gelang de hun toebedeelde taak.

De Voorzitter schorst daarna de vergadering tot de volgende morgen 10 uur.

De aanwezigen blijven nog geruime tijd in gezellig samenzijn bijeen.

Zaterdagmorgen 10 April, om 10 uur, heropent de Voorzitter de vergadering.

De agendapunten 15, 16 en 17 vermelden resp. de benoeming van een Voorzitter, een Assessor, en zeven leden van het Hoofdbestuur. Aangezien voor één van deze benoemingen een stemming nodig zal zijn, wil de Voorzitter allereerst een stembureau benoemen, bestaande uit:

Mevrouw T. Wierda-Haanstra	- Heerenveen
H. Wiegel	- Laren (N.H.)
H. L. Zuidema	- Sassenheim

Vervolgens stelt hij aan de orde punt 15 van de Agenda: Benoeming van een Voorzitter.

Wegens periodieke aftreding van de heer Ir. K. van der Pols te Rotterdam, die zich herkiesbaar heeft gesteld, moet in de vacature van het Voorzitterschap worden voorzien.

Met enige schroom stelt de Voorzitter vast dat als enig candidaat hijzelf is gesteld, zodat, aangezien tegen-candidaten ontbreken, deze herbenoeming overeenkomstig art. 46 van het Huishoudelijk Reglement zonder stemming kan geschieden.

De Voorzitter dankt de vergadering voor haar blijken van instemming.

Aan de orde is dan punt 16 van de Agenda: Benoeming van een Assessor.

Wegens periodieke aftreding van de heer H. J. L. Vonhoff te Amsterdam, die zich herkiesbaar heeft gesteld, moet in een vacature in het Dagelijks Bestuur worden voorzien.

Als enig candidaat is gesteld: H. J. L. Vonhoff te Amsterdam.

Aangezien tegen-candidaten ontbreken wordt overeenkomstig art. 46 van het Huishoudelijk Reglement de heer H. J. L. Vonhoff zonder stemming als lid van het Dagelijks Bestuur herbenoemd.

Punt 17 van de Agenda vermeldt: Benoeming van zeven leden van het Hoofdbestuur.

Aan de beurt van periodieke aftreding als lid van het Hoofdbestuur zijn:

voor de Rijkskieskring 's-Hertogenbosch: Mevrouw Mr. C. H. J. H. J. de Vries-van Haften, Eindhoven,
voor de Rijkskieskring Arnhem: de heer Ir. J. N. Kooij, Apeldoorn,
voor de Rijkskieskring Leiden: de heer Mr. G. C. van Dijk, Wassenaar,
voor de Rijkskieskring Den Helder: de heer W. Franck, Bergen,
voor de Rijkskieskring Middelburg: de heer Dr. Ir. C. W. C. van Beekom, Goes,
voor de Rijkskieskring Leeuwarden: de heer Mr. B. P. van der Veen, Leeuwarden,
voor de Stichting Organisatie Vrouwen in de V. V. D.: Mevrouw Mr. E. A. J. Scheltema-Conradi, Haarlem.
Allen zijn terstond herkiesbaar.

De heren Ir. J. N. Kooij, Mr. G. C. van Dijk, W. Franck, Dr. Ir. C. W. C. van Beekom en Mr. B. P. van der Veen en Mevrouw Mr. E. A. J. Scheltema-Conradi hebben zich schriftelijk bereid verklaard een candidatuur voor een herbenoeming te aanvaarden.

Van Mevrouw Mr. C. H. J. H. J. de Vries-van Haften is bericht ontvangen dat zij zich niet herkiesbaar stelt.

Candidaat gesteld voor het lidmaatschap van het Hoofdbestuur zijn:

voor de Rijkskieskring 's-Hertogenbosch: Ir. L. Korver te Waalre,
voor de Rijkskieskring Arnhem: Ir. J. N. Kooij te Apeldoorn (aftredend),
voor de Rijkskieskring Leiden: Mr. G. C. van Dijk te Wassenaar (aftredend),
voor de Rijkskieskring Den Helder: W. Franck te Bergen (aftredend);

voor de Rijkskieskring Middelburg: Dr.Ir.O.W.C.van Beekom te Goes (aftredend),
voor de Rijkskieskring Leeuwarden: Mr.B.P.van der Veen te Leeuwarden (aftredend);

Aangezien tegen-candidaten ontbreken, geschieden al deze benoemingen overeenkomstig art. 46 van het Huishoudelijk Reglement zonder stemming;

door de Stichting Organisatie Vrouwen in de V.V.D.:
Mevrouw Mr.E.A.J.Scheltema-Conradi te Haarlem (aftredend),
Mevrouw H.A.A.L.de Vries-van der Hardt Aberson te Hengelo(O.).

Overeenkomstig art.20, lid 5, van het Huishoudelijk Reglement, dat bepaalt dat de candidaatstelling voor de door de Stichting Organisatie Vrouwen in de V.V.D. te vervullen plaatsen in dier voege geschiedt, dat voor elke plaats 2 kandidaten worden gesteld, dient voor deze benoeming een stemming te worden gehouden.

De Voorzitter waagt het de vraag te stellen of er enig lid in de vergadering is dat schriftelijke stemming over deze dubbele candidatuur wenst; het resultaat lijkt hem toch vrij duidelijk te zijn en hij heeft de indruk dat de vergadering met hem instemt.

Met zijn voorstel Mevrouw Mr.E.A.J.Scheltema-Conradi bij acclamatie tot lid van het Hoofdbestuur te benoemen gaat de vergadering accoord.

De Voorzitter wenst het nieuw benoemde lid en de herbenoemde leden van het Dagelijks en Hoofdbestuur van harte geluk, en verzekert dat hun komst, resp. terugkeer in het bestuur met grote vreugde wordt gezien. Spr. hoopt op dezelfde prettige samenwerking als voorheen.

Thans stelt de Voorzitter aan de orde punt 18 van de Agenda: Voortzetting van de behandeling van de voorstellen tot herziening van de Statuten en Reglementen. Hij geeft daartoe wederom het woord aan de heer Korthals Altes.

De heer Mr.F.Korthals Altes (Rotterdam) memoreert dat aan de orde is verzamelvoorstel II. De Kamer-Centrale Zwolle handhaaft haar voorstel om de naam assessor te vervangen door "lid van het Dagelijks Bestuur", zoals het dus ook vóór de reorganisatie was; de afdeling Rijswijk handhaaft haar amendement om deze assessoren te noemen "commissarissen"; de afdeling Zwijndrecht heeft haar amendement om de titel "assessoren" te wijzigen in "functionele secretarissen" ingetrokken; terwijl het voorstel van het Hoofdbestuur luidt: "secretarissen", waarbij dan daarachter de taak zal worden aangeduid die zij verrichten. Spr. zou met handopsteken willen peilen voor welk van de voorstellen een meerderheid is. Het voorstel dat de meerderheid heeft moet dan vervolgens met tweederde meerderheid worden aangenomen.

De heer Mr.J.van Someren (Amsterdam) wil nog even het Hoofdbestuursvoorstel heel kort verdedigen, en wel om de volgende redenen. Enkele jaren geleden is de term assessor opgenomen in onze Statuten en Reglementen; in de praktijk is gebleken dat Mevrouw Veder en de heren Korthals Altes en Vonhoff bepaald geen toegevoegde taak uitoefenen. Zij zijn in feite geen assessor. Zo is de gang van zaken geweest. Een paar jaar geleden is dat niet voorzien; het is doodeenvoudig anders gegaan. Nu moet, aldus spr., die term assessor dus veranderd worden, en nu zijn er in het Hoofdbestuur alle mogelijke voorstellen geweest. Alle mogelijke benamingen zijn doordacht, en uiteindelijk is

het Hoofdbestuur tot de gedachte gekomen, dat het voorstel van de Reglementencommissie om er secretarissen van te maken toch het beste was. Daar komt nog iets anders bij, n.l. dat deze drie gewezen assessoren het zelf het prettigste vinden om secretarissen te zijn. En nu zou spr. de vergadering willen vragen: Laten wij deze drie hardwerkende mensen nu deze titel geven, die zij in feite verdienen. Dat is het enige wat spr. vraagt.

De heer Mr.F.Korthals Altes dankt de heer van Someren voor deze woorden, en gaat thans over tot peiling door handopsteken. Voor het amendement van de afdeling Rijswijk blijkt een zeer duidelijke minderheid te zijn. Voor het amendement van de Kamer-Centrale Zwolle en voor het voorstel van het Hoofdbestuur is het resultaat van de peiling zodanig, dat hierover thans bij gewone meerderheid gestemd zal worden.

De uitslag van de stemming is: 244 voor het voorstel van het Hoofdbestuur, 200 voor het voorstel van de Kamer-Centrale Zwolle, 8 blanco.

De heer Korthals Altes stelt voor, dat hierover thans niet met tweederde meerderheid wordt gestemd, doch dat één eindstemming over de Statuten wordt gehouden.

De heer A.Nawijn (Olst) doet een voorstel van orde. Hij heeft begrepen uit wat de heer Korthals Altes zojuist voorstelde, dat het de bedoeling is over de verschillende onderdelen der Statuten, waar nodig, telkens bij gewone meerderheid te laten stemmen, en tenslotte over het gehele complex een stemming met tweederde meerderheid te houden. Hij gelooft niet dat dat juist is.

De heer Korthals Altes wijst op de mogelijkheid om, wanneer die eindstemming met tweederde meerderheid wordt gehouden, bepaalde artikelen daarvan uit te zonderen, en daarover afzonderlijk te stemmen.

De heer Nawijn heeft daar bezwaar tegen. Hij stelt voor dat de vergadering zich nu uitspreekt over het verzamelvoorstel II, dan houdt men een overzichtelijke gang van zaken. Straks weet niemand meer waar het over gaat.

De heer Korthals Altes zou eerst even een handopstekingsproef willen nemen om te zien of ook de vergadering nu deze stemming wenst.

De heer Nawijn is nog niet helemaal uitgesproken. Hij zou het namelijk bijzonder jammer vinden, wanneer de vergadering niet in een vrij snel tempo door deze zaken heen kwam. Wij hebben, aldus spr., waarachtig in de rest van het jaar nog wel tijd te besteden aan de voorbereidingen voor de verkiezingen; laten wij nu in deze vergadering deze zaken snel afhandelen.

De heer Korthals Altes vraagt juist met het oog hierop de handopstekingsproef.

De heer Nawijn gaat daarmee accoord, mits voor ieder onderdeel even die proef genomen wordt. Spr. garandeert dan een behandeling in snel tempo.

De handopstekingsproef wijst uit, dat over verzamelvoorstel II thans geen hoofdelijke stemming verlangd wordt.

Mr.F.Korthals Altes stelt thans aan de orde artikel 3.

De afdeling Hilversum heeft een amendement voorgesteld dat door het Hoofdbestuur is ontraden; de afdeling De Bilt/Bilthoven heeft een amendement voorgesteld om het woord "ook" te schrappen. Dat is slechts een redactionele wijziging.

De vergadering gaat accoord met de door het Hoofdbestuur voorgestelde wijziging van artikel 3.

Artikel 4. Het amendement van de afdeling Naarden wordt overgenomen. Het voorstel van het Hoofdbestuur wordt aanvaard.

Artikel 6, lid 2 bis. Het voorstel van het Hoofdbestuur wordt overgenomen.

Artikel 8. Het voorstel van de Kamer-Centrale Zwolle wordt overgenomen; in artikel 9 zal een dienovereenkomstige aanvulling worden aangebracht.

Artikel 9. De amendementen van de afdelingen Amsterdam en Heiloo worden overgenomen. De amendementen van de Kamer-Centrale Zwolle en de afdeling Hilversum worden ingetrokken. Het voorstel van het Hoofdbestuur wordt aanvaard.

Artikel 10. De amendementen van de afdeling De Bilt/Bilthoven worden verworpen. Het amendement van de Kamer-Centrale Zwolle wordt overgenomen. Het voorstel van het Hoofdbestuur wordt aanvaard.

Artikel 12. De amendementen van de afdeling Amsterdam worden overgenomen. Het voorstel van het Hoofdbestuur wordt aanvaard.

Artikel 13. Het amendement van de Kamer-Centrale Zwolle wordt ingetrokken. Het voorstel van het Hoofdbestuur wordt aanvaard.

Artikel 15, 3e lid. Hierop zijn amendementen ingediend door de Kamer-Centrale Zwolle en de afdelingen Delfzijl en Zwijndrecht, ondersteund door de afdelingen in de Hoekse Waard. Deze amendementen beogen de huidige regeling - iedere afdeling brengt voor 50 leden één stem uit - te handhaven, en dit getal niet terug te brengen tot 25 leden.

De heer Nawijn wijst er op dat door deze wijziging de kleinere afdelingen in een nadeliger positie komen. De Kamer-Centrale Zwolle heeft daar ernstige bezwaren tegen. Spr. betreurt het dat de door de Kamer-Centrale Zwolle gegeven toelichting niet in "Vrijheid en Democratie" is afgedrukt; dit noopt hem de vergadering nu toch op te houden.

De heer Korthals Altes interrumpeert, dat de Stichting "Vrijheid en Democratie", in het bestuur waarvan de heer Nawijn zitting heeft, nu eenmaal niet zoveel plaatsruimte ter beschikking heeft gesteld.

De heer Nawijn meent dat dan een andere weg gevonden had moeten worden om de toelichting aan de afdelingen kenbaar te maken. Spr. wil met een voorbeeld aantonen dat, wanneer het aantal leden waarvoor een stem kan worden uitgebracht wordt verminderd, het resultaat schadelijk is voor de kleinere afdelingen. Heeft men een afdeling met bijvoorbeeld 981 leden, dan brengt deze afdeling volgens de huidige regeling 20 stemmen uit. Volgens de thans voorgestelde regeling worden dit 40 stemmen. Een afdeling met 64 leden brengt volgens de bestaande regeling 2 stemmen uit, en volgens de voorgestelde regeling 3 stemmen. De verhouding tussen deze afdelingen is in de bestaande situatie dus 40 : 4 en in de nieuwe situatie 40 : 3; dat is een duidelijke achteruitgang met 1/40 van de invloed van de kleinere afdelingen. Spr. acht dit bepaald niet juist. Waarom zijn er zoveel kleine afdelingen? Men krijgt zo duidelijk de indruk dat de grote afdelingen het wel eens lastig vinden dat die kleine afdelingen bestaan. De Kamer-Centrale Zwolle is zeer bepaald tegen deze verandering.

De heer H.A.Boersma (Leeuwarden) deelt mede dat bij hetgeen de heer Nawijn zojuist heeft gezegd zowel de afdeling als de

Kamer-Centrale Leeuwarden zich volkomen aansluit. Gaat men deze zaak berekenen, dan komt men gemiddeld ongeveer tot het resultaat dat de kleine afdelingen 50% meer stemmen gaan uitbrengen dan op het ogenblik het geval is, en dat het aantal stemmen van de grote afdelingen wordt verdubbeld. Wanneer men zegt dat aan de bestaande discrepantie tegemoet zou zijn gekomen, dan meent spr. dat juist het tegengestelde het geval is. De kleine afdelingen hebben grote moeite om het hoofd boven water te houden, en zouden bij het aannemen van dit voorstel volkomen kunnen worden weggestemd. Het lijkt spr. dan ook psychologisch volkomen fout dat men dit voorstel zou aannemen.

De heer Korthals Altes geeft het woord aan de heer Vonhoff, er daarbij aan herinnerende dat het Hoofdbestuur als geheel zich heeft onthouden van het innemen van een standpunt.

De heer H.J.L.Vonhoff (Amsterdam) voelt behoefte om over dit voorstel nog een enkele opmerking te maken, al is hij zich er van bewust dat de tweederde meerderheid mogelijk niet haalbaar is. Wij gaan, aldus spr., naar een nieuwe structuur van de partij. Wij hebben thans een regionaal Hoofdbestuur. Dat betekent dus dat elke Kamer-Centrale - los van haar omvang - in dat Hoofdbestuur een gelijke invloed heeft. De afgevaardigden naar de Verkiezingsraad worden naar het stemcijfer per Rijkskieskring gekozen. Structureel is het dus volkomen juist dat in de Algemene Vergadering de stemverhouding berekend wordt naar het aantal leden dat de afdelingen tellen.

Spr. gelooft dat de meest ideale en principieel de meest democratische - maar praktisch niet werkbare - vorm zou zijn, dat elke afdeling voor elk lid één stem zou mogen uitbrengen. Dat zou principieel volstrekt juist zijn, maar dat werkt niet. Nu is het duidelijk dat dat beginsel met een verkleining van de deler zuiverder benaderd wordt. Maar bovendien is er, los van deze principiële kwestie, een heel duidelijke praktische kant. Spr. wil ook een voorbeeld noemen. De afdeling Assendelft in de Kamer-Centrale Den Helder heeft 7 leden. Spr. vindt het bijzonder onredelijk dat die 7 leden als zodanig een gelijke invloed hebben als bijvoorbeeld de afdeling Oostzaan uit diezelfde Kamer-Centrale met 49 leden. Spr. gelooft dat dat niet juist is, hij gelooft dat de verfijning redelijk is. Bovendien herinnert spr. er aan, dat toen indertijd tot het huidige systeem werd overgegaan, als een der motieven werd aangevoerd dat hierdoor de ledenwerving zou worden aangemoedigd. Als men de totale aantallen leden bekijkt ziet men dat voor vele kleine afdelingen nooit een verhoging van het stemcijfer op basis van het hogere ledenaantal mogelijk is. Dat is met het voorgestelde systeem wel het geval. Er zijn talrijke afdelingen - spr. noemt Broek in Waterland, Castricum, Diepenveen - die met 3 of 4 leden méér hun stemcijfer dan kunnen verhogen. Dan heeft het ook zin om de ledenwerving aan te pakken. En ons aantal leden is zo bedroevend laag, dat wij elke stimulans moeten aangrijpen om dat ledenaantal op te voeren.

Spr. gelooft dat de vergadering niet alleen een principieel juiste beslissing neemt door het voorstel van het Hoofdbestuur te aanvaarden, maar daardoor ook een extra stimulans geeft aan de broodnodige ledenwerving. En als men het goed meent met de V.V.D. dan kan men dat niet nalaten.

De heer L.Roodenburg (Delden) zijn de woorden van de heer Vonhoff betreffende de stimulans voor de ledenwerving uit het hart gegrepen. Alleen zou spr. er een iets andere uitleg aan willen geven. Hoe is het namelijk in de kleine en in de zeer kleine afdelingen? Deze afdelingen leven echt op de top van hun mogelijkheden. Wanneer in een gemeente van 3000 à 4000 inwoners

een afdeling is van ongeveer 50 leden, dan is het percentage leden op de uitgebrachte stemmen vrij hoog. Daarentegen is in de zeer grote afdelingen met een groot aantal leden het percentage leden op de uitgebrachte stemmen veel kleiner. De stimulans om tot meer leden te komen moet dus in de eerste plaats uitgaan van de grote en de zeer grote afdelingen, waar een enorm areaal is. Het areaal is daar veel groter dan in de kleine afdelingen, terwijl bovendien de activiteit van de leden percentsgewijze in de kleine afdelingen groter is. In een afdeling als Staphorst komen 40% tot 60% van de leden op de vergadering. Vergelijkt men dat met de zeer grote afdelingen, dan vallen die hierbij in het niet. In een klein dorp waar een enthousiast bestuur is, zijn juist onder onze mensen de bestuursleden veelal overbelast. Daarom ontbreken de kleine afdelingen ook zo vaak op de Algemene Vergaderingen, terwijl de grote afdelingen, die een veel groter areaal hebben, altijd vertegenwoordigd zijn.

In feite zou men kunnen stellen, aldus spr., dat de eerste 50 leden belangrijk meer waarde hebben dan de laatste 100 of 200. En wanneer wij verder kijken dan onze eigen partij, en wij kijken in het algemeen naar het verenigingsleven, dan zien wij zelfs dat daar een degressie wordt toegepast. Nu weet ik heel goed, zo gaat spr. voort, dat dit in onze kring ongebruikelijk is, ik wil er dan ook geen lans voor breken. Maar desalniettemin wil ik het wel even noemen. En wanneer men een systeem ontwikkelt van bijvoorbeeld voor de eerste 100 leden 2 stemmen, voor de eerste 400 leden 3 stemmen en voor de eerste 600 leden 4 stemmen, dan zou dit veel meer aan de werkelijkheid tegemoet komen dan wat de heer Vonhoff voorstelde: per lid 1 stem. Dit systeem wordt ook in het bedrijfsleven toegepast. In het bedrijfsleven, waar men op commerciële basis ook de nodige verenigingen heeft en waar men bijvoorbeeld uitgaat van de productiecijfers, past men wel degelijk een scherpe degressie toe. Maar nogmaals, zo besluit spreker, ik wil het niet hebben over een degressie. Wij zijn het destijds eens geworden over een compromis - want meer is het niet - van 50 leden per stem. Ik doe een dringend beroep op de vergadering om dit zo te laten.

De heer Korthals Altes gelooft te kunnen constateren dat de tweederde meerderheid ten aanzien van dit voorstel van het Hoofdbestuur niet haalbaar is. Hij stelt daarom voor het voorstel terug te nemen, waarmede de vergadering accoord gaat.

Vervolgens stelt spr. aan de orde artikel 15, lid 7 (nieuw): het voorstel om het aantal stem-overdrachten te beperken.

Hierop zijn amendementen ingediend door de Kamer-Centrale Zwolle en de afdelingen Delfzijl en De Bilt/Bilthoven.

De heer A. Nawijn (61st) licht toe dat de Kamer-Centrale Zwolle ook tegen dit voorstel ernstig bezwaar heeft, omdat het beperken van de stem-overdrachten wederom ten koste gaat van de invloed van de kleinere afdelingen, die het waard zijn hun invloed te behouden. Een grote afdeling, met meer afgevaardigden aanwezig ter vergadering, kan de taken verdelen, de wacht aflossen. Spr. moet ook hier een zeer dringend beroep op de vergadering doen om de oude tekst te handhaven en niet over te gaan tot wijziging, hoe aannemelijk misschien ook voor sommigen de argumentering van het Hoofdbestuur moge schijnen.

De heer Korthals Altes wijst er op, dat het Hoofdbestuur aanneming van dit amendement heeft ontraden, ondanks de verdediging van de Kamer-Centrale Zwolle in de toelichting, die het Hoofdbestuur wel bekend was. Herhaaldelijk is, aldus spr., juist ook door kleine afdelingen, aangedrongen op het verminderen van de mogelijkheid tot overdracht van stemmen. Het Hoofdbestuur heeft volkomen begrip voor het feit, dat het inderdaad lang niet

alle afdelingen mogelijk is naar de Algemene Vergadering te komen. Daarom is dan ook slechts voorgesteld het aantal volmachten tot vijf per afdeling te beperken. Met andere woorden: zijn in een bepaald gebied van het land tien afdelingen verhinderd, dan behoeven zij maar twee afdelingen bereid te vinden voor hen te stemmen. Stemoverdracht wordt dus beslist niet praktisch onmogelijk gemaakt. Van de onbeperkte overdracht van stemmen is naar de mening van velen echter wel misbruik gemaakt. Het is voorgekomen op algemene vergaderingen dat een secretaris van een onder-Centrale, een Staten-Centrale of een Kamer-Centrale 20 of 30 volmachten bij zich had. Betrokkene stemde dan steeds voor 20 à 30 afdelingen, die zelf op dat oogenblik niet meer hun mening konden vormen. Het meest springt dit in het oog ter Buitengewone Algemene Vergadering, waarin de candidaatsstelling voor de Tweede Kamer plaats heeft. Daar komt de opinievorming in de vergadering tot stand. De afdelingen, die daar niet aanwezig zijn, kunnen niet tot eigen meningsvorming komen, maar er wordt wel voor hen gestemd: door één en dezelfde afgevaardigde. Dat acht het Hoofdbestuur een machtsconcentratie in de handen van één persoon, die het bepaald te sterk en niet democratisch vindt.

Nu kan men stellen dat ook een grote afdeling heel veel stemmen uitbrengt, en dat dat toch ook een machtsconcentratie is. Maar de grote afdelingen komen altijd met grote afvaardigingen, waar dus onderling overleg plaats vindt, en het komt ook herhaaldelijk voor, juist op die vergaderingen inzake de candidaatsstelling, dat afdelingen als den Haag, Amsterdam, Rotterdam en andere, verdeeld stemmen. Dan vindt er in die afdelingen dus een splitsing plaats, waaruit blijkt dat er aan meningsvorming wordt gedaan. Stemt echter één afgevaardigde voor een heel gebied, dan heeft die onderlinge meningsvorming niet plaats. Deze figuur krijgt een bepaalde indruk en brengt een veel te zware stem uit, die de afdeling die hij vertegenwoordigt niet werkelijk presenteert.

Nogmaals, het Hoofdbestuur heeft er volledig begrip voor, dat er afdelingen zijn die niet ter vergadering kunnen komen en die behoefte hebben aan overdracht van stemmen, en het Hoofdbestuur meent dat dat met een getal van vijf volmachten per afdeling ook gerust kan. Maar wanneer te veel macht in handen van één man wordt gegeven met een zak vol volmachten, bestaat daartegen bezwaar. Wanneer dat misbruik niet was gemaakt, zou het voorstel niet zijn gedaan.

De heer Nawijn heeft er bezwaar tegen, dat hier een voorstelling van zaken wordt gegeven alsof het vertrouwen, dat door de afdelingen in verafgelegen Centrales aan één of twee mensen is geschonken, niet waard is om als een vertrouwen te worden gezien. Hier wordt eenvoudigweg gezegd: dat is een machtsconcentratie in één persoon. Spr. heeft daar bezwaar tegen.

Mevrouw T. Wierda-Haanstra (Heerenveen) kan hierover heel kort zijn. Zij heeft de indruk dat hetgeen de heer Korthals Altes zo juist heeft gezegd in de eerste plaats van toepassing is op Friesland. Zij heeft dit geluid namelijk al heel wat malen gehoord; het is niet de eerste keer. Spr. wil alleen dit zeggen: Wanneer zij hier met een zak vol volmachten, zoals de heer Korthals Altes dat zo even noemde, verschijnt, zijn deze inderdaad afkomstig van heel kleine afdelingen, en misschien heeft zij dan 20 of 25 stemmen uit te brengen, maar dat is in ieder geval nog veel minder dan het aantal stemmen dat één afgevaardigde van de afdeling Rotterdam of Amsterdam uitbrengt. En in ieder geval is het zo dat het aantal stemmen, dat door een provincie wordt uitgebracht, altijd nog maar een heel klein onderdeel is van de grote hoeveelheid stemmen, die door een stad wordt uitgebracht.

De heer H.J.L. Vonhoff (Amsterdam) wil even opmerken, dat

juist bij de stemming over de secretarissen van het Dagelijks Bestuur een afdeling met meer stemmen verdeeld heeft gestemd. Wat dat betreft heeft de ledenvergadering vanochtend een voorbeeld kunnen zien dat grotere delegaties inderdaad wel verdeeld kunnen stemmen.

De heer L. Roodenburg (Delden) herinnert er aan, dat de heer Nawijn zo juist het woord "vertrouwen" heeft laten vallen. Wanneer de heer Vonhoff nu één voorbeeld aanhaalt van verdeeld stemmen, dan moet hij goed begrijpen dat iedereen stemt zonder last of ruggespraak. Wanneer men dus in eigen kleine kring de zaken heeft doorgesproken, en gezamenlijk zijn vertrouwen heeft geschonken aan één of twee personen, dan mag men in deze keuze van personen niet onnodig belemmerd worden. Dat heeft niets te maken met machtsconcentratie. Het heeft uitsluitend te maken met de vrije keuze aan wie men zijn vertrouwen wil schenken. Dat vertrouwen moet men waardig zijn, thuisgekomen moet men zijn beslissingen waar kunnen maken. Dat kan alleen bij een volledig vrije keuze van personen aan wie men dat vertrouwen wil schenken, onbeperkt.

[/het

De heer Mr. J. W. Bosch (Haren) acht de argumentatie van het Hoofdbestuur schone theorie. Maar hoe staan de zaken in Groningen? In de provincie Groningen zijn 48 afdelingen, en helaas is/daar, evenals elders in het land, zo dat verschillende afdelingen maar klein zijn en met heel veel moeite in leven gehouden kunnen worden. Het dagelijks bestuur van de Kamer-Centrale Groningen heeft kort geleden besloten vergaderingen van onder-Centrales en afdelingen bij te wonen teneinde te proberen verschillende afdelingen levensvatbaar te houden. Kort geleden heeft Muntendam zichzelf opgeheven; het Centrale-bestuur doet alle moeite deze afdeling toch in leven te houden. En nu moet spr. zeggen dat alles wat de laatste tijd op dit gebied is gedaan een heel grote teleurstelling is geworden. Men kan wel zeggen: het is veel beter dat iedereen naar deze algemene vergadering gaat, maar vergeet dan niet, dat dat voor deze kleine afdelingen ook financieel en door de vaak grote afstand heel bezwaarlijk is. En dan is er nog een praktisch bezwaar: in de provincie Groningen zouden er 8 afgevaardigden van 8 verschillende afdelingen bereid gevonden moeten worden naar de algemene vergadering te gaan. Spr. verzekert dat het, als dit artikel wordt aangenomen, de grootste moeite zal kosten die afdelingen, die op het randje af levensvatbaar zijn, in stand te houden.

Spr. wil dan ook de vergadering wel goed en ernstig in overweging geven - daarstraks kwamen de ledenwerving en de activering van de Partij ter sprake - om, als wij de Partij willen activeren en als wij leden willen werven, dit artikel niet aan te nemen.

De heer Korthals Altes wil hierop twee opmerkingen maken. In de eerste plaats worden de algemene vergaderingen zoveel mogelijk gespreid door het gehele land gehouden om iedereen zoveel mogelijk wat reiskosten betreft beurt tegemoet te komen. In de tweede plaats is het zo, dat het Hoofdbestuur van mening is dat wanneer iets meer afdelingen - bijvoorbeeld 8 uit de provincie Groningen - verplicht zijn naar de algemene vergadering te komen, dit volgens het Hoofdbestuur juist een stimulans is om aan het leven van de Partij deel te nemen. Het leven van de Partij vindt ook hier op deze plek plaats en niet alleen in de afdelingen.

Spr. brengt vervolgens het voorstel van het Hoofdbestuur in stemming.

De uitslag van de stemming is: totaal aantal uitgebrachte stemmen 481, waarvan 258 voor het Hoofdbestuursvoorstel en 213 tegen.

De voor Statutenwijziging noodzakelijke tweederde meerderheid is dus niet behaald; het voorstel van het Hoofdbestuur is verworpen.

Spr. gaat nu terug naar artikel 15, 3e lid bis (nieuw) en artikel 15, 6e lid.

Hierover worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 16. Het amendement van de Kamer-Centrale Zwolle op dit artikel is door het Hoofdbestuur deels overgenomen, deels nader aangevuld.

De heer Nawijn acht het nieuwe voorstel van het Hoofdbestuur naar aanleiding van het amendement van de Kamer-Centrale Zwolle op lid 4 en 5 van dit artikel een belangrijke verbetering. Hij heeft echter nog wel enkele vragen. In de eerste plaats: wat wordt, in lid 4a, bedoeld met de toevoeging "met uitzondering echter van die voorstellen die daarvoor naar de mening van het Hoofdbestuur nog niet in aanmerking komen"?

De heer Korthals Altes antwoordt dat deze toevoeging uitsluitend betrekking heeft op de vaststelling van het verkiezingsmanifest en het urgentieprogram. De voorstellen daartoe kunnen n.l. niet in een zo vroeg stadium worden verzonden, omdat de propagandistische waarde dan verloren gaat. Men geeft de andere partijen dan te zeer de kans daarop in te haken. Weliswaar worden in dit geval de afdelingen dus toch onder druk gezet, maar het Hoofdbestuur meent dat dat nu eenmaal niet anders kan. Wat het zwaarst is moet het zwaarst wegen. Van deze bepaling zal echter alleen op dit punt gebruik worden gemaakt; geen misbruik.

De heer Nawijn vindt dit een bijzonder bevredigende verklaring, en geeft de verzekering dat de hele V.V.D. achter het Hoofdbestuur zal staan wanneer zulk een voorstel in een snel tempo door de afdelingen zal moeten worden behandeld.

Zijn volgende vraag betreft lid 5 van artikel 16. Ook met het nieuwe voorstel van het Hoofdbestuur ten aanzien van dit lid wil de Kamer-Centrale Zwolle graag instemmen, behoudens met de laatste woorden, luidende: "deze (amendementen of wijzigingsvoorstellen) worden door het Hoofdbestuur bekend gemaakt."

De Kamer-Centrale Zwolle geeft hier de voorkeur aan haar eigen redactie, luidende dat deze - dat zijn dus de amendementen en voorstellen, voorzien van een advies van het Hoofdbestuur - zo spoedig mogelijk aan de afdelingen en Kamer-Centrales worden toegezonden en aan de Beschrijvingsbrief worden toegevoegd. Nadrukkelijk werden in deze redactie met opzet opgenomen de woorden "zo spoedig mogelijk", omdat een ieder uit ervaring weet dat ook aan het Hoofdbestuur de tijd van werken moet worden gegeven.

Helaas heeft men thans moeten ervaren, dat de door de afdelingen en Kamer-Centrales gegeven schriftelijke toelichtingen niet tot hun recht zijn gekomen, met het gevolg dat daaraan hier veel tijd moet worden besteed.

De heer Korthals Altes wijst op de praktische bezwaren, aan het voorstel van de Kamer-Centrale Zwolle verbonden. Het kan best voorkomen dat het in een bepaalde periode enige tijd duurt voordat het advies van het Hoofdbestuur kan worden gegeven. Als dat nu het geval is, dan wil het Hoofdbestuur, juist om de Partij zoveel mogelijk te bedienen, de voorstellen alvast zo snel mogelijk bekend maken, en eventueel pas later het advies van het Hoofdbestuur. Men kan er bepaald op vertrouwen, dat het Hoofdbestuur de afdelingen zo snel en zo goed mogelijk zal bedienen, maar het moet in de reglementen de mogelijkheid openhouden om het advies van het Hoofdbestuur eerst op een later tijdstip ter kennis van de Partij te brengen.

De heer Nawijn handhaaft zijn bezwaar hiertegen. Men heeft, aldus spr., nu de wrange vruchten van deze methode geplukt. Spr. verlangt dat iedereen kennis kan nemen van de beweegredenen der voorstellen, die door andere afdelingen worden gedaan, en die altijd op goede gronden worden gedaan. Het is niet juist dat de

Partij zonder meer hoort: Bussum wil dit, Naarden wil dat, Oosterhesselen wil zus en zo, terwijl de Partij hun beweegredenen niet kent. De toelichtingen zijn over het algemeen niet zo groot; dat moet mogelijk zijn.

De heer Korthals Altes bestrijdt de laatste opmerking van de heer Nawijn. De toelichtingen bij sommige van de thans in behandeling zijnde voorstellen waren groot; zo besloeg de toelichting bij de voorstellen van de Kamer-Centrale Zwolle zestien bladzijden stencil. Spr. wijst op de beperkte financiële armslag van de Partij. Werkelijk had het Hoofdbestuur veel liever de voorstellen met de toelichting aan alle afdelingen gezonden, maar dat had 4 of 5 extra pagina's van "Vrijheid en Democratie" gekost, en dat kan, met een tekort van f.10.000.- over het vorige jaar, absoluut niet, hoe graag het Hoofdbestuur ook zou willen. Het is eenvoudig een technische onmogelijkheid alles af te drukken in "Vrijheid en Democratie". Men heeft van de Penningmeester bovendien kunnen horen dat het Algemeen Secretariaat eveneens kampt met grote financiële tekorten en met betrekkelijk weinig personeel. Men moet het bepaald aan het Hoofdbestuur overlaten dit naar beste weten en kunnen te behandelen. Wanneer het Hoofdbestuur hier inderdaad misbruik van zou maken in een gegeven geval, dan heeft men het volste recht daarover op de vergadering, wanneer het beleid van het Hoofdbestuur aan de orde komt, duidelijk zijn afkeuring uit te spreken.

De heer Nawijn maakt er bezwaar tegen dat de heer Korthals Altes voortdurend het argument aanvoert van de beperkte financiën en de beperkte plaatsruimte in "Vrijheid en Democratie". Menigmaal pleegt het Hoofdbestuur de afdelingen en de Kamer-Centrales in te lichten met gestencilde circulaires, brieven en voorstellen.

De heer Korthals Altes vraagt wat de voorkeur verdient: dat het Hoofdbestuur via "Vrijheid en Democratie" alle leden van de Partij inlicht, of via een stencil alleen de afdelingsbesturen? Spr. dacht toch werkelijk dat het beter was, dat nu alle leden via "Vrijheid en Democratie" van de voorstellen kennis hebben kunnen nemen. Nu kon iedereen daarover zijn mening vormen, en niet alleen de afdelingsbesturen. Het Hoofdbestuur doet nu juist een voorstel om zoveel mogelijk tegemoet te komen aan de wensen van de afdelingen.

De heer Nawijn deelt mede dat de Kamer-Centrale Zwolle blijft eisen, dat alle amendementen en voorstellen zo spoedig mogelijk, voorzien van een advies van het Hoofdbestuur, aan de afdelingen en Kamer-Centrales worden rondgezonden en aan de Beschrijvingsbrief worden toegevoegd. Het is dan aan de afdelingen, om deze stukken in hun afdelingsvergaderingen ter sprake te brengen en in behandeling te nemen; dat moet het Hoofdbestuur aan de afdelingen overlaten. Men wil immers het afdelingsleven stimuleren?

De heer Korthals Altes dacht dat het voor de voorzitters van de afdelingsvergaderingen prettiger was, wanneer alle leden daar over de stukken beschikten, en zij deze niet de hele avond moesten gaan voorlezen.

De heer Drs. A. van Boven ('s-Gravenhage) heeft het gevoel dat in feite de indieners van het amendement en het Hoofdbestuur hetzelfde willen, maar alleen van mening verschillen over de manier waarop het moet worden geformuleerd. Zou dit niet op te vangen zijn, zo vraagt spr. zich af, door aan het amendement van Zwolle en de tekst van het Hoofdbestuur met elkaar verbonden toe te voegen de woorden "zo enigszins mogelijk"?

De heer Nawijn is dankbaar voor deze suggestie. Hij had gehoopt dat het Hoofdbestuur zelf met een dergelijke suggestie zou komen. Hij heeft namelijk gezegd hier in constructieve zin aanwezig te zijn. De Kamer-Centrale Zwolle neemt de suggestie van de heer van Boven graag over.

De heer Korthals Altes stelt vast dat het slot van lid 5 van artikel 16 dus komt te luiden als volgt: "welke, voorzien van een advies - het woord prae-advies lijkt spr. minder juist - van het Hoofdbestuur zo spoedig mogelijk aan de afdelingsbesturen en Kamer-Centrales worden toegezonden en zo mogelijk aan de Beschrijvingsbrief worden toegevoegd."

De vergadering gaat hiermede accoord. De afdeling Velsen trekt haar amendement in.

Artikel 18, lid 1. Het Hoofdbestuur ontraadt aanneming van de amendementen van de afdeling Delfzijl en de Kamer-Centrale Zwolle.

De heer Nawijn begrijpt in de eerste plaats niet waarom ont-raden wordt om het woord "verkiezen" te veranderen in "kiezen"; in het tweede lid wordt toch ook gesproken van "gekozen".

Met deze wijziging gaat de vergadering accoord.

Wat het tweede punt aangaat, zo gaat spr. voort, wordt hier iets binnengehaald, dat indertijd is afgewezen. Wanneer toeval-ligerwijze door de samenstellingsprocedure van het Hoofdbestuur daarin minder vrouwelijke leden zitting hebben dan men wel zou wensen, dan dient niet langs deze wat kunstmatige weg dat aantal te worden vergroot. Het standpunt van de Partij is altijd geweest: De naar het oordeel van de afdelingen beste leden moeten op de plaatsen komen waar zij thuishoren. Men moet dus niet iemand, alleen maar omdat het een vrouw is, in het Hoofdbestuur kiezen. Daar zijn de dames ook helemaal niet mee gediend. De vrouwelijke leden van ons Hoofdbestuur zijn wegens hun kwaliteiten en hun capaciteiten op deze plaats gekomen, en niet omdat zij vrouwen zijn. Daarom heeft de Kamer-Centrale Zwolle bepaald bezwaar tegen deze wat geforceerd aandoende constructie. Zij wil de bestaande redactie handhaven.

De heer Korthals Altes antwoordt, dat deze redactiewijziging tot stand is gekomen in nauw overleg met het bestuur van de Stichting Organisatie Vrouwen in de V.V.D., en dat de Vrouwen-organisatie bijzonder verheugd is met de oplossing, die het Hoofd-bestuur in deze heeft gevonden. Bij de vorige reorganisatie-voorstellen bleek dat de Vrouwen niet erg gelukkig waren met de gang van zaken. Er is toen toegezegd dat er overleg zou worden gepleegd. Dat overleg heeft plaats gevonden, en dat heeft mede geleid tot dit voorstel, op verzoek dus van de Vrouwen in de V.V.D.

Mejuffrouw Mr. J. L. M. Toxopeus Pott (Delfzijl) is het in het algemeen zeer eens met de voorstellen van de Centrale Zwolle. Zij voelt zich nu dus wel erg teleurgesteld over de opmerkingen van de heer Nawijn, want het is niet zo dat hier een voorrecht wordt toegestaan aan de Vrouwen. Dat zou spr. ook als een dis-criminatie voelen; zij voelt zich niets minder dan een man. Men moet dit echter anders zien. Men moet dit voorstel, zoals het door de Organisatie Vrouwen in de V.V.D. is geamendeerd, zien als een eerbewijs aan het werk dat de Organisatie als organisatie doet. De organisatie van de Vrouwen in de V.V.D. doet veel naar binnen, op het punt van ledenwerving, op het punt van voorlichting van de vrouwen. Er zijn nu een heleboel dames die juist door de voorlichting, die uitgaat van de Vrouwenorganisatie, bij het werk van onze Partij worden betrokken. Maar nog veel belang-rijker is het werk dat de Vrouwenorganisatie naar buiten doet, in al die gemeenschappelijke organisaties van vrouwen, zoals Huishoudraad, Nederlands Vrouwen Comité en dergelijke. Daarin kan nu de liberale stem weerklinken. Daarom is het nodig dat er zeer nauw contact is tussen de Vrouwenorganisatie en de Partij. Daarom is het nodig dat een vertegenwoordiging van de Vrouwen-organisatie in het Hoofdbestuur verzekerd wordt, opdat zij enig meer gewicht krijgt.

Een ander punt in artikel 18, lid 1, wordt door spr. wel be-

treurd. Er is nu twee jaar gewerkt met het nieuwe systeem van regionale vertegenwoordiging - spr. was daar indertijd niet erg voor, maar het is nu ook weer niet zo slecht dat zij gelooft dat het nodig is om dat nu reeds weer te gaan veranderen. En nu vindt spr. het jammer, dat het laatste restje invloed, dat de Algemene Vergadering nog heeft bij de verkiezing van gewone leden van het Hoofdbestuur, nog weer wordt teruggedrongen. Een reglement is iets dat mede vorm geeft aan - om dat lelijke woord te gebruiken - het imago van de Partij. Een liberale partij behoort de Algemene Vergadering nog altijd als hoogste gezag te erkennen. Spr. acht het onjuist dat van dat gezag weer een beetje wordt afgeknabbeld door de verkiezing van de leden van het Hoofdbestuur door de Kamer-Centrales te laten geschieden. Het doet niets af aan de regionale vertegenwoordiging wanneer door alle Kamer-Centrales een paar kandidaten worden gesteld, waarbij dan voorkeur wordt aangegeven. De Algemene Vergadering krijgt dan toch nog de gelegenheid daardoor enigszins een survey te houden, en te bezien of het niet beter is om bijvoorbeeld de vertegenwoordiging van een bepaalde groep tot uitdrukking te doen komen.

Spr. ziet niet in dat het noodzakelijk is, nu nog maar twee jaar met het nieuwe systeem is gewerkt, daar alweer aan te gaan tornen en het weer een beetje dirigistischer te gaan maken. Zij kan dat echt niet een goed liberaal beleid vinden. Daarom hoopt zij dat het door haar ingediende amendement zal worden aangenomen.

De heer Nawijn meent dat na het ontwapenende pleidooi van Mejuffrouw Toxopeus Pott de Kamer-Centrale Zwolle haar amendement kan intrekken en zich volledig kan scharen achter dat van Delfzijl, inhoudende dat het hoogste gezag, het hoogste oordeel ook ten aanzien van diegenen, die op de Hoofdbestuursetels zullen plaats nemen, bij de Algemene Vergadering blijft. De praktijk leert dat er vrijwel altijd bij enkele candidaatstelling wordt beslist - en vanmorgen bleek weer hoe bijzonder snel dit gaat - laat men dan toch het enkele geval, dat er in een centrale verschillende inzichten bestaan, tot zijn recht doen komen en laat dan de Algemene Vergadering daarover beslissen. Spr. steunt dus graag namens Zwolle de voorstellen van Delfzijl.

De heer Korthals Altes wil hierop het volgende antwoorden. Het Hoofdbestuur heeft de Centrale-vergaderingen juist op verzoek van een aantal van de samengestelde Centrales hier de beslissing willen geven. Het is namelijk tot nog toe zo, dat uit elk der drie grote steden automatisch één candidaat komt; daar wordt dus in feite door de ledenvergadering de beslissing genomen wie voor deze steden in het Hoofdbestuur zitting zal nemen. Een groot aantal samengestelde Kamer-Centrales is nu van mening, dat men dit steeds in eigen kring moet beslissen, ook al omdat de afdelingen, die vaak niet in staat zijn om de Algemene Vergadering te bezoeken, wel naar de Centrale-vergadering komen, en dan zelf kunnen meebeslissen over wie er mede namens hun afdeling zitting zal hebben in het Hoofdbestuur. Het Hoofdbestuur heeft dit voorstel dus gedaan op verzoek van die Centrales, opdat men dan heeft soevereiniteit in eigen kring. Van dirigisme is geen sprake; integendeel, de afdelingen krijgen nu veel meer de mogelijkheid zich uit te spreken over wie er voor hun district zitting zal krijgen, en vervolgens definitief te beslissen.

De heer L. Roodenburg (Delden) zou toch wel graag even willen antwoorden op de opmerking van de heer Korthals Altes over de soevereiniteit in eigen kring. Er is namelijk een ander punt in het geding. In de toelichting op het voorstel van het Hoofdbestuur worden met name genoemd de drie grote afdelingen Amsterdam, Rotterdam en den Haag, waar de Centrale-vergadering in feite beslist. Dit is echter de vrije keuze van deze drie afdelingen, want artikel 12 van de Statuten bepaalt dat in één gemeente

meer dan één afdeling kan zijn. Dat is dus bepaald geen argument. Van de zijde van de bestuurstafel wordt nu gesproken over de souvereiniteit in eigen kring. De samengestelde Kamer-Centrales hebben dat bepaald niet nodig. Integendeel: er is iets anders, namelijk een recht van de minderheid om gehoord te worden. En wanneer een minderheid van afdelingen een bepaalde kandidaat wenst te stellen voor een zo belangrijke post als een zetel in het Hoofdbestuur, en men heeft in eigen kring niet voldoende medestanders kunnen krijgen om dit te verwezenlijken, dan lijkt het spr. liberaal gesproken de enig juiste oplossing dat hierover wordt beslist door de Algemene Vergadering, als zijnde het hoogste gezag in de Partij.

De heer Korthals Altes constateert dat algemeen is aanvaard de mogelijkheid tot uitbreiding van het Hoofdbestuur met twee vrouwelijke leden. Voor het overige neemt het Hoofdbestuur zijn voorstel terug, zodat de oude tekst van artikel 18, eerste lid, in zoverre blijft gehandhaafd, dat de Algemene Vergadering beslist, als er meer kandidaten in een Centrale zijn gesteld.

Artikel 18, 2e, 3e en 4e lid: Het voorstel van het Hoofdbestuur wordt aanvaard.

Artikel 18, 5e lid, en 5e lid bis (nieuw). In lid 5 bis stelt het Hoofdbestuur een aanvulling voor, omdat de voorliggende tekst tot misverstand aanleiding kan geven. De nieuwe tekst luidt: "De leden van het Dagelijks Bestuur zijn na de in het vorige lid genoemde periode wel terstond herkiesbaar, indien het betreft de verkiezing in een andere functie in het Dagelijks Bestuur, in welk geval een nieuwe periode van herkiesbaarheid van zes jaren aanvangt, ..." . Uit deze nieuwe tekst blijkt duidelijker, dat men niet opnieuw voor zes jaar benoemd wordt, maar slechts opnieuw gedurende zes jaar herkiesbaar is.

De afdelingen Delfzijl en Naarden hebben zich bij amendement hiertegen verklaard. Zij wensen de oude situatie, onbeperkte herkiesbaarheid van het Dagelijks Bestuur, te handhaven.

Het Hoofdbestuur daarentegen heeft zich een voorstander betoond van de doorstromingsgedachte, ook waar het de leden van het Dagelijks Bestuur betreft.

Mejuffrouw Mr. J. L. M. Toxopeus Pott (Delfzijl), het amendement van de afdeling Delfzijl toelichtend, meent, dat het van het grootste belang is dat het Dagelijks Bestuur een zekere stabiliteit vertoont. Bovendien is het ook zo dat men in zijn werk groeit. De eerste drie jaar vormen een leerperiode, de tweede drie jaar begint men er echt goed in te komen, en eerst daarna heeft men rijpe ervaring. Wanneer het nu zo zou zijn, dat er nooit enige mutatie ten aanzien van de leden van het Dagelijks Bestuur mogelijk was, dan was het iets anders, maar zij zijn om de drie jaar aan de beurt van periodieke aftreding, en dan kunnen er tegencandidaten worden gesteld. Ook het Hoofdbestuur kan tegencandidaten stellen. Wanneer dat gebeurt, dan zal dat zeker een aanwijzing zijn voor de Algemene Vergadering om daar zeer de aandacht aan te besteden. Maar spr. vindt dat het principe moet zijn, dat het Dagelijks Bestuur voor langere tijd zitting heeft.

Onjuist acht spr. het voorts de zittingsduur van deze leden afhankelijk te stellen van een uitspraak met gekwalificeerde meerderheid van het Hoofdbestuur. Het zou nog iets anders zijn als dit recht ook aan de Algemene Vergadering werd toegekend; wanneer ook de Algemene Vergadering kon zeggen: Wij stellen toch degenen, die Gij als Hoofdbestuur niet weer herkiesbaar stelt, opnieuw kandidaat. Maar thans krijgt men weer dat gevoel, dat het gewicht van het Hoofdbestuur wordt verzwaaard ten koste van de gewone leden, ten koste van de Algemene Vergadering. Boven-

dien vindt spr. ook tegenover de buitenwereld het voorstel van het Hoofdbestuur ongewenst. Voor de buitenwereld moet het toch zo zijn, dat onze topfiguren mensen zijn die een grote mate van gewicht hebben. Die mensen moeten bekend zijn. Men moet weten: Dat is de voorzitter, dat is de vice-voorzitter, dat is de algemeen secretaris van de V.V.D. Zij verpersoonlijken de V.V.D., en topfiguren zijn toch ook nog niet zo dik gezaaid dat men kan zeggen: Het is heel gemakkelijk daar altijd weer heel knappe mensen voor te vinden. Laat men dus de oude situatie handhaven: wèl om de drie jaar aftreden, ook van de leden van het Dagelijks Bestuur, maar laat deze leden steeds herkiesbaar zijn. En wanneer het dan geen goede leden van het Dagelijks Bestuur zijn, dan moet het Hoofdbestuur, en ook de Algemene Vergadering, tegencandidaten durven stellen. Deze gecompliceerde methode van een gekwalificeerde meerderheid in het Hoofdbestuur acht spr. echter onjuist.

De heer Korthals Altes antwoordt dat het Dagelijks Bestuur zelve van mening is dat het slechts beperkt herkiesbaar moet zijn. Er is aan de leden van het Dagelijks Bestuur gevraagd of zij misschien een zeker streven naar een status hadden, maar spr. kan verzekeren dat het Dagelijks Bestuur de status, die Mejuffrouw Toxopeus Pott het wil toekennen, zelf liever niet wil. Wanneer het belang van de Partij werkelijk eist dat een Dagelijks Bestuurslid wat langer in functie is, acht spr. de mogelijkheid daartoe voldoende gewaarborgd door de beslissing van het Hoofdbestuur met driekwart van de stemmen. Voor het overige moet voorkeur worden gegeven aan wisselingen ook in het Dagelijks Bestuur.

Bij handopsteken blijkt dat het voorstel van Delfzijl onvoldoende wordt ondersteund, zodat het voorstel van het Hoofdbestuur wordt aanvaard.

Artikel 18, 6e lid, artikel 18, 6e lid bis, artikel 19, 3e lid.

Het voorstel van het Hoofdbestuur wordt aanvaard.

Hiermede zijn de voorstellen tot Statutenwijziging alle behandeld. Aangezien bij rondvraag blijkt dat geen der afgevaardigden zijn stem tegen deze voorstellen wenst uit te brengen noch blanco wenst te stemmen, constateert de heer Korthals Altes dat de Statutenwijziging unaniem door de vergadering is goedgekeurd, welke constatering door applaus wordt bekrachtigd.

Vervolgens gaat de heer Korthals Altes over tot behandeling van de voorstellen tot wijziging van het Huishoudelijk Reglement.

Artikel 6, 4e lid. Het amendement van de afdeling De Bilt-Bilthoven wordt niet door de vergadering gesteund; het voorstel van het Hoofdbestuur wordt zonder stemming aanvaard.

Artikel 6 bis, nieuw. Het amendement van de Stichting Organisatie Vrouwen in de V.V.D. wordt zonder stemming aanvaard.

Zonder stemming worden aanvaard de voorstellen van het Hoofdbestuur inzake artikel 7, 3e lid, artikel 7, 4e lid, en artikel 8, 3e lid, nieuw.

Artikel 9 bis. De afdeling Delfzijl heeft verklaard hier tegen te zijn.

Mejuffrouw Mr. J.L.M. Toxopeus Pott (Delfzijl) licht het standpunt van de afdeling Delfzijl nader toe. Ten eerste acht zij deze bepaling overbodig. Wanneer er in een afdeling moeilijkheden zijn, hoort dat afgedaan te worden doordat iemand van

het Hoofdbestuur of de propagandist eens met zo'n afdeling gaat praten. Men moet dan niet gaan betuttelen van bovenaf met schorsing van het bestuur. In de tweede plaats: Wat wil men met zo'n schorsing? Een schorsing is een tijdelijke maatregel, die door een andere maatregel gevolgd moet worden, eventueel door afzetting. Maar daarover wordt hier niet gesproken. Spr. acht dit onlogisch.

En nogmaals: Wanneer men uitgaat van goede wil en van het gezonde verstand van de mensen moet een dergelijke bepaling niet nodig zijn.

De heer Korthals Altes wijst er op, dat de enige mogelijkheid die het Hoofdbestuur tot nog toe had nog veel erger was dan schorsing, n.l. royement. En nu kan men zeggen: dat hoort niet voor te komen, dat behoort te worden uitgepraat. Natuurlijk, dat gebeurt ook regelmatig. Maar in het afgelopen jaar heeft zich een kwestie voorgedaan, waarin het Hoofdbestuur inderdaad heeft moeten dreigen het bestuur van een bepaalde afdeling in zijn geheel te royeren, wanneer dit afdelingsbestuur de instructies van het Hoofdbestuur niet zou opvolgen. Maanden is er met die afdeling gesproken, maar pas op het moment dat met royement werd gedreigd is het bestuur van deze afdeling door de knieën gegaan. Het was voor het Hoofdbestuur een heel moeilijke beslissing om een heel afdelingsbestuur, op zichzelf goedwillende mensen, met royement te bedreigen, en dat wil het Hoofdbestuur in de toekomst niet meer. Dat is de reden waarom deze bepaling is opgenomen; een iets minder ernstig middel dan royement.

Wat betreft het tijdelijke karakter van deze maatregel: als het bestuur geschorst is en die schorsing blijft gehandhaafd, dan kiest de ledenvergadering van de afdeling, die het hoogste orgaan is, een nieuw bestuur.

Mejuffrouw Toxopeus Pott vraagt wat er gebeurt, als de ledenvergadering het been strak houdt en weer het oude bestuur kiest.

De heer Korthals Altes antwoordt dat het Hoofdbestuur zich daarbij dan zal hebben neer te leggen, want dan zou alleen dat uiterste dreigement, royement, ter beschikking staan en dat wil het Hoofdbestuur liever niet gebruiken.

Het voorstel van het Hoofdbestuur wordt vervolgens zonder stemming aanvaard; redactioneel zal nog worden gezien of een termijn kan worden opgenomen.

Artikel 10, 2e lid bis (nieuw). Het voorstel van het Hoofdbestuur wordt zonder stemming aanvaard.

Artikel 14, 2e lid. De afdeling Heiloo heeft voorgesteld dit lid aan te vullen met een bepaling die het Hoofdbestuurslid, dat voor de Centrale zitting heeft, verplicht met adviserende stem de vergaderingen van het bestuur van de Kamer-Centrale bij te wonen, wat betekent dat betrokkene geen lid van het Centrale-bestuur zou kunnen zijn.

De heer Ir.G.Weijers (Heiloo) zegt dat de afdeling Heiloo dit amendement heeft ingediend omdat op het ogenblik in de reglementen geen enkel artikel is opgenomen, dat de positie van het Hoofdbestuurslid als zuivere afgevaardigde van de Kamer-Centrale regelt. Dit is primair het doel van dit amendement. Het Hoofdbestuurslid is nu namelijk afhankelijk van de goedgunstigheid van het bestuur van de Kamer-Centrale om adviserend lid van dit bestuur te kunnen zijn. Het is niet geregeld.

De heer Korthals Altes antwoordt hierop, dat de meeste Kamer-Centrales dit zelf hebben geregeld, en dat het Hoofd-

bestuur dit nu juist aan de Kamer-Centrales zelf wil overlaten. De redactie van Heiloo maakt dat een Hoofdbestuurslid geen gewoon lid van zijn Centrale-bestuur zou mogen zijn, en dat wil het Hoofdbestuur vrij laten.

De afdeling Heiloo, aldus de heer Weijers, wil de positie van het Hoofdbestuurslid zuiver stellen tegenover het bestuur van zijn Kamer-Centrale, omdat uiteindelijk toch een Kamer-Centrale via zijn Hoofdbestuurslid invloed kan hebben op het Hoofdbestuur.

De heer Korthals Altes zegt nogmaals, dat het Hoofdbestuur dit niet centraal wil regelen. Vooral in de kleine Kamer-Centrales en in de Centrales, waar weinig V.V.D.-ers wonen, moet een cumulatie van functies mogelijk zijn. Wanneer men dat in de Centrales Noord-Brabant en Maastricht, die tezamen drie Hoofdbestuursleden moeten verzorgen, niet zou toelaten, ontstaan daar beslist de allergrootste moeilijkheden. Daar moet de vrijheid bestaan dat bijvoorbeeld de voorzitter of de secretaris van de Centrale tevens Hoofdbestuurslid is. Daarom is het Hoofdbestuur zeer beslist tegen het amendement van de afdeling Heiloo.

De heer Weijers gaat accoord indien dit in het reglement van de Kamer-Centrale geregeld kan worden. Hij wilde slechts een lacune op dit punt opheffen.

De heer Korthals Altes bevestigt dat het in het reglement van de meeste Kamer-Centrales al lang is geregeld, en wel in deze zin: "Als het Hoofdbestuurslid geen deel uitmaakt van het Centrale-bestuur, woont hij de vergaderingen bij met een adviserende stem." Dat is, voorzover spr. weet, in vrijwel alle Centrales geregeld.

De heer Weijers vraagt of het niet mogelijk is, dat dit in alle Centrales wordt geregeld.

De heer Korthals Altes meent dat de Centrales dit zelf moeten beslissen.

De heer Weijers betreurt dit.

De heer Korthals Altes vraagt of het amendement van de afdeling Heiloo als verworpen kan worden beschouwd.

De heer Mr.D.F.Went (Leeuwarden) vraagt de aandacht voor een zaak van orde. Er is een aantal voorstellen, waarop geen amendementen zijn ingediend, maar waar sommige afdelingen toch bepaalde bezwaren tegen hebben.

De heer Korthals Altes antwoordt dat deze afdelingen dan toch het woord kunnen krijgen.

De heer Went meent dat eigenlijk bij ieder artikel behoort te worden gevraagd of er stemming wordt verlangd.

De heer Korthals Altes wil hiertegen geen bezwaar maken. Spr. vraagt over welk artikel de heer Went nog stemming verlangt.

De heer Went verlangt stemming over artikel 14.

De heer Korthals Altes zegt dat dit artikel nog in behandeling is. Eerst is het amendement van de afdeling Heiloo behandeld, en nu zal over dat artikel worden gestemd.

De heer Went wil, vóór dit artikel verder afgehandeld wordt, nu het amendement van de afdeling Heiloo is verworpen, toch wel even het woord. Zowel de Kamer-Centrale als de afdeling Leeuwarden hebben n.l. bezwaar tegen artikel 14, 2e lid bis nieuw: "Indien de vertegenwoordigster van de Kamer-Centrale in de adviesraad van de Stichting Organisatie Vrouwen in de V.V.D.

geen deel uitmaakt van het bestuur van de Kamer-Centrale, woont zij de bestuursvergaderingen bij en heeft zij daar een adviserende stem."

Spr. begrijpt het eerlijk gezegd niet. Hij dacht dat dit totaal overbodig was. Er is altijd een goed contact tussen deze vertegenwoordigsters, en om hier nu een bepaalde uitzondering te gaan maken voor een bepaalde organisatie van vrouwen, die daar speciaal een adviserende stem zouden moeten hebben en die vergaderingen dus altijd zouden moeten bijwonen, lijkt hem overbodig. Er zijn, zo zegt spr., meer van deze artikelen, waar speciaal altijd de positie van de vrouw extra beschermd wordt. Hij dacht eigenlijk dat het een liberaal principe was om deze zaak zò te beschouwen, dat wij allemaal gelijk zijn en daarom allemaal dezelfde rechten hebben, en dat het ook voor de vrouwen helemaal niet zo gewenst is altijd weer in een zekere uitzonderingspositie terecht te komen. Spr. vindt dat niet fraai, hij vindt het ook niet nodig, en in Friesland is men er niet erg gelukkig mee. Dat is het enige dat hij er over wil zeggen. Friesland maakt er geen voorstel van, maar het is tegen dit artikel.

De heer H.L.Zuidema (Sassenheim) moet de woorden van de vorige spreker onderschrijven. Ook de Kamer-Centrale Leiden heeft zich met deze zaak bezig gehouden en was unaniem, in aanwezigheid overigens van de vertegenwoordigster van de Stichting Vrouwen in de V.V.D., van mening dat dit een overbodig artikel is. Hij gelooft te mogen verwijzen naar de zo even gehouden discussie betreffende het lid van het Hoofdbestuur. Ook dit lijkt hem wel degelijk een zaak die de Kamer-Centrales zelf moeten kunnen regelen.

Mejuffrouw Mr.J.L.M.Toxopeus Pott (Delfzijl) begrijpt niet welke bezwaren tegen dit artikel kunnen worden aangevoerd. De Centrale-vertegenwoordigster is gekozen door de Kamer-Centrale. Wat is nu logischer dan dat men, om het contact met de Vrouwenorganisatie zo efficiënt mogelijk te maken en om de functie zoveel mogelijk inhoud te geven, zegt: Die Centrale-vertegenwoordigster, gekozen door de Kamer-Centrale, woont de vergaderingen van het bestuur bij. Kan men daar een zinnig bezwaar tegen aanvoeren? Spr. gelooft integendeel dat dit juist is.

De heer Korthals Altes neemt de handopstekingsproef. Spr. constateert een duidelijke meerderheid - o.a. Amsterdam en den Haag - vóór het Hoofdbestuurvoorstel.

Naar aanleiding van een vraag van Mevrouw Wierda, of er niet toch een stemming gehouden kan worden, zegt de heer H.J.L.Vonhoff (Amsterdam) dat, indien de handopstekingsproef een duidelijk beeld geeft, en dat was hier, zo zegt spr., bepaald het geval, het Hoofdbestuur liever niet hoofdelijk wil laten stemmen. Als iemand in de zaal meent dat deze proef geen duidelijk beeld gaf - in tegenstelling tot de indruk van het bestuur - dan is er volkomen bereidheid om hoofdelijk te stemmen. Maar het bestuur geeft de eerlijke verzekering, dat het in dit geval volstrekt duidelijk was. Men mag heus hoofdelijke stemming vragen als men dat wil, maar spr. verzet er zich wel tegen indien men alleen bezwaar maakt tegen de procedure, en daar de consequenties niet uit trekt.

De heer H.L.Zuidema (Sassenheim) zou toch ook wel graag even een beetje bezwaar willen maken tegen de procedure en tegen de hele situatie. Het zal het bestuur niet zijn ontgaan, dat op het ogenblik tweederde van de zaal leeggelopen is, en tegen dit jachtige tempo, waarin de reglementswijzigingen er op het ogenblik worden doorgedrukt - spr. kan zich de doelstelling wel voorstellen - maakt spr. ernstig bezwaar. Bovendien

maakt spr. bezwaar tegen het gebruiken van uitdrukkingen zoals: "Laten we de vrouwen de eer gunnen, die hen toekomt" en dergelijke, want daar gaat het hier niet om. Dit voorstel van het Hoofdbestuur betekent in feite uitbreiding van de Centrale-besturen en daartegen kunnen in de Centrales bezwaren bestaan. Laat men dit aan de Centrales zelf overlaten; de verhoudingen liggen uitstekend; en laten zij niet van bovenaf gedwongen worden met grotere besturen te werken, vooral als de betrokken vertegenwoordigster van de Vrouwenorganisatie daar zelf ook geen behoefte aan heeft.

De heer Korthals Altes gaat tot stemming over. De uitslag van deze stemming is: totaal uitgebracht 397 stemmen, waarvan 273 vóór het voorstel van het Hoofdbestuur, 113 tegen het voorstel van het Hoofdbestuur, 11 blanco, zodat het voorstel van het Hoofdbestuur is aanvaard.

Artikel 14, 3e lid. Het voorstel van het Hoofdbestuur wordt zonder stemming aanvaard.

Artikel 14, 4e lid, en artikel 15, 4e en 5e lid. Hierop zijn amendementen ingediend door de afdeling Zwijndrecht en de Kamer-Centrale Zwolle. Het Hoofdbestuur heeft zich van standpuntbepaling onthouden.

De heer A.Nawijn (Olst) deelt namens de afdeling Zwijndrecht mede, dat deze afdeling zich stelt achter het amendement van de Kamer-Centrale Zwolle. Spr. is verheugd dat het Hoofdbestuur het oordeel aan de vergadering wil overlaten. Dat geldt zowel voor artikel 14, 4e lid, als voor artikel 15, 4e en 5e lid. De indieners van het amendement hechten er de voorkeur aan de bestaande tekst te handhaven en daaraan toe te voegen: "tenzij bij huishoudelijk reglement van de Centrale anders is bepaald". Op deze manier laat men eigenlijk de Centrale in haar autonome bevoegdheden ongerept. Spr. verzoekt de vergadering dringend zich daarmede te verenigen.

De heer Korthals Altes neemt de handopstekingsproef. Hij constateert dat de amendementen van Zwijndrecht en Zwolle op artikel 14 en artikel 15, 4e en 5e lid, door de vergadering zijn aangenomen. Het voorstel van de afdeling Delfzijl wordt ingetrokken.

De heer Drs.A.M.Bom (Naarden) deelt mede, dat ook door de afdeling Naarden tegen artikel 15, 4e lid, een amendement is ingediend. De afdeling Naarden betreurt het als reglementair de noodzaak gaat ontstaan een secretaris van een Kamer- of Staten-Centrale na zes jaar uit zijn functie te ontheffen, tenzij men hem met een byzondere ontsnappingsclausule handhaaft, wat dan toch een klein beetje de indruk geeft van een gunst. Bij vele Centrales ligt het zo, dat in het byzonder het hebben van een goede secretaris een zeer belangrijke zaak is. Alles moet dan juist in het werk worden gesteld zo'n goede secretaris ook te behouden. In een enkel geval is het wel eens moeilijk een bestuurslid tot aftreden te bewegen. In de practijk bestaat die mogelijkheid echter te allen tijde, en waar dat dan misschien wel eens nodig is, wordt zij ook wel toegepast. De afdeling Naarden heeft daarom bezwaren tegen deze wijziging en stelt voor de oude redactie, volgens welke de bestuursleden onbeperkt herbenoembaar zijn, te handhaven.

De heer Korthals Altes antwoordt dat het Hoofdbestuur uit verschillende gebieden van het land veelal berichten heeft gekregen, dat hier en daar aan de doorstroming nog veel mankeert, en de bedoeling van dit voorstel is dus inderdaad de doorstroming te bevorderen. Maar wanneer het volstrekt duidelijk is,

dat een functionaris langer gehandhaafd moet worden, wordt de driekwart meerderheid toch zonder meer verkregen? Die escape-clausule is bepaald voldoende wanneer het gaat om onmisbare personen. De doorstroming in de Partij moet echter vooropstaan; dat is de bedoeling geweest van deze wijziging. Spr. vraagt of de afdeling Naarden zich niet kan verenigen met de zo juist door de vergadering aanvaarde tussenoplossing van Zwolle.

De heer Kawijn sluit zich bij dit verzoek aan. Aldus wordt besloten.

Artikel 19, 2e, 3e en 4e lid. Het amendement van de afdeling Amsterdam is door het Hoofdbestuur, met een redactionele aanvulling, overgenomen, en wordt zonder stemming aanvaard.

Artikel 20. Aangezien het voorstel van het Hoofdbestuur tot wijziging van artikel 18, 1e lid, van de Statuten is verworpen, blijven lid 1 tot en met lid 5 van artikel 20 ongewijzigd. Het nieuwe lid 6 wordt zonder stemming door de vergadering aanvaard.

Artikel 21, 1e lid. De afdeling Leeuwarden stelt voor het lidmaatschap van de Staten-Generaal onverenigbaar te doen zijn met dat van het Hoofdbestuur.

De heer Mr. D. F. Went (Leeuwarden) betreurt het dat door het late uur nog maar zo weinig mensen in de zaal aanwezig zijn. Spr. dacht namelijk dat dit een zeer principieel punt betreft, en het zou z. i. heel goed zijn als deze vergadering deze zaak eens principieel zou moeten stellen. Niet de vraag of er drie of vier leden van de Staten-Generaal in het Hoofdbestuur zitting mogen hebben; spr. zou eerst eens aan de orde willen stellen of het in het algemeen gewenst is om Kamerleden als lid van het Hoofdbestuur te benoemen. Spr. was juist gesterkt in zijn opvatting van de geheel verschillende taak van het Hoofdbestuur en van de leden der Staten-Generaal, toen hij in het uitstekende Jaarverslag van de Secretaris las: "leiding geven aan de partij houdt in leiding geven aan de meningsvorming in de partij teneinde de positie van de partij te kunnen bepalen ten aanzien van maatschappelijke eisen van heden en toekomst, in nauw contact/overleg, enerzijds met hen, die de praktische politiek bedrijven, anderzijds met de partij en de leden zelf."

Hier staat spr. volkomen achter. De afdeling Leeuwarden is van mening dat er principieel onderscheid gemaakt dient te worden tussen de functie van lidmaatschap Hoofdbestuur en die van lidmaatschap Staten-Generaal. De functie van het Hoofdbestuur ligt immers naar haar mening in het zuiver aangeven en het formuleren van de liberale beginselen. Het Hoofdbestuur heeft de taak zo zuiver mogelijk onze beginselen te formuleren en uit te dragen, en te streven naar een daarop gericht politiek beleid. De functie van leden van de Tweede en Eerste Kamer is een totaal andere, namelijk in de praktische politiek zoveel mogelijk van deze beginselen te realiseren. Deze werkzaamheden kunnen soms noodwendig een compromissoir karakter moeten dragen. Een Kamerlid heeft een andere taak, hij moet het politiek mogelijke zien te bereiken. Vermenging van deze twee in principe en aard volkomen verschillende functies kan naar de mening van de afdeling Leeuwarden tot verwarring aanleiding geven. Dat sluit natuurlijk het contact tussen Hoofdbestuur en Kamerleden in het geheel niet uit. Aan het voorstel van de afdeling Leeuwarden is dan ook toegevoegd dat de fractie-voorzitters desgewenst de vergaderingen van het Hoofdbestuur altijd kunnen bijwonen. Voorts weet spr. uit ervaring dat er vele contacten tussen Hoofdbestuur en Kamerleden zijn. Het lijkt spr. juist dit alles eens principieel te stellen, en hij vraagt alleen maar aan de vergadering hoe men hierover denkt, omdat het toch een principiële kwestie is. Is het werkelijk zo noodzakelijk leden van de Staten-Generaal in het Hoofdbestuur op te nemen; kan men hen niet beter doen vertegenwoordigen door de fractie-voorzitters of hun plaatsvervangers? Spr. zou graag hier eens een uitspraak van de vergadering horen.

De heer Korthals Altes merkt op dat reeds de bepaling is opgenomen dat de fractie-voorzitters of zij die hen vervangen met adviserende stem zitting hebben in Dagelijks en Hoofdbestuur. Dat ondervangt dus een deel van het voorstel van de afdeling Leeuwarden. Wat het overige betreft, in de huidige situatie heeft slechts één Kamerlid zitting in het Hoofdbestuur: het Eerste Kamerlid de heer van den Bergh. Deze zou dan als penningmeester moeten aftreden. Spr. gelooft dat men daarmee de werkwijze moeilijk maakt, maar een principiële kwestie is het naar zijn mening niet.

Spr. neemt vervolgens de handopstekingsproef; daarbij blijkt een duidelijke meerderheid tegen het voorstel Leeuwarden te zijn om de leden van de Staten-Generaal geheel uit te sluiten van het lidmaatschap van het Hoofdbestuur.

Het voorstel van het Hoofdbestuur wordt vervolgens zonder stemming aanvaard, zodat voortaan maximaal 4 Kamerleden zitting kunnen hebben in het Hoofdbestuur, waarvan maximaal 2 in het Dagelijks Bestuur.

Artikel 21, 2e lid. Aanvankelijk had het Hoofdbestuur met enige wijzigingen overgenomen een amendement van de afdeling Amsterdam. Aangezien echter artikel 20 ongewijzigd is gebleven, kan ook ten aanzien van artikel 21, lid 2, de oude redactie vrijwel worden gehandhaafd. Slechts dient de redactie aangepast te worden aan de mogelijkheid van een tussentijdse benoeming van een Hoofdbestuurslid tot lid van de Staten-Generaal.

Om ongewenste tussentijdse vacatures in het Hoofdbestuur te vermijden zal het aantal Kamerleden tot de eerste op deze benoeming volgende Algemene Vergadering tijdelijk groter mogen zijn dan vier. De redactie zal hieraan nog worden aangepast.

Artikel 22, 1e lid. Het amendement van de Kamer-Centrale Zwolle is reeds aanvaard bij de aanvaarding van de Statutenwijziging.

Artikel 24, 1e lid. De Kamer-Centrale Zwolle heeft een amendement ingediend, luidende: "Het Dagelijks Bestuur stelt voor zijn leden een taakverdeling vast, welke ter kennis van de Partij wordt gebracht."

Het Hoofdbestuur handhaaft zijn oorspronkelijk voorstel, dat aan de secretarissen een taak zal worden toegewezen.

De heer A. Nawijn (Olst) zet uiteen dat de Kamer-Centrale Zwolle meende met haar voorstel de soepelheid van handelen in het bestuur sterk te bevorderen. Volgens het voorstel van het Hoofdbestuur gaat dit zelf een omschrijving geven. Men heeft gezien dat een vorige omschrijving eigenlijk weer wijziging behoefde. De Kamer-Centrale Zwolle dacht het Hoofdbestuur er juist mee te dienen door geen omschrijving te geven. Het Hoofdbestuur kan dan te allen tijde de wijzigingen aanbrengen die het dienstig acht, en die in de praktijk van het werken noodzakelijk blijken te zijn.

De heer Korthals Altes vraagt zich af of het noodzakelijk is, dat wordt vastgesteld wat de taak is van de voorzitter, de penningmeester, de onder-voorzitter enz., en dat zulks ter kennis van de Partij wordt gebracht. Spr. dacht dat het alleen noodzakelijk was om bekend te maken wie secretaris voor de organisatie is en wie secretaris voor de voorlichting. Dat moet de Partij weten, omdat daarover niet bij de stemming wordt beslist, maar naderhand in het Hoofdbestuur. Dat moet ter kennis van de Partij worden gebracht; wat de voorzitter en wat de onder-voorzitter moet doen weet de Partij wel. Het lijkt spr. zo ingewikkeld om dat straks ter kennis van de Partij te moeten brengen, want dan zegt iemand: Waarom staat er niet in dat de voorzitter te allen tijde bereikbaar is of voorzit?

De heer Nawijn vindt dit een naieve bestrijding. Het is goed gebruik in elke verenigingsreglementering om een formulering op te nemen zoals de Kamer-Centrale Zwolle die heeft gegeven, en ieder zinnig mens weet dat men niet hoeft te omschrijven wat de taak van de voorzitter is, wat de taak van de secretaris en wat de taak van de penningmeester, en het voorstel van het Hoofdbestuur begint dan ook met de zinsnede: "Het Dagelijks Bestuur stelt voor zijn leden een taakverdeling vast". Dan zegt de Kamer-Centrale Zwolle: Eindig hier, en breng het later ter kennis van de Partij. Maar dan zegt het Hoofdbestuur als nadere toelichting op zijn eigen voorstel: "Daarbij wordt aan elk der secretarissen een taak toegewezen. Die taken hebben betrekking op het optreden der Partij naar buiten, haar interne organisatie en haar geldmiddelen." Er zijn straks misschien allerlei andere taken die geregeld moeten worden. Laat men dit toch soepel houden.

De heer Korsthals Altes wijst er op dat de taakverdeling van de secretarissen een essentieel punt was van de reorganisatievoorstellen van 1963. Toen is er gezegd: Wij willen niet langer leden van het Dagelijks Bestuur waarvan wij niet precies weten wat hun taak is, wij willen een duidelijke taakomschrijving van de overige leden - toen assessoren genoemd - van het Dagelijks Bestuur. Dat was een van de essentiële punten van de reorganisatie, en als het nu uit dit artikel wordt gehaald, blijkt uit niets meer dat de secretarissen een aparte taak krijgen, want dat wordt alleen op deze plaats vermeld.

De heer Nawijn zal het heel kort maken. Wanneer het Hoofdbestuur gelukkig is met zijn eigen redactie, en geen gebruik wil maken van de ruimere mogelijkheden, die de Kamer-Centrale Zwolle met haar redactie biedt, laat het Hoofdbestuur het dan houden zoals het het zo graag hebben wil. Dan neemt de Kamer-Centrale Zwolle haar voorstel terug.

De Voorzitter deelt vervolgens mede dat de vergadering is geschorst tot twee uur, wanneer het beleid van de Kamerfracties aan de orde komt.

Spr. is de vergadering zeer erkentelijk voor haar toewijding bij het behandelen van deze belangrijke vraagpunten. De behandeling is niet klaargekomen, en zal dus na de bespreking van het beleid van de Kamerfracties worden voortgezet.

ZATERDAG, 10 APRIL 1965, 14.00 UUR.

De Voorzitter heropent de vergadering, thans wederom openbaar, en heet de voorzitters en leden van de Eerste en Tweede Kamerfractie hartelijk welkom.

Alvorens het agendapunt "Bespreking van het beleid der Kamerfracties" aan de orde te stellen doet spr. een drietal mededelingen.

Allereerst zal na de bespreking van dit agenda-punt in huishoudelijke vergadering de behandeling van de reglementswijzigingen moeten worden voortgezet.

Voorts is de afdeling Dordrecht zo vriendelijk geweest te laten weten dat zij een volgende algemene vergadering gaarne binnen de muren van de stad Dordrecht zou zien gehouden. (Applaus). Het Hoofdbestuur heeft met grote erkentelijkheid van deze uitnodiging kennis genomen en zal deze suggestie in zeer ernstige overweging nemen.

Tenslotte heeft het Hoofdbestuur het besluit genomen de zo indrukwekkende rede, die de heer Geertsema gisteren heeft gehouden, als brochure uit te geven. (Applaus).

Thans gaat spr. over tot punt 19 van de Agenda: Bespreking van het beleid der Kamerfracties.

De heer Mr.H.E.Koning (Rotterdam) wil vooropstellen dat de afdeling Rotterdam het eens is met het beleid van de Kamerfracties. Wel is de afdeling Rotterdam op één punt uitermate bezorgd over het regeringsbeleid, n.l. over het asylbeleid: het toelaten van vreemdelingen die om hun geloof of om hun politieke overtuiging een wijkplaats zoeken naar Nederland. De afdeling heeft de indruk dat de regering op dit punt niet die zorg in acht heeft genomen, die vereist zou zijn. Dit is in de afgelopen jaren o.a. gebleken bij het beleid ten aanzien van de spijtoptanten, de Ambonnezen, de verstekelingen op Nieuw-Guinea, en tenslotte - en dat is eigenlijk de aanleiding tot deze opmerking - ten aanzien van het geval waarbij onlangs een Portugees ons land is uitgezet.

Nu liggen deze zaken dikwijls moeilijk, maar Nederland heeft op dit punt in de wereld een naam op te houden. In het verleden, haast wel een grijs verleden, zijn wij dikwijls zeer gastvrij geweest voor mensen die werden vervolgd, zoals de Hugenoten en de Portugese joden.

Vooraf de laatste jaren heeft echter de rechterlijke macht, zij het met de nodige schroom, ver in het overheidsbeleid ingegrepen; een ingreep, waarbij de rechterlijke macht voor een gewetensconflict heeft gestaan.

Laten de liberale vertegenwoordigers in het parlement er toch onvermoeid naar streven zoveel mogelijk te voorkomen dat mensen, die stellen dat zij om hun geloof of hun politieke overtuiging worden vervolgd, uit Nederland worden geweerd. Het is beter eens iemand ten onrechte tot Nederland toe te laten dan iemand ten onrechte af te wijzen. Het eerste geval is te redresseren; een eenmaal ten onrechte afgewezen asyl-aanvraag echter brengt onnoembaar leed voor de betrokkene. Dat is ons land onwaardig.

De heer H.H.Jacobse (Amsterdam) heeft vorig jaar in Eindhoven een zekere wijze van betutteling waargenomen over het feit dat enkele Kamerleden - naar spr.'s mening volkomen terecht - te kennen hadden gegeven dat zij niet zo gelukkig waren met de apartheidspolitiek in Zuid-Afrika. Thans hoort men hier in de wandelgangen fluisteren dat er bezwaren zijn tegen het deel uitmaken van een college met bepaalde politieke doelstellingen. Spr. acht dit een gevaarlijke ontwikkeling. Hij gelooft dat, wanneer deze vormen van betutteling zich te vaak zouden herhalen, er een tendentie zou ontstaan dat onze Kamerleden zich zorgvuldig zouden gaan onthouden van deelname aan activiteiten, die naar zijn mening juist bij uitstek een belangrijk deel van het politieke werk uitmaken.

Het vervelende is daarbij bovendien, dat het de meest actieve Kamerleden zijn, die ook buiten het parlement een groot deel van het werk voor hun rekening nemen. Als daar regelmatig een zekere critiek op wordt uitgeoefend, zal de lust hen vergaan, en het is juist van zo grote betekenis dat V.V.D.-Kamerleden met hun beide benen in de maatschappij blijven staan.

Spr. wil alleen maar herinneren aan datgene wat Prof. Oud vóór de oorlog heeft gedaan. Hij heeft als parlementariër, als minister gewerkt, maar daarnaast is hij buiten het parlement ook een van de grote mannen geweest ter bevordering van de gedachte van de staatspensionering. Dat was buiten het parlement, en wij zijn hem daar nog altijd dankbaar voor. Spr. gelooft dat het een taak is voor onze partij om eens heel duidelijk uit te spreken, dat wij diegenen van onze Kamerleden bijzonder dankbaar dienen te zijn, die naast het vele en belangrijke werk, dat zij in de Kamer doen, ook daarbuiten nog regelmatig voor het liberalisme op de bres staan.

De heer P.G.J. Westerlaken (Amsterdam) zou bepaalde elementen in het beleid der fracties willen ondersteunen. Zoals bekend vindt er voortdurend een verschuiving plaats van essentiële beleidselementen van den Haag naar Brussel, met name naar de Commissie en de Raad van de E.E.G. In het bijzonder zal dit binnenkort het geval zijn ten aanzien van bepaalde punten met betrekking tot het landbouwvraagstuk. Genoemd mag worden het vooruitzicht, dat de Commissie en de Raad van de E.E.G. binnenkort de beschikkingsmacht zullen krijgen over enorme sommen ten aanzien van het Europese Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw. Invloed op de beschikkingsmacht hierover door het Europese Parlement lijkt spr. daarom zeer noodzakelijk. Invloed op de begroting van de E.E.G. is daarvoor een voorwaarde, maar niet voldoende. De begroting is namelijk een reflex van bepaalde daaraan voorafgaande beslissingen door Raad en Commissie, waarover het Parlement slechts een adviserende stem heeft. Werkelijke invloed van het parlement op deze beslissingen, die aan het vaststellen van de begroting voorafgaan, is daarom noodzakelijk. Spr. juicht dan ook alle elementen in het beleid der Kamerfracties, die hiertoe zouden kunnen leiden, van harte toe.

De heer L. van Leeuwen (Rotterdam) vestigt er de aandacht op, dat de financiële beperkingen, die in het kader der inflatiebestrijding aan o.a. de universiteiten en hogescholen zijn opgelegd, ook in de wereld van de studenten zelf reden tot ongerustheid geven. Nu de politiek van Minister Witteveen duidelijk gunstig resultaat gaat opleveren verwachten de studenten, en zeker niet zij alleen, dat de liberale Kamerleden er op willen en zullen aandringen dat aan het hoger onderwijs voldoende aandacht en middelen zullen worden besteed.

De heer Dr. M.W.J.M. Broekmeijer (Voorburg) hoopt dat de Voorzitter hem zal toestaan over de economische politiek van ons land en over het buitenlands beleid iets langer te spreken dan vijf minuten; er zijn misschien door de vorige sprekers enige minuten gewonnen.

Het economisch en het buitenlands beleid, zoals dat door het Kabinet-Marijnen is gevoerd, heeft bij spr. - en daarin wordt hij gesteund door de afdeling Voorburg - een sterk gevoel van onbehagen opgewekt. Wij hebben het betreurd, aldus spr., dat de Minister van Financiën twee ongelukkige voorstellen heeft helpen indienen, n.l. de verhoging van college-gelden en van kleutergelden, welke gelukkig beide geen doorgang hebben gevonden. Eerstens betekende de opbrengst voor de Minister van Financiën

op zijn enorme begroting weinig, doch bovendien: deze beide verhogingen zouden weer de groep van belastingbetalers hebben getroffen, die toch al door de progressie zo wordt aangepakt. Politiek gezien dus een voorstel dat voor liberalen, die juist pleiten voor belastingverlaging, weinig gelukkig is geweest.

Het wegennet dient niet alleen het belang van de weggebruiker, maar is een zaak van algemeen nationaal economisch belang, soortgelijk als dat het geval is met het onderwijs. Handel en industrie alsmede toerisme zijn evenzeer gebaat bij een modern wegennet. Nu moge dan het weggeld niet worden doorgevoerd, wel wordt de wegenbelasting verhoogd. De weggebruiker moet nu dus de achterstand op het gebied van wegeaanleg betalen: weer een groep van zwaar belasten door de belastingen.

De Deltawerken, het onderwijs - beide toch ook van algemeen nationaal economisch belang - worden toch niet gefinancierd door de direct belanghebbenden? Waarom heeft de Minister van Financiën niet liever de opbrengst van de verkoop van Breedbandaandelen voor het wegenfonds benut? Dat was toch geld dat door de belastingbetaler was opgebracht en zou aldus een goede bestemming ten algemene nutte hebben gehad. Nu dreigt dit voordeel voor de rijkskas weer gebruikt te worden voor allerlei overheidsuitgaven, zeker in het komende kabinet. Die uitgaven zijn al hoog genoeg en wij zijn al genoeg op weg naar een staats-socialisme. Wij geven premies voor het bevorderen van het sparen. Deze Breedband-Hoogovenswinst had in kleine coupures op de beurs gebracht kunnen worden met een speciaal systeem van toewijzing ten aanzien van de kleine spaarders, en die opbrengst kon dan de kern vormen van het wegenfonds zonder extra heffingen voor de weggebruiker.

Er vindt een doorlopende geldontwaarding plaats. Vooral de oudere mensen en de zelfstandigen, die van eigen besparingen moeten leven, zijn daarvan de dupe. Helaas heeft het kabinet-Marijnen voor deze belangrijke groep niets gedaan; weer een groep waarin wij vele liberale kiezers vinden.

Wij hebben bij de Minister van Financiën een groot optimisme menen te moeten bespeuren, en zo ook bij het Centraal Planbureau en de SER. Er is een loonexplosie geweest en schijnbaar verstoorde dit niet onze welvaart. De vakbonden proberen vooruit te lopen op de productiviteitsverhoging, en daar de prijzen achter de loonstijgingen aanhinken denkt men dat de vraag steeds groter is dan het aanbod, en dat die anticipatie op een toekomstige productiviteitsverhoging zonder schade kan verlopen. De loonpolitiek van de regering is naar spr.'s mening verre van te bewonderen, omdat onze nationale economie er in werkelijkheid niet zo rooskleurig uitziet, vooral niet op de lange termijn. De regering heeft aan de leiband gelopen van de vakbonden. Men kan wel zeggen dat ook in andere landen loonstijgingen hebben plaats gevonden, doch de economische positie van ons land is niet heel sterk. Wij moeten dus alle aandacht besteden aan onze exportmogelijkheden, en door de E.E.G., maar ook door de ontwikkeling in andere Westerse landen, wordt de toestand voor marginale bedrijven in ons land steeds zorgwekkender.

De Minister van Financiën heeft alles gedaan om het deze bedrijven nog moeilijker te maken. Spr. denkt hierbij aan de opheffing van bepaalde fiscale faciliteiten voor diepte-investeringen. Men mag nu wel aanvoeren dat het totaalbedrag van de diepte-investeringen niet zoveel reden tot ongerustheid geeft, maar dit is een bedrieglijke voorstelling van zaken. De Deltawerken, de woningbouw, de aanleg van het buizenet voor aardgas zijn alle investeringen, die niet werkgelegenheidscheppend zijn op de lange termijn, en bij een geschatte bevolkingsgroei tot 17 à 18 miljoen Nederlanders in 1985 is een eerste vereiste nu al aandacht te besteden aan werkgelegenheidscheppende projecten voor

de toekomst. Aangezien deze investeringen pas op de langere termijn rendement gaan afwerpen, is het zaak nu een vooruitziend economisch investeringsbeleid te gaan voeren. De diepte-investeringen voor de automatie zijn noodzakelijk om de kostprijs van exportgoederen te verlagen, doch anderzijds zijn zij arbeidafstotend, weer een reden voor een stimulering van werkgelegenheidschepende diepte-investeringen. Wij hebben lange tijd geprofiteerd van de technische know how, die wij van Amerika hebben gekregen, maar nu is de tijd om door eigen diepte-investeringen en eigen research nieuwe en kwalitatief hoogwaardige producten en productie-systemen te ontwikkelen. Men kan nu wel een conjunctuurpolitiek voorstaan waarbij de overheid later door belastingverlaging werkgelegenheid schept, doch wanneer nu de diepte-investeringen sterk achterblijven, zal die politiek weinig helpen.

De vraag die men zich kan stellen is of de winstmarges niet groot genoeg waren om die investeringen te doen zonder fiscale faciliteiten. De huidige toestand bewijst dat het gevoerde economische beleid veel te veel gericht is geweest op de korte termijn, niet op de lange termijn.

De scheepvaart is een zeer gevoelig bedrijf en opheffing van fiscale faciliteiten heeft deze belangrijke tak van Nederlandse economische activiteit zeer ernstig geschaad. De prijs van nieuwe schepen stijgt gestadig en dus moeten de reserveringen sterk worden opgevoerd; zonder fiscale faciliteiten dus nog meer. Bij verkoop van schepen weet de belasting weer een flink deel van de opbrengst binnen te halen. Onze scheepvaartmaatschappijen moeten de hoogste gages ter wereld betalen voor hun scheepspersoneel, omdat zij ook alle sociale lasten moeten opbrengen voor hun buitenlandse werknemers. Is het dan een wonder dat de scheepvaartmaatschappijen hun schepen in Japan of elders gaan bestellen omdat daar de kostprijzen 20% lager liggen? Onze scheepsbouw, die in 1955 nog 7½% van de wereldproductie aan scheepstonnage had, is in die tien jaar teruggevallen tot 2.2%, minder dan een derde van wat het tien jaar geleden was. In Japan steunt de overheid de scheepsbouw door subsidies voor de research, Zweden heeft zijn aandeel in de wereldscheepsbouw kunnen handhaven. Deze feiten spreken voor zichzelf.

Onze textielindustrie verkeert in een zeer zorgwekkende toestand en ook hier wreekt zich het investeringsbeleid zoals wij dat gehad hebben. En nu hebben wederom twee textielbedrijven in het Zuiden van het land hun deuren moeten sluiten.

Onze export heeft reden tot zorgen. Het prijspeil van ingevoerde goederen steeg in 1964 met 3%, dat van de uitgevoerde goederen slechts met 2½%, dus een ongunstig vorderende ruilvoet.

De E.E.G. als geheel liet een sterke vooruitgang van de handel met de ontwikkelingslanden zien, Nederland bleef achter. Wij dragen voor 8% bij aan het E.E.G.-ontwikkelingsfonds en ontvangen slechts 3.18% terug in exportorders. Frankrijk profiteert van onze ontwikkelingshulp. Hetzelfde geldt voor de hulp aan India en Pakistan waar Engeland het meeste profijt van heeft. Ook de Wereldbank helpt ons niet.

De Voorzitter vraagt mij, aldus spr., of U het betoog wilt voortduren of dat ik het moet bekorten.

Aangezien het economisch en buitenlands beleid van Nederland misschien niet zo belangrijk is, zal spr. proberen aan de wens van de Voorzitter te voldoen door zijn betoog zoveel mogelijk te bekorten. Hij wil nog zeggen dat wij van de Wereldbank, waaraan wij meewerken, slechts 40% van de omvang van de orders krijgen die België ontvangt en 50% van die van Zwitserland.

Op de ontwikkelingshulp wil spr. nog even iets verder ingaan, n.l. in die zin dat wat wij doen in Nederland niet voldoende is. Landen als Zweden, Noorwegen, Denemarken, Oostenrijk, stimuleren de particuliere activiteiten in de jonge landen door

risicodekking voor politieke en valutarisico's, sommige zelfs voor commerciële risico's. Wij moeten werkelijk deskundige teams uitsturen, deskundigen die in staat zijn om aan de Nederlandse industrie te vertellen wat er in deze ontwikkelingslanden geleverd kan worden.

Nog een enkel woord graag over het buitenlands beleid. De heer Geertsma heeft er gisteren over gesproken dat de onderhandelingspositie in de E.E.G. zeer moeilijk is, en spr. zou willen vragen of het niet beter is wanneer wij bij deze onderhandelingen niet individueel praten over landbouw en een ander moment over wegverkeer.....

Op dringend verzoek van de Voorzitter beëindigt spr. op dit punt zijn rede.

De heer R.M. Marcuse (Zaandam) heeft gisteren met zeer veel genoegen in de voortreffelijke rede van de heer Geertsma de passage over de buitenlandse politiek beluisterd, hoewel hij daarin tot zijn spijt twee dingen heeft gemist, en wel in de eerste plaats de ontwikkelingen in Spanje en Portugal. Daar strijden studenten en arbeiders om die rechten te veroveren, die wij gelukkig sinds 1848 reeds vrijelijk kunnen uitoefenen. Het lijkt spr. gewenst om solidariteit met deze strijders uit te spreken, juist voor onze partij.

In de tweede plaats Zuid-Afrika. Het wordt steeds duidelijker dat onder de vlag van de grote of de kleine apartheid - hoe men dat ook wil noemen - een beleid wordt gevoerd waarbij de rechten van de mens worden vertrapt. Spr. gelooft dat het nu eindelijk tijd wordt, dat de Nederlandse liberalen laten uitkomen dat zij het niet eens zijn met een beleid dat de rechten van de mens vertrapt. Nederland heeft deze rechten van de mens niet voor niets erkend.

Dan zou spr. enige amendementen op het plan-Cals willen voorstellen, met name wat betreft de percentages die worden vastgelegd voor het algemene programma. Allereerst dus een amendement, waarbij zou worden voorgesteld voor die vastgestelde percentages het woordje "minstens" te plaatsen; dan zou dit algemene programma veel groter kunnen worden. In de tweede plaats een amendement op de belachelijke registratieclausule: dat het, als men geen luister- en kijkgeld betaalt, onmogelijk is lid te worden van een omroepvereniging. Het is te gek om los te lopen dat het lidmaatschap van een omroepvereniging gekoppeld wordt aan de luister- en kijkgelddenbetaling. In de derde plaats een amendement om de omroepen te verplichten nu eindelijk eens een scheiding te maken tussen de leden en de abonné's. De V.P.R.O. doet dit al jaren, maar b.v. de A.V.R.O. kent alleen maar leden, zoals dat dan heet. Tenslotte zou spr. willen vragen, er van uitgaande dat het plan-Cals zal worden aanvaard, al dan niet geamendeerd door de Kamer, hoe in 1967 de positie van de V.V.D. bij de formatiebesprekingen zal zijn. Van de V.V.D. komt een concreet alternatief voor het plan-Cals. Is het plan-Cals echter eenmaal aanvaard, dan is daar voorlopig geen verwrikken meer aan. Zal dit geen moeilijkheden opleveren voor de formatiebesprekingen in 1967?

De heer H. Wiegel (Laren N.H.) wil twee zaken aan de orde stellen: in de eerste plaats het bevolkingsvraagstuk met daaraan vastgekoppeld de ruimtelijke ordening, en in de tweede plaats de positie van Spanje.

Betreffende het eerste punt kan spr. bijzonder kort zijn. De heer Geertsma heeft gisteren in zijn rede duidelijk gesteld dat het bevolkingsvraagstuk en de ruimtelijke ordening voor de komende jaren, ook voor de komende maatschappij waarin de jongeren van nu de volwassenen van dan zullen zijn, een zeer belangrijk probleem zal zijn. Spr. wil echter aan de financiële

expert van de fractie vragen, hoe deze de financiering ziet van alle voorzieningen die in dit verband moeten worden getroffen. De ruimtelijke ordening gaat verschrikkelijk veel kosten, maar ook de woningbouw, de wegenbouw, de luchtverontreiniging, de waterverontreiniging; waar komt daarvoor het geld vandaan? Misschien kan de financiële expert van de fractie een inzicht geven hoe men aan die gelden denkt te komen; door verhoging van de directe belastingen misschien, of door verhoging van de indirecte belasting? Spr. zou dat bijzonder graag horen. Het is namelijk prachtig om allerlei plannen en ideeën hier te opperen en het is ook nuttig, dat die ideeën en plannen door de heer Geertsema duidelijk zijn gesteld, maar het is evenzeer noodzakelijk dat de financiële consequenties worden voorzien en dat er een reële mogelijkheid is dat al die problemen worden opgelost.

Het tweede probleem betreft Spanje en Portugal. De heer Marcuse heeft zojuist gezegd dat wij als liberalen niet kunnen tolereren dat in die landen vrijheden worden vertrappt. Wij kunnen niet tolereren dat studenten en arbeiders, die bijzonder hard aan het vechten zijn voor hun vrijheid, die vrijheid niet kunnen veroveren. Zou het geen goede gedachte zijn - de heer Marcuse heeft daar al heel kort op gezinspeeld - als deze partijvergadering duidelijk uitsprekt dat wij de politiek, die op dit ogenblik in Spanje en Portugal wordt gevoerd, afkeuren? Spr. heeft gisterenavond met enige verbazing geluisterd naar de beantwoording van de vraag van de heer Keja en naar het debat dat daarop volgde. De heer Keja heeft gevraagd: Kunnen wij het beleid van de fracties niet deels in besloten vergadering bespreken. De Voorzitter heeft dat terecht afgewezen. Het beleid van de fracties moet in de volle openbaarheid worden besproken. Het verbaasde spr. dan ook zeer dat een afgevaardigde van de afdeling Rotterdam, de heer Koning, enkele minuten later enige vragen kwam stellen over dat fractiebeleid, vragen die hij, na het antwoord van de Voorzitter, vandaag had moeten stellen. Spr. wil dan ook wel zeer duidelijk opmerken, dat hij het volstrekt niet met hem eens is, en dat hij het besluit van Mevrouw van Someren zitting te nemen in het Comité voor democratisering van Spanje van harte ondersteunt, zoals hij indertijd ook met grote verheugenis heeft kennis genomen van het feit dat een aantal liberale Kamerleden duidelijk zijn afkeuring van de politiek in Zuid-Afrika heeft uitgesproken.

Concretiserend zou spr. aan de vergadering willen voorstellen een motie aan te nemen, die is opgesteld door de afdeling Laren/Blaricum en voorts is ondertekend door de afdelingen Koog/daandijk en Zaandam. Deze motie luidt aldus: "De V.V.D., in algemene vergadering op 10 April te Zwolle bijeen, spreekt haar solidariteit uit met de strijd van de Spaanse en Portugese arbeiders en studenten voor het verwerven van burgerlijke grondrechten." Burgerlijke grondrechten, zo licht spr. toe, zijn de rechten van vereniging, van vergadering, het recht van vrije meningsuiting, het recht op een eerlijke, een open pers; daarenvens wordt in deze motie uitgesproken dat de V.V.D. hoopt dat deze strijd met succes zal worden bekroond.

Spr. overhandigt de motie aan de Voorzitter.

De heer W.Inden (Brummen) komt niet met suggesties, ook nog niet met critiek; hij wil alleen een vraag stellen: Wat denken de voorzitters van onze Kamerfracties dat de algemene lijn zal moeten zijn die wij, nu wij in de oppositie gaan, in het parlement moeten volgen?

De heer M.D.Scheer (Heemstede) heeft op 18 Maart j.l. met bewondering en erkentelijkheid geluisterd naar de radiorede van de heer Geertsema. Die radiorede gaf kort en zakelijk, zeer overzichtelijk, weer het standpunt en het tot dan gevoerde beleid van de V.V.D. terzake van radio en televisie. Maar spr.

heeft zich toch, toen hij dat hoorde, afgevraagd: Is de V.V.D. al niet te ver gegaan met compromissen? Heeft de fractie van de V.V.D. zich eigenlijk wel gerealiseerd dat terzake van radio en televisie - huiselijk uitgedrukt - als een kat om de hete brij gedanst is in Nederland de laatste maanden, bijna de laatste paar jaar? Het is toch zo dat men in Nederland geen reclame in de televisie en radio verlangt, men verlangt ook niet dat op de een of andere manier door een reclamecampagne gelden worden aangevoerd voor het verzorgen van de programma's van de bestaande radioverenigingen; men verlangt in Nederland alleen radio- en televisieprogramma's naast de bestaande omroepverenigingen, uitdrukkelijk ernaast. En nu vraagt spr. zich af: Heeft de V.V.D.-fractie in de allerlaatste maanden niet voelen aankomen waar het tenslotte naar toe is gegaan, en had het niet op de weg van de V.V.D.-fractie gelegen om te zeggen: "Kijk, er is recht gedaan. De REM is het zwijgen opgelegd; met Radio-Veronica zal dat waarschijnlijk ook gebeuren; nu stellen wij ons op het standpunt: legaliseren die beide." Dan hadden wij televisie naast het bestaande televisieprogramma gehad en radio naast het bestaande radioprogramma.

Het is een simpele vraag, die spr. hier toch aan de Kamerfractie wil voorleggen. Legaliseren zonder meer.

Alvorens tot de beantwoording van de gestelde vragen en gemaakte opmerkingen wordt overgegaan, stelt de Voorzitter thans eerst aan de orde de door de heer Wiegels ingediende motie.

Spr. zou deze motie iets willen wijzigen; het lijkt hem juist te spreken van de strijd van de Spaanse en Portugese bevolking, omdat ook velen, die niet tot de arbeiders- of studentengroep behoren, aan de strijd deelnemen, deel hebben gehad of daaraan steun verlenen. De resolutie komt dan te luiden: "De V.V.D., in algemene vergadering op 10 April te Zwolle bijeen, spreekt haar solidariteit uit met de strijd van de Spaanse en Portugese bevolking voor het verwerven van de burgerlijke grondrechten, en hoopt dat deze strijd met succes zal worden bekroond."

Ofschoon enkelen der aanwezigen bedenkingen uiten constateert de Voorzitter dat een overgrote meerderheid zich volledig achter deze resolutie stelt.

Mejuffrouw Mr. J. L. M. Toxopeus Pott (Delfzijl) acht deze handelwijze verkeerd. Zij wijst op de emotionele omstandigheden, waaronder deze resolutie wordt aangenomen: men vindt het wel mooi klinken en daar gaat men prat op, maar het zou wel eens een slag in de lucht kunnen zijn, aldus spr.

De Voorzitter geeft vervolgens het woord aan de heer van Riel, die met de beantwoording van de gestelde vragen zal beginnen.

De heer Mr. H. van Riel ('s-Gravenhage) wil, nadat hij de heer Jacobse heeft bedankt voor de steun, die hij aan de fracties heeft gegeven, allereerst de vraag van de heer van Leeuwen uit Rotterdam over het hoger onderwijs behandelen.

Ten aanzien van de democratisering van het hoger onderwijs komt men, aldus spr., op een terrein dat in zekere zin als beginselkwestie als doodgepraat beschouwd kan worden. Er bestaat in beginsel immers noch in onze kring noch in het land in het algemeen veel verschil van inzicht meer. Vaststaande feiten zijn dat de sociale mobiliteit gerechtvaardigd wordt door 's lands eisen, door de behoefte aan veel grotere aantallen intellectuelen, vooral op technisch gebied, dan waar wij op het ogenblik over beschikken, en aan de andere kant dat naar ons liberaal gevoel van rechtvaardigheid de mogelijkheid tot het volgen van hoger onderwijs zonder meer aan kinderen uit families, waar men niet over de middelen beschikt om zelf de studie te bekostigen, be-

hoort te worden geboden. Langzamerhand komen twee andere problemen op, die de facto van veel grotere betekenis zijn. In de eerste plaats de weerstand bij de betrokkenen zelf, waarover een recente Amsterdamse dissertatie ons op even grondige als de aandacht trekkende wijze inlicht. In de tweede plaats het feit dat de grens, de moeilijkheid, de drempel, niet bij de universiteit ligt, maar op de grens van de lagere school en de H.B.S. Het is hiermee als met de ontwikkelingshulp. De tijd van de gemeenplaatsen is voorbij, het ogenblik is aangebroken waarop men door moeilijke en langdurige studie feitelijke oplossingen, die in concreto tot een resultaat leiden, zal moeten voorstellen. Niet langer juichen over sociale mobiliteit, maar ook in onze kring proberen wegen te vinden die tot een mogelijkheid maken wat nu niet meer op een tekort aan beurzen afstuit, maar eerder op een aantal veel dieper liggende psychologische facetten in de mens zelf. Het is bekend, die weerstanden zijn het allermoeilijkst te overwinnen.

Wat betreft het financieringsprobleem: natuurlijk is het hoger onderwijs uitzonderlijk belangrijk. Natuurlijk is ook de ontwikkelingshulp uitzonderlijk belangrijk en evenzeer staat vast - zoals ook de heer Wiegel heeft onderstreept - dat de infrastructuurfinanciering milliarden gaat kosten. Aangezien het aantal milliarden in Nederland beperkt is, zullen op elk punt prioriteitskeuzen gedaan moeten worden en kan men geen enkele kwestie, noch de ontwikkelingshulp, noch het hoger onderwijs, noch de wegenbouw, noch de infrastructuur, zonder meer gaan verabsoluteren. Niets is gemakkelijker dan op vergaderingen als deze positieve geluiden te laten horen, zo gaat spr. voort. Wanneer men minister van Financiën wordt, zoals dat met ons Eerste Kamerlid Dr. Witteveen het geval is geweest, moet men zorgen dat het geld er komt en dan wordt men wel wat voorzigtiger. Vage en algemene toezeggingen, ook over het hoger onderwijs, acht spr. op het ogenblik weinig zinvol, ook wanneer wij ons zouden voorstellen, dat wij nog in de regering zitten, wat niet het geval is. Wat hier gevraagd wordt is een beperkt aantal miljoenen over een groot aantal elk op zich uitzonderlijk nuttige zaken te verdelen. Gezien de hele stemming in Nederland, de weinige geneigdheid in het publieke bestuur om ver vooruit te zien, is spr. er de facto niet bang voor dat het hoger onderwijs te kort komt, omdat dat ogenblikkelijk en voor iedereen en op allerlei manieren in verstand en gevoel aanspreekt. Spr. is er alleen maar bang voor dat de infrastructuurfinanciering te kort komt, omdat dat namelijk een zaak is, die op het eerste gezicht aanzienlijk minder boeiend lijkt.

Spr. komt dan tot het betoog van de generaal Dr. Broekmeijer. Een lang verhaal. Hij zou zich hier gemakkelijk af kunnen maken door te zeggen dat de heer Broekmeijer niet de Kamerfracties maar het Kabinet heeft aangevallen, en wel in het bijzonder de liberale ministers, en wel meer in het bijzonder de minister van Financiën en de staatssecretaris voor Verkeer en Waterstaat. Maar, aldus spr., aangezien de fracties het beleid van deze beide heren volop gesteund hebben en gisteravond onze Partijleider de heer Geertsema op byzondere wijze heeft doen blijken hoezeer wij deze heren waarderen, ligt het naar zijn mening toch op zijn weg de betrokken figuren hier te verdedigen, en hij kan verzekeren dat hij dat met buitengewoon veel genoege doet.

Het voorstel tot verhoging van de collegegelden en van het onderwijsgeld voor kleuteronderwijs lag, dat is duidelijk gebleken en was in zekere zin ook niet anders te verwachten, psychologisch niet goed. Aan de andere kant zijn er byzonder grote financieringsbehoeften ook op dit gebied, en was het de V.V.D., althans byzonder brede lagen uit deze partij, die er bij herhaling van deden blijken dat men, in een sneller tempo dan de minister van Financiën verwachtte, verlaging van de directe belastingen eiste.

Men moet zich altijd goed realiseren dat, wanneer men dergelijke eisen stelt ten aanzien van een min of meer overspannen economie in een land, dat een eindeloos aantal taken voor zich heeft, iedere minister van Financiën dan verplicht is met vaak onpopulaire, psychologisch niet altijd aannemelijk schijnende, voorstellen te komen. In ieder geval, waarin de directe belastingen worden verlaagd - dat is en blijft bij elke verlaging een liberale eis - zal men af moeten wachten wat er voor in de plaats komt, en men kan van een links ministerie met liberalen, een links ministerie zonder liberalen, een coalitie-ministerie of wat dan ook, niet verwachten dat belastingen worden verlaagd zonder dat het rijden met een auto duurder wordt, om de zaak grosso modo te schetsen. Het één is onverbrekkelijk met het andere verbonden; het zou er niet zo pertinent inhaerent aan behoeven te zijn, wanneer wij ons allemaal hielden aan de bekende 4%-stijging, d.w.z. dat de uitgaven van het land niet sneller mogen stijgen dan de ontwikkeling van het nationale inkomen. Maar spr. heeft nooit iemand, die sprak over méér geld voor het hoger onderwijs of méér geld voor de ontwikkelingsgebieden of méér geld voor de infrastructuur, deze 4%-kwestie in zijn betoog horen betrekken. Zou hij dat wel doen, dan zou namelijk blijken dat een groot deel van de historisch gegroeide en even noodzakelijke landsuitgaven zouden moeten worden geschrapt. Het geld moet nu eenmaal ergens vandaan komen, het is ook ergens voor nodig.

Voor het weggeld geldt hetzelfde. Natuurlijk is het autoverkeer zwaar belast. En de Deltawerken en het onderwijs worden óók uit de algemene middelen gefinancierd. Dat ligt voor de hand. De Deltawerken beschermen het gehele land. Het onderwijs is volstrekt noodzakelijk voor Nederland. Maar niemand kan ontkennen dat in het autoverkeer, naast het element volgestrekte noodzakelijkheid, ook een element van particulier gemak, en voor wat de weekends betreft zelfs van particulier genoeg zit. En nu is het zo dat juist naar de liberale gedachte de keuzevrijheid het voornaamste is. Men kan zich niet onttrekken aan de mede-financiering van het onderwijs of aan de mede-financiering van de Deltawerken of van leger en vloot. Men kan zich eventueel, door iets minder benzine te gebruiken, aan een hogere benzinebelasting wel onttrekken. Men kan zich, door iets minder te roken, aan een verhoging van de tabaksbelasting onttrekken. Men kan zich, door wat minder alcohol te gebruiken, aan een verhoging van de gedistilleerd-accijns onttrekken. Dat is allemaal niet zo bijzonder prettig natuurlijk, maar het kan niet ontkend worden, dat in al deze gevallen de mogelijkheid bestaat door meer te sparen en minder te consumeren ook minder belasting te betalen. Die vrijheid bestaat niet ten aanzien van de directe belastingen. Natuurlijk is op iedere indirecte belasting - daarvan is spr. overtuigd - van alles aan te merken. Niemand vindt het prettig, iedereen heeft er wat op tegen, maar men zou de mensen eens horen als men deze belastingen niet verhoogde, en dan de verlagingen van de directe belastingen niet liet doorgaan.

Op de Breedband-kwestie zal een van de specialisten van de Tweede Kamerfractie ongetwijfeld ingaan. Spr. wil er alleen op wijzen dat er geen kwestie van kan zijn dat men geld, dat ontstaat door verandering in de vermogenspositie, direct maar in de lopende begroting zal brengen. Dat zou al een bijzonder onprettige vorm van staatsfinanciering zijn. En wat de kleine coupures betreft, spr. herinnert zich dat in de laatste 2½ of 3 jaar de koers van de sandelen Hoogovens tussen 1050 en 500 heeft gevarieerd, een bijzonder ongeschikt voorwerp voor belegging door kleine lieden. Het is namelijk zo, dat internationaal gesproken de grote staalindustrie een van de sterkst conjunctuur-gevoelige industrieën is, en door de geringe omloopsnelheid van het geïnvesteerde kapitaal zelden tot de groep van de hoge

dividendgevers behoort.

De vakbonden en de lonen. Het is duidelijk dat hier een sterke nationale druk plaats vindt. Het is ook duidelijk dat het nu rechtvaardige loonsysteem voor de ambtenaren, dat wij hebben, het de staatsfinanciering op dit punt bepaald niet gemakkelijk maakt. Er is geen kwestie van dat de regering achter de vakbonden heeft aangelopen. De macht van de vakbonden in deze samenleving en hun verhouding tot bepaalde regeringspartijen is zonder meer een gegeven feit, waar men in een goed en wijs overheidsbeleid volledig mee heeft te rekenen.

De geschatte bevolking, het rendement op de lange termijn. Spr. is van mening dat dit kabinet nu juist voor het eerst geprobeerd heeft een lange-termijn-politiek te voeren. De diepte-investeringen in Nederland nemen toe, de dividenden zijn in het algemeen goed, in vele gevallen beter dan het vorig jaar, men kan nauwelijks stellen dat de aftrekfaciliteiten in meer algemene zin dringend noodzakelijk waren, al denkt een groot deel van de industrie daar anders over.

Laat het, zo gaat spr. voort, de kracht van ons liberalen zijn dat wij ook in die gevallen, waarin een deel van onze eigen aanhang pertinente opvattingen heeft, maar onze zeer deskundige minister van Financiën daarover nu eens anders dacht in een bepaalde situatie, niet dadelijk aannemen dat hij het bij het verkeerde eind had. Het is een algemeen ervaringsfeit dat ook liberale insiders zich in hun denken zelden losmaken van de nauw omschreven grenzen, waarin zij dagelijks verkeren.

De cijfers, die de heer Broekmeijer heeft gegeven, moet spr. ten dele betwisten. Hij stelt vast dat het exportvolume van Nederland alleen in 1964 met 12% is toegenomen, dat er inderdaad verschuivingen in onze export hebben plaats gevonden, sterker dan in andere E.E.G.-landen, en dat onze export zich in belangrijke mate, misschien in te hoge mate, maar in elk geval in economisch zeer rendabele mate op onze E.E.G.-partners richt; dat dit een heel ingewikkelde samenhang is van economische verschijnselen en dat uit niets blijkt dat onze regering hier een verkeerde weg is ingeslagen.

Het accent bij de hulp aan de onderontwikkelde gebieden zou, aldus spr., soms iets anders gelegd kunnen worden, maar deze onderontwikkelde gebieden komen in de wereld nooit vooruit wanneer men zich geheel tot bilaterale hulp bepaalt. Deze mensen moeten ook leren en ook de mogelijkheid hebben om op de goedkoopste markten te kopen en niet gebonden zijn aan bepaalde firma's. Zij moeten bovendien voor allerlei delen van hun infrastructuur kunnen beschikken over dollars, omdat Amerika in vele opzichten de beste leverancier is. Spr. stelt volstrekt niet, dat wij Nederlandse industriële belangen moeten verwaarlozen; hij stelt alleen maar dat een te scherpe behartiging van Nederlandse industriële belangen de onderontwikkelde gebieden weinig ten goede zou komen, en dat bovendien de stelling van de generaal Broekmeijer "Wij geven slechts multilaterale hulp" op zichzelf onjuist is.

De terugloop van de handel met Nederland kan onder omstandigheden, zo vervolgt spr., een gunstig economisch verschijnsel zijn, namelijk wanneer die landen, die de producten welke de onderontwikkelde gebieden nodig hebben met minder kosten kunnen voortbrengen en speciaal minder transportkosten hoeven te maken, van ons overnemen bepaalde historisch gegroeide uitvoeren, en de daardoor vrijkomende arbeidskrachten in Nederland te werk kunnen worden gesteld in voor ons rendabele, meer kapitaal-intensieve industrieën. Dit is helemaal geen eenvoudig probleem.

Tenslotte komt spr. tot de kritiek op onze internationale onderhandelingen, op onze onderhandelingstactiek en op de staatssecretaris voor Verkeer en Waterstaat. De onderhande-

lingstactiek van Nederland heeft over het afgelopen jaar onder meer als resultaat opgeleverd, dat op de begroting 150 miljoen bezuinigd is, alleen op de uitgaven ten behoeve van de zuivelindustrie. Dat is het gevolg geweest van de onderhandelingen. Die 150 miljoen vormen een belangrijk onderdeel van de eerste tranche van de belastingverlaging.

Wat betreft de critiek op de heer Keyzer, spr. merkt op dat de heer Keyzer in kringen van belanghebbenden buitengewoon wordt gewaardeerd. En als de heer Broekmeijer cijfers verlangt: het uitgangspunt bij de besprekingen over het interne Europese vervoersbeleid was, dat wij met een aandeel van 19% genoeg zouden nemen. Dat aandeel is tenslotte geworden het historisch hoogste aandeel van 43%. Dat betekent dat Nederland zijn internationale vrachtaardersrol, in de 17de eeuw op het wereldscheepsverkeer gericht, volledig heeft kunnen handhaven, en deze midden in de 20ste eeuw intern-Europees weer waar maakt. Dat is deels de prestatie van de vervoerders en hun chauffeurs, dat is aan de andere kant de prestatie van staatssecretaris Keyzer, en het spreekt spr. zeer vanmiddag de critiek te hebben moeten aanhoren.

Spr. heeft ditmaal met groot genoegen naar de heer Marcuse geluisterd. Hij acht dit genoeg een principieel genoeg. Het is n.l. zo dat de heer Marcuse in het verleden wel eens de gewoonte had de scherpte van zijn intellect te richten op vraagstukken, die naar spr.'s gevoel wat ver van ons aflagen, hoewel wat hij zei lang niet altijd onjuist was. En nu komt de heer Marcuse vanmiddag opeens met zeer waardevolle en zeer concrete, positieve suggesties, en wel over een punt waar wij politiek gezien elke dag voor staan. Zo ziet men - aldus spr. - hoe een Saulus tot een Paulus kan worden!

Spr. antwoordt vervolgens de heer Wiegel. De motie-Spanje-Portugal is door de vergadering - spr. zal maar zeggen - afgedaan, al kan hij niet zeggen dat in alle opzichten een mathematische indruk is gewekt.

Het hele belangrijke probleem van de kosten van de infrastructuur:

Over het bevolkingsvraagstuk zou spr. willen herhalen wat al vaker is gezegd: Denkbaar vormen van geboortebeperking zullen voor Nederland ten aanzien van een aantal van 18 en 19 miljoen geen enkele verandering meer betekenen. Wat zich in de zuidelijke provincies op dit gebied nog kan afspelen, wordt meer dan goedge maakt door het feit, dat de huwelijksleeftijd met jaren omlaag is gegaan. Het lijkt spr. het probleem dat meisjes, die op hun 19de jaar trouwen, geneigd zijn in de praktijk wat meer kinderen te krijgen dan vrouwen, die op hun 29ste trouwen. Dit vraagt geen diepgaand psychologisch inzicht; men kan hier met een vrij normale kijk op de wereld volstaan. Dit neemt niet weg, dat wij er natuurlijk over moeten blijven nadenken. Het bevolkingsvraagstuk is op het ogenblik echter meer een kwestie van bepaalde rechtselementen, die er in zitten, en internationaal gesproken is het het volstrekt beslissende vraagstuk voor de toekomst in de wereld. Men moet hier dus een scherp onderscheid maken. Vraagt men: Wat betekent geboortebeperking demografisch gezien voor Nederland? dan is het antwoord: Voor een periode, waarin de jongste uit deze zaal veel ouder zal zijn dan spr. nu is, praktisch buitengewoon weinig. Vraagt men: Wat betekent het voor de wereld? dan kan men zeggen: Het betekent eigenlijk op een of andere manier het verschil tussen oorlog en vrede. Laat men het belang voor Nederland niet overschatten, laat men het belang voor de wereld vooral niet onderschatten.

De kwestie van de kosten voor de infrastructuur is het probleem, dat spr. - anders dan de geboortebeperking - voor de

toekomst van Nederland beslissend lijkt. Hier is het vinden van een wijze oplossing tussen wat lagere directe belastingen en extra besparingen een ongemeen moeilijk vraagstuk. En iedereen die zou menen, dat de indirecte belastingen niet verhoogd mogen worden omdat dat hier en daar onpopulair ligt, heeft het naar spr.'s gevoelen bij het verkeerde eind.

Natuurlijk hebben wij een snel stijgend nationaal inkomen. Als wij dat niet hadden, was de totale infrastructuurfinanciering volkomen onmogelijk. Daar staat tegenover dat dat extra snel stijgende nationale inkomen ook weer tot stand komt door de vele kinderen, dat die vele kinderen naar school moeten en dat de A.O.W.-eisen ook steeds hoger worden. Men zal hier inderdaad op een termijn van tien jaar moeten nagaan wat nationaal, technisch, planologisch gezien gebeuren moet en hoe men dit in het volledige nationale inkomens- en financieringsschema kan inschakelen. Anders komen wij er nooit. Als men dit aan het toeval overlaat, gebeurt het óf niet óf wij worden op een gegeven ogenblik overvallen met ontzaglijke belastingclaims op ons ongeschikt lijkende punten.

Hier ziet spr. nu in de eerste plaats een onderwerp van studie voor de Partij, eventueel voor nieuwe deskundigen die wij zullen aantrekken. Maar, aldus spr., praat nooit meer op een vergadering over belastingverlaging zonder aan deze infrastructuur te denken en bedenkt ook altijd of U het over directe of indirecte belastingen hebt, want de combinatie infrastructuurvergroting en minder geld van de burger is in zijn totaliteit nauwelijks denkbaar. Men moet bedenken dat wij sneltrams en ontzaglijke recreatieruimten nodig hebben, en in de eerstkomende 12 of 15 jaar nog een stuk of tien tunnels, allemaal dingen die buitengewoon veel geld kosten. Vergeet ook niet de beantwoording van de vraag - waar men heel verschillend over kan denken - : Wilt U de binnensteden blokkeren of er auto's verbieden; een enorm nadeel voor de gevestigde middenstand. Wilt U de binnensteden openmaken met metro's of, zoals men dat in New York doet, met rondritten, door bestaande stadsgedeelten heengebroken; uitgaven van miljarden. Het gaat dus niet om de vraag: Wilt U de middenstand sparen of niet, maar men zal in Nederland binnen drie of vier jaar de keus moeten maken: Miljarden investeren in het openbreken van de steden of de binnensteden sluiten. En dat zijn dingen die men niet behoort te doen in de impuls van een ogenblik. Volgens spr. laat een goed politicus zich aan de hand van de leerstukken van de heer Clausewitz nooit in een dwangpositie brengen, maar tracht hij op de tijd vooruit te lopen. En op het gebied van het verkeer in Nederland, intercommunaal en binnen de grote steden, verkeren wij binnen drie of vier jaar in een dwangpositie, wanneer wij niet bereid zijn nu te denken en eventueel onpopulaire denkbeelden te verdedigen.

Spr. komt tenslotte aan de vraag van de heer Inden over de algemene lijn van de oppositie. Dat is voor spr. niet zo moeilijk. Vanmorgen was het dat misschien nog wel, maar hij had een gesprek met een van de oudste aanwezigen in deze zaal, aan wiens mening hij veel waarde hecht, en die zeide hem: Och, die oppositie moet je in twee hoofdlijnen zien. Wat de heer Cals betreft onder het hoofdstuk zielsverhuizing en wat de P.v.d.A. betreft de tegenpool, n.l. het offerfeest der beginselen.

Spr. dacht dat de algemene lijn van onze oppositie zou moeten worden gebaseerd op de volstrekte tweeslachtigheid van de houding der confessionele partijen, die enerzijds stellen dat het sociaal-economische beleid van het kabinet-Marijnen zo bijzonder bevredigend was en moet worden voortgezet, en anderzijds thans zitting gaan nemen in het kabinet-Cals. Men kan van de

tactiek van de heren Vondeling en Suurhoff van alles verwachten. Men kan niet van hen verwachten, aangezien zij redelijke en fatsoenlijke mensen zijn, dat zij in wezen het beleid van de heren Witteveen en Toxopeus zullen voortzetten. Dat kan eenvoudig niet, dat is ook te veel gevraagd. Wanneer men het zo stelt, dan is duidelijk dat hier iets is gezegd wat niet waargemaakt kan worden.

Het tweede punt - en dat is altijd weer die kwestie van het niet waarmaken - is de zaak van de felle, misschien niet eens ongemotiveerde, critiek van de heer Vondeling op de heer Bot, die wij nu zien opduiken als minister van de onderontwikkelde gebieden, de onderontwikkelde gebieden die de P.v.d.A. zoveel nader aan het hart heten te liggen dan ons.

Spr. meent dat hier de grote aangrijppingspunten liggen. Wij moeten ons onthouden van alle demonstraties in overdreven zin; daar komt het niet op aan in de wereld. Waar het in deze bijna twee jaren op aan zal komen is duidelijk te maken aan het Nederlandse volk dat het beleid, vooral het sociaal-economische beleid, alleen vanuit een vaste denkrichting en met een vastgesteld doel gevoerd kan worden en nooit vanuit het standpunt van twee groepen, een standpunt dat uit een historisch oogpunt gezien - hoe belangrijk dit ook is - een verloren zaak is, als een monopolie dat zijn grondvesten in het verleden vindt. Men wordt het altijd eens over de verdediging van bestaande rechten, maar op grond van die eenheid kan geen vast sociaal-economisch beleid worden gevoerd.

En wanneer U nu denkt, zo besluit spr. zijn betoog, aan de vele problemen die de heer Broekmeijer opwierp, zal het U duidelijk zijn dat eenheid tegen de V.V.D. en vóór een historisch monopolie nooit een gezonde basis voor een kabinet kan vormen. Op die grond gaan wij onze oppositie voeren.

De heer Mr. Dr. C. Berkhouwer (Alkmaar) gelooft dat de heer van Riel een juiste lijn heeft uitgestippeld, waarlangs in de nabije toekomst onze politieke wegen ten aanzien van het buitenlands beleid zullen moeten gaan. Hij is de spreker uit Amsterdam erkentelijk voor zijn bijdrage aan de gedachtenwisseling. Spr. gelooft dat als er één ding is, waarin onze Partij het afgelopen jaar actief is geweest, het de Europese zaak is. Wij zijn, aldus spr., met een 40-tal voormannen de Gemeenschap in geweest, wij hebben congressen e.d. belegd, onlangs nog in de maand Januari in 's-Gravenhage. Het zal er voor ons om gaan het liberale gezicht en de liberale presentie in Europa waar te maken en spr. is van oordeel dat, als hij de liberale visie mag samenvatten, wij bij voortdurende werkzaam zullen moeten zijn aan de ontwikkeling van de E.E.G. tot een parlementair-democratische rechtsgemeenschap, waarin het recht van de macht zal wijken voor de macht van het recht. Wij zullen er, zo gaat spr. verder, bij onze werkzaamheden van moeten uitgaan, dat Europa er is voor de mens en niet de Europeaan voor een technocratische constructie. Ten opzichte van Frankrijk zullen wij vooral op het stuk van het Nederlandse buitenlandse beleid moeten proberen meer cohesie te bewerkstelligen tussen de andere Vijf. Wij mogen daarbij indachtig zijn de woorden, door Christian Herter onlangs te Amsterdam gesproken, dat Nederland een democratische traditie heeft, die het wat dat betreft recht van spreken geeft. Spr. meent dat wij ook in de komende parlementaire periode een zware plicht zullen hebben bij het controleren van de daadwerkelijke werkzaamheid van de regering ten aanzien van de democratisering, zowel op het stuk van het budget als op het stuk van de zeggenschap van het Europese Parlement.

Zich wendende tot de heer Koning te Rotterdam, die over het vreemdelingenbeleid heeft gesproken, wil spr. de vergadering instemming vragen met zijn mening dat Mejuffrouw ten Broecke Hoekstra hier een erepalm toekomt voor al datgene wat zij in het nabije verleden voor de spijtoptanten heeft gedaan. Het is een ondankbaar werk, dat zich goeddeels aan de openbaarheid onttrekt, doch waarbij toch op dit moment het lot van niet minder dan 600 mensen is betrokken, wier zaken zijn voorgelegd aan de Raad van State.

Spr. is verheugd over de ruggesteun, die de afdeling Rotterdam de fracties heeft gegeven. Voor wat de Tweede Kamerfractie betreft kan spr. de verzekering geven, dat deze steeds waakzaam is geweest en steeds een sterk controlerende functie heeft uitgeoefend, met name op het beleid van de heer Samkalden, toen deze minister van Justitie was, en die nu naar verluidt in het nieuwe Kabinet als zodanig zal terugkeren. Spr. denkt hier in het bijzonder aan de verstekelingen, die teruggestuurd werden. Hij denkt eveneens aan de houding van de Tweede Kamerfractie ten aanzien van het spijtoptantenbeleid van de heer Beerman, dat zeer stroef en karig was. Bij herhaling is door de fractie aangedrongen op een verbetering van het Nederlandse vreemdelingenrecht. En dan verstaat spr. onder vreemdelingenrecht niet alleen het recht van degene, die buiten ons land verblijft, om ons land binnen te komen, maar ook het recht van de Nederlander om vanuit zijn eigen land naar andere landen te gaan. Spr. denkt hier bijvoorbeeld aan het ontbreken van een behoorlijk geregeld paspoortrecht. Het is in Nederland nog steeds een gunst het land te mogen verlaten en ook hieraan zal in de nabije toekomst nog het een en ander moeten worden gedaan.

Aan dit aanhoudend aandringen van liberale zijde, aldus spr., is op dit stuk mede te danken de verbetering in het beleid van het Kabinet-Marijnen, met name van Minister Scholten, die onlangs is gekomen met het ontwerp-Vreemdelingenwet, inmiddels tot wet verheven en in het Staatsblad opgenomen, waarin aan de vreemdeling een bepaalde rechtspositie is gegeven, onder meer doordat hij in een aantal gevallen beroep kan instellen. Wij hebben altijd bepleit en wij zullen volgens de liberale traditie altijd blijven bepleiten, zo vervolgt spr., niet het voeren van een bureaucratisch beleid volgens de letter van de wet, maar het voeren van een warm, ruimhartig en echt menselijk beleid, waardoor de mens in nood niet tevergeefs bij ons aan de poort klopt. In de strafrechtpraak zegt men altijd: In dubio pro reo. Wanneer de zaak twijfelachtig is, beslis dan niet ten nadele van de beklaagde. Spr. zou willen besluiten met hier te zeggen: Wanneer er twijfel is, beslis dan ten gunste van de smekeling.

De heer Th.H. Joekes ('s-Gravenhage) wil gaarne de Breedband-affaire nader toelichten. De heer Broekmeijer was met deze aangelegenheid niet gelukkig, althans met enkele aspecten daarvan, en ook de heer Marcuse heeft een schriftelijk bezwaar ingediend met betrekking tot de gang van zaken rond deze kwestie. Met de heer van Riel verheugt spr. zich in de heer Marcuse thans Paulus te mogen begroeten.

Het is spr. bekend dat in bepaalde kringen van liberale jongeren, en misschien ook wel bij ouderen en zeker in andere partijen, enig misverstand is gerezen over hetgeen er nu eigenlijk is gebeurd in deze Breedband-affaire, met name over de procedure die in deze hele zaak gevolgd is. Hij heeft

in een liberaal studentenblad bijvoorbeeld de volgende passage gelezen, geïnspireerd door het Congres van de P.v.d.A.: "Inzake bijvoorbeeld de geruchtmakende Breedband-affaire was zij (n.l. de critiek, daar geleverd door de heer Vondeling) volkomen terecht. Mijns inziens volkomen terecht. Een liberale minister, die van mening is dat inlichtingen aan de regerings-commissarissen en Kamerleden over de verkoop van Breedband aan de Hoogovens tot speculaties zullen leiden en een liberale Kamerfractie - schrijft dit liberale blad - die deze belediging voor de betrokken Kamerleden, d.w.z. voor het gehele parlement, niet alleen straffeloos laat passeren, doch haar door zich haast niet te verdedigen, nog erger maakt."

Spr. meent dat het in verband met de verschillende bestaande misverstanden nodig is over deze zaak iets te zeggen. Hoe is het gegaan? Reeds in 1950 heeft de toenmalige regering besloten dat naast de Hoogovens een plaatwalserij voor onze nationale economie gewenst was. Hoogovens zelf kunnen deze wegens gebrek aan voldoende kapitaal niet opzetten en de Staat springt bij. Een ander vond dus plaats onder de regering Drees-van Schaik, waarin de heer Liefstinck minister van Financiën was. De Staat had daarbij als overweging te voorkomen dat zij via een financiering van Hoogovens een meerderheidsbelang bij dit bedrijf zou krijgen. Uit de Statuten van Breedband blijkt dat van 1950 af, dus van het begin af aan, met de afstoting van het Staatsaandeel in Breedband aan Hoogovens rekening is gehouden. Over deze latere afstoting is al direct in 1950 in de Eerste Kamer gedebatteerd met minister v.d.Brink. Deze zei toen: "Mijn aanvankelijke mening is dat het afstoten van Staats aandelen aan Hoogovens niet de goedkeuring van de Staten-Generaal behoeft. Immers, wanneer de overheid een bepaalde beheersdaad stelt, is het niet nodig daarvoor de goedkeuring van de Staten-Generaal te vragen. Het lijkt mij onjuist wanneer de regering zich op het standpunt zou stellen dat voor iedere beheersdaad, waartoe zij overigens gerechtigd is, de goedkeuring van de Staten-Generaal zou moeten worden gevraagd, omdat op die wijze de Staten-Generaal zich op de zetel van de regering zou plaatsen."

Dit was dus volkomen duidelijk het standpunt van het toenmalige kabinet-Drees. En daarin kwam, aldus spr., ook duidelijk en terecht tot uiting de eigen verantwoordelijkheid van de regering tegenover de eigen verantwoordelijkheid van de Staten-Generaal, die behoort tot de kern van ons parlementaire stelsel.

Toen de transactie gesloten was, zeiden in Januari van dit jaar de leden van de commissies van Economische Zaken en Financiën uit de Tweede Kamer: "Op zichzelf zou het toch mogelijk zijn geweest de Kamer in een vertrouwelijk beraad op de hoogte te stellen van de op handen zijnde transactie, bijvoorbeeld enkele dagen voordat deze plaats vond." Minister Andriessen achtte, met instemming van Minister Witteveen, een dergelijke handelwijze echter niet fair, omdat zij slechts een leeg gebaar kon zijn. Daarom had de regering er de voorkeur aan gegeven elke schijn te vermijden en had zij zich bereid verklaard tot een gesprek achteraf, zoals dat in de commissies ook ~~in~~ ~~de~~ ~~commissies~~ gevoerd is en zoals dat in de Eerste Kamer toevallig ook in het openbaar kon worden gevoerd. Als meer secundair argument voor de gevoerde procedure voerde de bewindsman nog aan, dat overleg met een gedeelte van de Kamer tot gevolg zou kunnen hebben gehad, dat door een onbewuste indiscretie speculaties op de Beurs in de hand gewerkt zouden zijn. Zulks moest tot elke prijs worden voorkomen. En over deze interpretatie, over deze mogelijkheid van een onbewuste indiscretie, heeft niet alleen de heer Vondeling enige boosheid bij zichzelf weten op te wekken, maar is ook in bepaalde liberale kringen een zekere mate van onbegrip ontstaan.

Spr. wil het eens heel persoonlijk stellen, want dit is een kwestie, die ver uitgaat boven de Breedband-affaire zelf. Hij is zelf lid van de twee betreffende Kamer-commissies. Natuurlijk zal hij op alle punten, waar dat gepast, mogelijk of noodzakelijk is, inlichtingen vragen over het regeringsbeleid. Spr. durft er ook zijn hand voor in het vuur te steken, dat geen enkel lid van bedoelde commissies de gevraagde voorwetenschap op enigerlei wijze zou hebben misbruikt. Aan onbewuste indiscreties gelooft spr. nauwelijks. Maar al waren de commissies tevoren ingelicht, een behandeling tevoren in de Kamer zou staatsrechtelijk eenvoudig onjuist zijn geweest. Laat men nu eens aannemen dat de commissies wél tevoren waren ingelicht en dat er via een lek van heel andere zijde toch speculaties op de Beurs waren ontstaan, dan was onvermijdelijk ook op de commissieleden met voorwetenschap verdenking gevallen. En men kan zich voorstellen op welke wijze daar in pers, radio of andere communicatiemiddelen op zou zijn gereageerd, door welke politieke richting dan ook. Dit is namelijk helemaal geen partij-kwestie, dit is een principiële kwestie, die alle commissieleden zou aangaan.

Een Kamerlid is als Caesar's vrouw: hij behoort boven iedere verdenking te staan. En, zo besluit spr. dit gedeelte van zijn betoog, ik voor mij wens mij niet te laten manoeuvreren in een situatie, waarin dit soort verdenkingen op mij zou kunnen vallen, omdat ik langzamerhand weet hoe daarvan in bepaalde kringen - en soms in kringen die niet eens zo heel ver van ons afstaan - wel eens misbruik wordt gemaakt.

Over het betoog van de heer Broekmeijer kan spr. kort zijn. De heer Broekmeijer heeft gesteld dat de opbrengst van de Breedband-transactie ten laste van de belastingbetalers zou zijn gekomen. Als spr. het goed heeft begrepen dan is de opbrengst, die de Staat hiervan heeft gekregen, juist ten bate van de belastingbetalers gekomen. Deze opbrengst is zo hoog geweest door het succes van Breedband, dat als een particulier bedrijf door Hoogovens werd gerund. Vandaar ook dat bij beide bedrijven de lonen terecht tot de hoogste in Nederland konden worden gerekend. Wat de bezitsspreiding betreft: van de opbrengst komt een kwart ten goede aan de kleine spaarders. De kwestie van de financiering van het wegefonds, die naar spr.'s smaak door de heer Broekmeijer geheel ten onrechte hierbij is betrokken, is door de heer van Riel reeds uitvoerig behandeld. De Breedband-transactie, zo vervolgt spr., is een goede zaak geweest, zoals ook onze geestverwant in de Eerste Kamer, de heer de Wilde, daar duidelijk heeft laten weten. Men moet het nog eens nagaan: De Staat heeft in 1950 80 miljoen in Breedband gestoken, heeft daar sindsdien 115 miljoen aan dividend uit ontvangen en heeft de aandelen nu voor 435 miljoen verkocht. Een flink brok vermogensaanwas voor de Staat, dus voor de gehele gemeenschap, voor ons Nederlanders allemaal samen, want "l'état c'est nous". Van deze opbrengst wordt een kwart gebruikt voor de bezitsspreiding. Door deze gehele transactie is een belangrijk bedrijf terecht weer teruggekomen waar dergelijke bedrijven naar onze liberale beginselen en naar de politiek van de beide vorige regeringen horen: in de particuliere sector, en die particuliere sector heeft er dan ook terecht een zeer behoorlijk bedrag voor betaald. Spr. acht het een verstandige, juiste en staatsrechtelijk volkomen correct uitgevoerde transactie, waarvoor hij persoonlijk de demissionaire minister van Financiën gaarne zijn oprechte hulde betuigt.

Mevrouw G.V. van Someren-Downer (Amsterdam) meent dat het de heer Broekmeijer deugd zal doen naar aanleiding van de door hem gestelde vraag inzake de verhoging van collegegelden en kleutergelden te vernemen, dat de heer Bot bij de behandeling van de begroting van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen op dit punt niet alleen bij de andere partijen, doch ook bij de V.V.D. bot heeft gevangen. Onze fractie heeft met grote beslistheid dit onderdeel van de begroting van O., K. en W. afgewezen, omdat zij het onjuist acht op de studenten die kosten te verhalen, die voor hun studie nu juist bijzonder verzwarend kunnen zijn. Spr. is de heer Marcuse zeer dankbaar voor zijn constructieve opmerkingen ten aanzien van het plan-Bot. Met hem acht zij het pogen om te komen tot een algemeen programma juist en interessant. Zij betreurt het echter dat nu juist op dit punt het plan-Bot zo uiterst vaag is. In Nederland wordt al heel lang met een algemeen programma geworsteld; het is nooit erg goed van de grond gekomen, het is nooit een succes geworden. Spr. vraagt zich af of het nu wel een succes zal worden. Het hele plan is nog dermate conservatief en gericht op de bestaande omroepverenigingen, dat zij over de opbloei van dit algemeen programma toch wel enigszins ongerust is. Zou het plan inderdaad reële kansen hebben, dan zou spr. de fractie in overweging willen geven het woord "minstens" voor de percentages in te voegen.

Ook ten aanzien van de registratieclausule is spr. het volkomen met de heer Marcuse eens. Het lijkt haar - zij het niet direct, dan toch indirect - een merkwaardige beperking van het recht van vereniging. Als men geen luister- en kijkgeld betaalt mag men wel lid worden van een omroepvereniging, maar men telt eenvoudig niet mee bij de verdeling van de zendtijd, die bepaald zou worden aan de hand van het aantal leden. Op deze wijze krijgt men eersterangs- en tweederangs leden.

Wat het splitsen van leden en abonnés betreft, de V.V.D. pleit hiervoor al zo lang als het omroepvraagstuk oud is. De omroepverenigingen zijn gebaseerd op een heel merkwaardige interpretatie van de auteursrechten. Al diegenen, die zich abonneren op het aetherspoorboekje, zoals spr. het pleegt te noemen, worden meteen als lid beschouwd. Dit geeft uiteraard geen zuiver beeld. Uit enquêtes is gebleken dat zeer velen van de huidige leden/abonnés zich inderdaad en terecht abonné voelen, maar geen lid van een bepaalde vereniging. Dit is echter de Achilleshiel van ons huidige bestel en het zal niet eenvoudig zijn hierin verandering te brengen. Spr. geeft de verzekering dat de V.V.D. op deze grote onduidelijkheid zal blijven wijzen en dat zij zeker zal trachten deze splitsing tot stand te brengen.

Wat betreft onze houding op het stuk van het omroepvraagstuk bij de formatie in 1967, spr. meent dat hierover op dit ogenblik redelijkerwijze moeilijk voorspellingen te doen zijn. Wij weten door de persconferentie en uit de kranten hoe het plan-Cals er uit ziet. Wij weten niet hoe het er na behandeling in de Kamer uit zal zien en wij weten bovendien niet, hoe dit plan in de praktijk zal gaan werken. Wij hebben daarover onze bedenkingen. Spr. is geneigd zich in deze aan te sluiten bij de N.R.C., die zei: Als dit nu openheid is, dan is Lutjebroek een wereldstad. Pas als wij weten hoe het werkt, aldus spr., kunnen wij ons opstellen met betrekking tot de formatie.

Het alleen maar legaliseren van REM en Veronica, zoals door de heer Scheer bepleit, lijkt spr. een wat simpele voorstelling van zaken. H.i. moet een overheid rekening houden met aanvragen van diverse gegadigden en onder die gegadigden bevinden zich inderdaad deze twee. Zij hebben zekere rechten op grond van het feit, dat zij reeds uitgezonden hebben. Het lijkt spr. voor een overheid echter bijzonder moeilijk aan die

rechten het alleenvertoningsrecht te verbinden, ook voor een overheid waarvan liberalen deel zouden uitmaken. Spr. gelooft dat het om meer gaat dan alleen om de uitbreiding van amusement, hoe honorabel deze behoefte ook is. Zij gelooft te kunnen stellen dat nog nooit in een korte tijdsspanne zoveel mensen zijn gestegen op de maatschappelijke ladder en dat er nog nooit zoveel behoefte is geweest aan bijscholing en nascholing. Men neemt aan dat voor wat de technische wetenschappen betreft de kennis over 5 à 10 jaar volkomen verouderd is. Bij de niet-technische wetenschappen kan men misschien over een iets langere periode spreken; een veroudering van kennis is in de huidige dynamische maatschappij echter een reële zaak. Voor het bijscholen van inmiddels verouderde kennis zijn radio en televisie nu eenmaal de media bij uitstek. Spr. gelooft niet dat de mensheid ooit middelen in handen heeft gehad, die op een dergelijke wijze kunnen worden gebruikt voor de volksopvoeding in de meest ruime zin van het woord, die kunnen worden gebruikt voor een culturele democratie, een democratie waarbij zoveel mogelijk mensen deelhebben aan uitingen van cultuur. Wanneer men het tegen deze achtergrond bekijkt, dan kan men het er over eens zijn dat het om meer gaat dan alleen om het toelaten van enkele concessionarissen, die zich hebben gespecialiseerd in ontspanning, hoe honorabel dat ook is. Natuurlijk moet er meer ruimte komen voor ontspanning, maar vooral ook meer ruimte voor die andere behoeften. En omdat er zulke interessante problemen aan de orde zijn, aldus spr., kunnen wij ons zo bijzonder moeilijk verenigen met de voortzetting van de zuilenstructuur, zoals deze in het plan-Cals naar voren komt. Dit is veel meer dan alleen maar een gemiste kans voor nieuwe omroepgegadigden; dit is een gemiste kans op het gehele geestelijke gebied en daarom zijn wij zo bijzonder ontsteld over de voorstellen van de heer Cals. De heer van Riel heeft al gesproken over de zielsverhuizing van de heer Cals. Het is wel uiterst betreurenswaardig dat de man, die nog zo kort geleden zulke goede ideeën had over de omroep, op dit zo belangrijke gebied een dergelijke reuzezwaai heeft gemaakt. Spr. zou zich nogmaals bij de heer Geertséma willen aansluiten: Aan een dergelijke reuzezwaai op een zo belangrijk gebied wenst de V.V.D. niet mee te doen.

De heer Mr. W. J. Geertsema (Wassenaar) heeft er behoefte aan - hoewel er niet direct bepaalde vragen tot hem zijn gericht - aan het slot van dit uitermate belangrijke agenda-punt van onze Algemene Vergadering, n.l. de bespreking van het beleid van de Kamerfracties, toch nog een kort woord te spreken en vooral tot uitdrukking te brengen hoezeer het hem en ongetwijfeld ook de gehele Tweede Kamerfractie deugd heeft gedaan, dat de Partij zich in zo overgrote meerderheid achter het beleid van de Kamerfracties heeft geschaard. Deze fracties hebben, evenals de liberale bewindslieden, in de afgelopen weken voor zeer zware beslissingen gestaan. Wij wisten, aldus spr., dat van die beslissingen het voortbestaan van het kabinet-Marijnen afhankelijk zou zijn. Wij vonden het kabinet-Marijnen een goed kabinet, een kabinet dat een evenwichtig beleid voerde, waardoor het landsbelang ten eerste werd gediend. Wij hadden voorts als fracties de zekerheid dat vijf zeer bekwame liberalen deel van dat kabinet uitmaakten, die juist door hun persoon, door hun persoonlijke capaciteiten, een belangrijk stempel op het regeringsbeleid wisten te drukken. Dat alles maakte onze beslissing extra moeilijk. Wij wilden, zo vervolgt spr., het kabinet-Marijnen graag houden; de prijs daarvoor mocht echter niet te hoog zijn. De prijs, die K.V.P. en A.R. van ons hebben geëist, was volledige capitulatie, en dat is een prijs die een beginsel-

partij, hoezeer zij ook bereid is mede regeringsverantwoordelijkheid te dragen, nooit mag en nooit kan betalen. Wij hebben geweigerd te capituleren en het heeft ons allemaal - ik herhaal het - goed gedaan dat de Partij zich achter die beslissing heeft geschaard.

Lk
Het is spr. overigens in alle gesprekken, die hij de afgelopen dagen heeft gevoerd, duidelijk geworden dat er in de Partij wel degelijk grote bezorgdheid heerst, bezorgdheid over het regeringsbeleid, dat nu gaat komen. Het is een bezorgdheid, aldus spr., die ook de onze is. Het is angstig om te zien met hoeveel gemak de A.R. en de K.V.P. bereid zijn - en dan moet spr. misschien zeggen de voorzitters van de A.R. en de K.V.P.-fracties in de Tweede Kamer - van de ene dag op de andere de liberalen en de christelijk-historischen in het kabinet/verwisselen voor socialisten. De berichten, die ons de laatste dagen bereiken dat daarover ook in de kringen van de A.R.- en K.V.P.- Tweede Kamerfractie bepaald ongerustheid heerst, verbazen spr. dan ook geenszins. Het is vooral ondenkbaar, als men de komende regeringsploeg beschouwt, dat het beleid van het kabinet-Marijnen zal worden voortgezet. Hoe ook het regeringsprogramma zal luiden, het staat voor spr. wel vast dat er een beleid zal worden gevoerd, waarop de P.v.d.A. in zeer belangrijke mate haar stempel zal gaan drukken. Het Nederlandse volk, dat zich in 1963 duidelijk heeft uitgesproken voor voortzetting van de toenmalige regeringscoalitie, is naar spr.'s vaste overtuiging de grote verliezer bij deze kabinetsformatie.

Wij zullen nu vooruit moeten gaan kijken, zo gaat spr. voort. De V.V.D. wordt oppositiepartij. Ons wacht een moeilijke periode. Zonder enige steun van radio en televisie zullen wij onze strijd moeten voeren voor het behoud van de geestelijke en materiële vrijheid in Nederland. Wij realiseren ons dat dat een moeilijke strijd zal worden, maar wij zijn er voor klaar. Wij zullen - en dat is dan ook spr.'s antwoord aan de heer Inden - een loyale en een constructieve oppositie gaan voeren. Wij kunnen dat echter alleen maar met uiteindelijk succes doen, als wij Uw aller steun daarbij hebben en wanneer bovendien al die honderdduizenden in den lande, die zonder lid te zijn van de V.V.D. toch met ons van mening zijn, dat de liberale beginselen een belangrijk stempel op het bestuur van ons land behoren te drukken, ons steunen in de komende periode.

U gaat nu straks naar huis, zo besluit spr. zijn betoog. Verbreedt onze beginselen in Uw omgeving. Laat wat er nu is gebeurd een grote stimulans worden voor het liberalisme. Laten de Rijnmondverkiezingen op 2 Juni, de Staten- en Raadsverkiezingen in 1966 en bovenal de Kamerverkiezingen in 1967 het bewijs leveren van de kracht van de liberale beginselen en dan zal de V.V.D. - ik verzeker het U - sterker dan ooit tevoren uit deze moeilijke periode tevoorschijn komen. Aan U en aan de rest van het Nederlandse volk is het antwoord.

De Voorzitter dankt de diverse sprekers en geeft de heer Geertsema gaarne de verzekering dat hij zich, mede namens het Hoofdbestuur, volgaarne bij diens oproep aansluit.

De Voorzitter deelt mede dat hiermede het openbare gedeelte van de vergadering is beëindigd. Thans zal de behandeling van de wijzigingen van Statuten en Reglementen worden voortgezet. Hij spreekt een woord van dank tot de vertegenwoordigers van de niet-liberale pers voor hun aanwezigheid en hun belangstelling en verzoekt hen de vergadering te verlaten. Daarna geeft hij het woord aan Mr. F. Korthals Altes.

De heer Korthals Altes stelt aan de orde artikel 24, 3e lid, van het Huishoudelijk Reglement. Hij zou dit samen willen behandelen met de artikelen 24, 4e lid, en 25, 1e lid, omdat het daarin om dezelfde vraag gaat, n.l. het bindend voorschrijven dat dat lid van het Dagelijks Bestuur, dat belast is met de voorlichting naar buiten, ook automatisch optreedt als voorzitter van de desbetreffende commissies. De afdeling Amsterdam heeft zich daartegen verklaard.

De heer Ir.H.Makkreel (Amsterdam) licht toe dat het amendement dat de afdeling Amsterdam heeft ingediend met de bedoeling om het voorschrift dat de secretaris, belast met de voorlichting, als voorzitter optreedt van een aantal commissies, niet in de reglementen op te nemen, aansluit op dezelfde argumentering die de heer Nawijn reeds naar voren heeft gebracht ten aanzien van het artikel, waarin de taakverdeling van het Dagelijks Bestuur wordt omschreven. Het is de mening van de afdeling Amsterdam dat de taakverdeling van het Dagelijks Bestuur zo min mogelijk moet worden beperkt door de reglementen, zodat de mogelijkheden om in de toekomst aan veranderende omstandigheden binnen redelijke grenzen aanpassing te verkrijgen zo ruim mogelijk worden gelaten. Daarom acht de afdeling Amsterdam het beter om de keuze voor het voorzitterschap van deze commissies aan het Dagelijks Bestuur over te laten, zonder het reglementair vast te leggen.

Dat betekent niet dat de afdeling Amsterdam het er niet mee eens is dat, wanneer de taakverdeling zodanig is dat één secretaris de voorlichting beheert, het voorzitterschap van die commissies inderdaad door deze functionaris wordt bekleed. Dat is volkomen logisch. Maar wanneer te zijner tijd de persoonlijke samenstelling van het Dagelijks Bestuur zo zou zijn, dat een andere taakverdeling door het Dagelijks Bestuur wenselijk wordt geacht - en de huidige redactie van het artikel over de taakverdeling sluit dat niet uit, sluit bepaald niet uit dat op een gegeven moment twee secretarissen zich met de voorlichting bezighouden en één met de interne organisatie - dan acht de afdeling Amsterdam het wenselijk om aanpassing aan die situatie mogelijk te maken zonder wederom tot reglementswijziging te moeten overgaan.

De heer Korthals Altes acht het laatste argument van de afdeling Amsterdam, hoewel in de praktijk een dergelijke situatie zich niet zal voordoen, theoretisch steekhoudend. Spr. constateert dat de vergadering er vóór is het amendement van de afdeling Amsterdam over te nemen, zodat de eindredactie zal luiden overeenkomstig het amendement van de afdeling Amsterdam, d.w.z. dat niet bindend is voorgeschreven dat de secretaris voor de voorlichting automatisch voorzitter is van de propaganda-commissie en de pers-commissie; slechts dat een lid van het Dagelijks Bestuur daarvan voorzitter is.

Daarmede is tevens aan het verlangen van de Kamer-Centrale Zwolle voldaan, die een amendement van dezelfde strekking had ingediend.

Artikel 29 e.v.: de Partijraad. Het amendement Leeuwarden, dat er op neer kwam dat de gehele Partijraad zou worden afgeschaft, is ingetrokken. Een aantal sub-amendementen is ingediend. Wat de samenstelling van de Partijraad betreft is in art. 29 onder a genoemd "de ere-voorzitter"; de afdeling Rijswijk stelt voor dit te wijzigen in "de ere-leden". Dit amendement is niet in het Hoofdbestuur besproken, aangezien het eerst na 27 Maart is ingediend. Het Hoofdbestuur verklaart zich thans accoord; de vergadering eveneens. De afdeling Delfzijl heeft er bezwaar tegen dat de voorzitters van de Kamer-Centrales als zodanig in de Partijraad zitting hebben (art.29 e).

Mejuffrouw Mr. J.L.M. Toxopeus Pott (Delfzijl) acht dit weer een beperking van de vrije keuze van de leden. Bovendien is het een cumulatie van functies. Er is geen enkele goede reden voor aan te voeren, waarom de Centrale niet zelf zou uitmaken wie van de leden van het bestuur zij het meest geschikt acht voor het lidmaatschap van de Partijraad. Dit is, aldus spr., helemaal niet een logisch voorstel, omdat een Partijraad een heel andere functie heeft dan een bestuur. Men kan een bijzonder goed bestuurder zijn, een bijzonder goed leider van vergaderingen, een bijzonder goed organisator, en toch politiek niet zo bijzonder goed zijn. Dat hoeft helemaal niet samen te gaan. Hier worden twee begrippen min of meer door elkaar gehaald: de Partijraad is niet een bestuursorgaan, het is een politiek orgaan, een klankbord van de politiek in de verschillende Centrales en in de afdelingen. En dan is er geen enkel argument voor om hier weer te beperken de vrijheid van keuze van de mensen. Dat is het bezwaar dat de afdeling Delfzijl hiertegen heeft.

De heer Korthals Altes zet uiteen welk argument het Hoofdbestuur er toe geleid heeft met dit voorstel te komen. Het is namelijk zo dat de Partijraad, ook volgens het huidige Huis-houdelijk Reglement, een stimulerende taak heeft zowel op organisatorisch als op politiek gebied. Het is dus juist, zo meende het Hoofdbestuur, om ook bepaalde mensen die met de organisatie te maken hebben daarbij te betrekken. Dat dit in het verleden bij de samenstelling van de Partijraad in mindere mate het geval is geweest, heeft zich - dacht het Hoofdbestuur - misschien ook wel eens gewroken. Een ieder zal zich herinneren dat aan de reorganisatie van 1963 is voorafgegaan een vrij uitvoerig be-raad, dat regelmatig werd gevoerd door de dagelijkse besturen van de Kamer-Centrales. Niet uit en door de Partijraad zijn toen de voorstellen op organisatorisch gebied voortgekomen en aan het Hoofdbestuur gedaan, maar door die reglementair eigen-lijk niet bestaande vergadering van de dagelijkse besturen van de Kamer-Centrales. Daarmee was eigenlijk gedemonstreerd, dacht het Hoofdbestuur, dat de Partijraad misschien toch ook op orga-nisatorisch gebied juist nog wel enige behoeften had, en aan de andere kant bestond ook bij de Kamer-Centrales, bij de besturen daarvan, de duidelijke behoefte dat deze besturen, althans de voorzitters, regelmatig bijeenkwamen. Dat is dus de reden ge-weest om zonder de rechten van de Centrales te bekorten - men kan nog altijd één lid afvaardigen dat niet de voorzitter hoeft te zijn - in ieder geval de voorzitters van de Centrales in de Partijraad op te nemen. Het Hoofdbestuur meent dat het juist is dat enige malen per jaar de voorzitters van alle Centrales op deze wijze bij elkaar zijn en dan juist over organisatorische zaken ook hun licht kunnen laten schijnen.

Mejuffrouw Toxopeus Pott vindt haar opponent een bijzonder goed debater, maar hij overtuigt haar toch niet, want zij kan deze argumenten niet erg sterk noemen. Ten eerste is niet in te zien waarom een ander lid van het bestuur van de Centrale niet zou kunnen meewerken tot het ontwikkelen van stimulerende kracht. In de tweede plaats is twee jaar geleden gebleken dat de voorzitters der Centrales, wanneer zij elkaar willen vinden, dat ook wel doen. En dit was geen incidenteel geval. Spr. her-innert zich dat nu misschien een jaar of twaalf geleden de secretarissen van de Centrales de gewoonte hadden op gezette tijden bij elkaar te komen omdat zij het zo nuttig vonden elkaars ervaringen uit te wisselen. Toen is dat indertijd ook gebruikt als een argument, dat deze secretarissen lid van de Partijraad moesten worden. Dat is nooit gebeurd en er is ook niet gebleken dat er ooit behoefte aan is geweest. Dat zijn zo van die ge-dachten, die er zo eens uitkomen. Wat de stimulerende taak be-treft, deze kan door een ander lid, dat daarvoor het best ge-schikt wordt geacht door de Centrale, even goed worden vervuld.

Alles wordt van bovenaf betutteld; ondanks de vele goede dingen in deze voorstellen ziet spr. er toch ook deze tendenz in dat men veel te veel van bovenaf wil organiseren. Dat vindt spr. toch eigenlijk juist als liberaal een onding. Bovendien wijst zij er op dat, nu de mogelijkheid gebleven is dat de dagelijkse besturen van de Centrales telkens weer herkiesbaar zijn, de voorzitters van die Centrales, als zij lid zijn van de Partijraad, niet zullen meedoen aan het rouleren dat in de volgende artikelen voorzien is. Dat is toch waarschijnlijk niet de bedoeling. Men wil die Partijraad natuurlijk ook laten doorstromen, en gezien het feit dat een goede voorzitter tot in lengte van dagen voorzitter van de Centrale kan blijven, loopt hij dan niet mee in de roulering van de Partijraad.

De heer A. Nawijn (Olst) is persoonlijk toch niet zo erg gelukkig met het amendement van de afdeling Delfzijl. Hij heeft de indruk dat een ieders klacht in het verleden is geweest dat de Partijraad, hoe goed ook bedoeld van opzet, in de praktijk eigenlijk nooit die resultaten heeft afgeworpen die men er van verwachtte. Nu doet het Hoofdbestuur een poging om een nieuwe constructie te formuleren, om een gezelschap bijeen te krijgen, dat regelmatig in een vergadering met het Hoofdbestuur bijeenkomt om alle mogelijke belangrijke punten te bespreken. Spr. vraagt zich af of het nu zo bezwaarlijk is in dit opzicht de suggestie van het Hoofdbestuur te volgen en eens te proberen hoe dit nu in de praktijk zal werken.

De heer Korthals Altes dankt de heer Nawijn voor zijn woorden. Hij zou nog willen zeggen dat het feit dat die voorzitters een tijd geleden wel bij elkaar kwamen, toen er behoefte aan was, en daarna niet meer; dat het feit dat de secretarissen die behoefte hebben gehad en dat dit daarna weer verliep, nu juist kwam omdat die zaak niet geregeld was en zij dus als vergadering/geen enkele status hadden. Het Hoofdbestuur dacht werkelijk dat in het verleden deze behoefte was ontstaan.

Look

Spr. constabeert vervolgens dat het amendement van de afdeling Delfzijl niet door de vergadering wordt gesteund. Het voorstel van het Hoofdbestuur wordt aanvaard.

Artikel 29 g; een amendement van de Stichting Organisatie Vrouwen in de V.V.D. is door het Hoofdbestuur overgenomen, en wordt door de vergadering aanvaard.

Artikel 30: de verkiesbaarheid en benoembaarheid. Amendementen van Zwolle en Delfzijl.

De heer Nawijn is tot de conclusie gekomen dat het voorstel van de afdeling Delfzijl de voorkeur verdient boven dat van de Kamer-Centrale Zwolle, die het hare dus terugtrekt. Alleen dient, wanneer het amendement van Delfzijl wordt overgenomen, punt 6 nog even te worden bekeken.

De heer Korthals Altes verduidelijkt dat het voorstel van Delfzijl de zittingsperiode van de Partijraadsleden telkens op drie jaar wil stellen.

Mevrouw Mr. E. Veder-Smit (Leeuwarden) vraagt of voor de leden van de Partijraad, die worden aangewezen door de Vrouwen in de V.V.D., de termijn op twee jaar gehandhaafd mag blijven, omdat deze leden door de adviesraad worden gekozen, die zelf om de twee jaar aftreedt.

De heer Korthals Altes wil nog even zeggen wat de achtergrond is geweest van dat verschil tussen twee en drie. De reglementencommissie had namelijk de bedoeling het Hoofdbestuur te zijner tijd een voorstel voor te leggen tot herziening ook van het reglement op de candidaatsstelling voor de Tweede Kamer, waarbij dan de Partijraad als geheel automatisch zou zijn ge-

incorporeerd in de Verkiezingsraad. Dan zou de Partijraad alleen bij de samenstelling van de Verkiezingsraad nog moeten worden uitgebreid met zoveel leden per behaalde tienduizend stemmen. Het motief hiervoor was dat ook de 15 door het Hoofdbestuur benoemde leden een rol spelen in de Verkiezingsraad, en voorts dat men dan als Verkiezingsraad een college heeft, dat elkaar niet slechts eens in de vier jaar ziet, maar dat gedeeltelijk op elkaar is ingespeeld, waar men elkaar kent. Dat leek praktisch. Nu zijn de Tweede Kamerverkiezingen normaal gesproken om de vier jaar. Wil men dus de Centrales de kans geven van afgevaardigden te wisselen op een ogenblik dat er een Verkiezingsraad bijeenkomt, dan moet men de periode van aftreden niet op drie jaar, maar op twee jaar stellen. Dat is de achterliggende gedachte geweest van dit op het oog wat ingewikkelde voorstel. Spr. weet niet of deze nadere toelichting misschien het oordeel van Delfzijl nog beïnvloedt. Het is namelijk zo dat iedereen toch bericht krijgt wanneer hij nieuwe kandidaten moet stellen, dus wat zo ingewikkeld is in het reglement is niet zo ingewikkeld in de praktijk. De Centrales krijgen bericht: U bent aan de beurt van aftreden. Dan wordt er in een vacature voorzien en of dat nu voor twee of voor drie jaar geldt maakt natuurlijk verder geen verschil. Temeer nu de Vrouwen er toch prijs op stellen om voor hun leden de termijn op twee jaar te houden, vervalt men toch in een ingewikkelde regeling.

Hierna ontspint zich een verwarde discussie.

Uiteindelijk constateert de heer Korthals Altes dat het voorstel van het Hoofdbestuur is aanvaard.

Artikel 31. Het voorstel van het Hoofdbestuur wordt aanvaard.

Artikel 32, 3e lid. Het voorstel van het Hoofdbestuur wordt aanvaard.

Artikel 32, lid 4. Amendement Delfzijl.

Mejuffrouw Toxopeus Pott heeft er ook hier weer bezwaar tegen dat het allemaal zo precies wordt uitgestippeld. Zij herinnert zich eigenlijk niet dat er in de Partijraad ooit gestemd is. Het lijkt haar ook niet juist. De Partijraad is een klankbord voor de politiek, de Kamerleden horen daar wat er inzake de politieke vraagstukken in het land leeft, zij horen dat mee te nemen in hun geestelijke bagage, zij horen dat te wegen en te wikken en dan te handelen naar het hun goeddunkt. En zo ook het onafhankelijke Hoofdbestuur. Wanneer dat suggesties krijgt uit de Partijraad, dan hoort het die goed in zijn hart en in zijn hoofd te bewaren, maar het moet volkomen vrij zijn om uiteindelijk beslissingen te nemen, want dit gaat over politieke onderwerpen, en spr. vindt het onjuist dat met meerderheden en minderheden over politieke onderwerpen uitspraken worden gedaan, wat dus toch het idee geeft dat de Kamerleden bijvoorbeeld daaraan gebonden zouden zijn. De Partijraad moet een vrij discussie-orgaan blijven zonder de zwaarwichtigheid van stemmingen.

De heer Korthals Altes wijst er op dat het de bedoeling is dat de mening in de Partijraad zoveel mogelijk wordt gepeild, en dat deze over alle onderwerpen, o.a. die op de Algemene Vergadering behandeld zullen worden, bekend wordt gemaakt. De Partijraad moet geen besluiten kunnen nemen, maar men moet er de opinies kunnen tellen. Dat het volkomen uitgesloten is dat er bindende adviezen zouden kunnen worden gegeven aan de Kamerfracties behoeft toch in een liberale partij geen nader betoog. Het gaat er slechts om dat, voor het geval er verschillende meningen in de Partijraad blijken te leven, men die kan registreren. Men kan er dan bij de discussies in de afdelingen rekening mee houden hoe ongeveer in dat college de stemmen lagen. Dat is de bedoeling; niet om in de Partijraad beslissingen te laten nemen die aan de Algemene Vergadering zijn voorbehouden.

Spr. constateert vervolgens dat het voorstel van het Hoofdbestuur is aanvaard.

Artikel 33. Het voorstel van het Hoofdbestuur is aanvaard.

Artikel 34, 1e lid. Een amendement van de afdeling De Bilt-Bilthoven het woord propagandablad te vervangen door partijblad is door het Hoofdbestuur overgenomen. Verder stelt de afdeling De Bilt/Bilthoven voor de hoofdredacteur van het partijblad niet alleen te doen benoemen maar ook te doen ontslaan door het Hoofdbestuur.

De heer Korthals Altes wijst op juridische bezwaren: de hoofdredacteur is in dienst van de Stichting, en wanneer hij ontslagen wordt door het Hoofdbestuur zou hij zijn eventuele eis tot schadeloosstelling bij de Stichting kunnen indienen. De Stichting moet daar dus toch wel eigen zeggenschap over hebben.

Het voorstel van het Hoofdbestuur wordt aanvaard.

Artikel 35, 1e lid. Door de afdeling Laren/Blaricum is het voorstel gedaan een aparte contributie vast te stellen voor studerende leden.

De heer H. Wiegel (Laren N.H.) licht het amendement van de afdeling Laren/Blaricum om niet alleen voor huisgenoten maar ook voor studerende leden de contributie voor het lidmaatschap op f.5.- te stellen, nader toe. In de afdeling Laren/Blaricum is deze regeling al ingevoerd; ook in de afdeling Rotterdam betalen studerende f.5.-. Spr. gelooft dat het verstandig is dit landelijk reglementair in te voeren, zodat studerende weten dat voor hen de contributie slechts f.5.- bedraagt. Er zijn, aldus spr., voor studenten misschien vele aanleidingen om nog geen lid van een politieke partij te worden; financiële bedenkingen mogen er echter nooit zijn. Het is voor de toekomst van de V.V.D. van het grootste belang dat de intellectuelen van de maatschappij van morgen nu reeds lid worden.

De heer Korthals Altes antwoordt dat het Hoofdbestuur er natuurlijk geheel mede instemt dat studerende leden een lagere contributie betalen. Het heeft dan ook met groot genoegen gezien dat de meeste afdelingen dit zelf hebben geregeld. Die bevoegdheid hebben zij, want zij mogen in het belang van de partij lagere contributies heffen, en dit is typisch een zaak die in het belang van de partij is. Maar de reden waarom dit niet reglementair dient te worden vastgelegd is, dat het begrip studeren steeds ruimer wordt uitgelegd. Aanvankelijk verstond men daar alleen maar onder degenen die aan een universiteit of hogeschool studeren, maar velen willen dat begrip uitbreiden. Het Hoofdbestuur wil wel een verzoek doen aan alle afdelingen om voor studerende leden, maar dan in de zin die vermoedelijk ook de voorsteller van het amendement bedoelt, een lagere contributie te heffen, voorzover zij dat nog niet doen. Maar men kan dit niet gaan vastleggen zonder meteen een definitief te geven van wat onder studerende leden wordt verstaan.

De heer Wiegel wijst er op, dat het hem er om gaat dat door het Hoofdbestuur in "Vrijheid en Democratie" duidelijk kan worden gesteld dat alle studenten voor f.5.- lid kunnen worden. Dat bereikt men niet door het schrijven van een brief aan alle afdelingen.

De heer Korthals Altes meent dat ook nu de vrijheid bestaat om te adverteren dat studenten maar f.5.- behoeven te betalen. Spr. wil deze zaak aan de afdelingsbesturen ter beoordeling overlaten. Naar aanleiding van een opmerking uit de zaal verduidelijkt spr. nog dat in die f.5.- ook "Vrijheid en Democratie" is inbegrepen.

De heer L. van Leeuwen (Rotterdam) stelt nog voor het amendement van de afdeling Laren/Blaricum over te nemen maar de beoordeling over het al of niet student zijn aan de afdelingen over te laten.

De heer Korthals Altes gaat over tot stemming bij handopsteken.

Het voorstel van de afdeling Laren/Blaricum wordt verworpen.

Artikel 35, 2e lid; (nieuw voorstel van het Hoofdbestuur).

De vergadering gaat accoord.

Artikel 36, 1e en 2e lid. Eveneens nieuw voorstel van het Hoofdbestuur.

De vergadering gaat accoord.

Artikel 36, 2e lid bis. Door de afdeling Heiloo is een amendement ingediend, dat echter wordt ingetrokken.

Artikel 38 (nieuw voorstel Hoofdbestuur).

De Kamer-Centrale Zwolle is het met dit voorstel niet eens, en stelt voor aan het bestaande artikel een tweede lid toe te voegen, luidende: "Elke Kamer-Centrale zendt overeenkomstig het bepaalde in het eerste lid een opgave van de leden der Kamer-Centrale onder vermelding of en in hoeverre gebruik is gemaakt van de bevoegdheid vermeld in artikel 35, 2e lid, en bij het ontbreken van leden een negatief bericht."

De afdeling Amsterdam maakt tegen deze gang van zaken bezwaar.

Besloten wordt dit thans te laten rusten en het volgend jaar nog eens te bezien.

Artikel 39. Geen amendementen.

De vergadering gaat accoord.

Artikel 40. Geen amendementen.

De vergadering gaat accoord.

Artikel 41, 2e lid. Het amendement van de afdeling Naarden wordt verworpen.

Het voorstel van het Hoofdbestuur wordt aanvaard.

Artikel 42, 1e lid. Geen amendementen.

De vergadering gaat accoord.

Artikel 42, 2e lid.

Een amendement van de Kamer-Centrale Zwolle om de bestaande tekst te handhaven wordt overgenomen.

Artikel 43, 2e lid. Geen amendementen.

De vergadering gaat accoord.

Artikel 43, 3e lid. Geen amendementen.

Een redactionele wijziging van de Afdeling Amsterdam wordt overgenomen; het voorstel van het Hoofdbestuur wordt aanvaard.

Artikel 46. Amendementen van de Kamer-Centrale Zwolle en van de afdelingen Delfzijl, Oegstgeest en Amsterdam.

De heer A. Nawijn (Olst) acht de door het Hoofdbestuur voorgestelde redactie ingewikkeld, onlogisch, willekeurig en bovendien discriminerend ten aanzien van de gestelde kandidaten. In de toelichting van het Hoofdbestuur op het zesde lid wordt betoogd dat de absolute meerderheid bij het stemmen over meer dan één vacature tegelijk niet is de helft plus één, maar een uit de gehanteerde formule voortvloeiend groter getal. De aldus berekende meerderheid wordt wel een absolute - daar bedoelt men dus mee een volstreekte - meerderheid genoemd, maar is in feite een gekwalificeerde meerderheid. En hierin ligt nu het discriminerende karakter van de gevolgde methode. Immers, de kandidaten waarover

bij vervulling van één vacature wordt gestemd behoeven slechts met een volstrekke meerderheid gekozen te worden. Zodra er meer vacatures moeten worden vervuld, en de vergadering uit doelmatigheidsoverwegingen - derhalve overwegingen die niets met de beoordeling van de candidaat te maken hebben - beslist dat ter vervulling van die vacatures over de kandidaten zal worden gestemd op één stembriefje, moeten de kandidaten voldoen aan de zwaardere eis van een gekwalificeerde meerderheid om gekozen te worden. Ter illustratie daarvan wordt het in de toelichting bij het voorstel van het Hoofdbestuur gegeven voorbeeld hieronder geplaatst naast andere waarbij sprake is van de vervulling van grotere aantallen vacatures tegelijk. Er was gesteld 3 vacatures en 650 geldige stemmen. Volstrekke meerderheid is dan 326. Maar volgens het voorstel van het Hoofdbestuur komt er een gekwalificeerde meerderheid uit. Bij drie vacatures is de uitkomst volgens het Hoofdbestuur driemaal 650 gedeeld door drie plus één is 488. Bij vier vacatures wordt het 520, bij vijf 542, bij zes 558, bij zeven 569, enz. Om al de vorenstaande redenen is het door het Hoofdbestuur voorgestelde nieuwe artikel 46 onaanvaardbaar. In alle bezwaren, ook die van het Hoofdbestuur, namelijk dat het huidige artikel 46 aanleiding kan geven tot misverstanden, wordt voorzien door het thans door de Kamer-Centrale Zwolle voorgestelde, hetwelk duidelijk is van redactie, overzichtelijk van indeling in leden en hetwelk voorziet in alle mogelijkheden, welke zich bij een stemming kunnen voordoen.

De heer Ir.H.Makkreel (Amsterdam) zegt dat in het algemeen gesproken de afdeling Amsterdam wel gelukkig is met de formulering van artikel 46, zoals door het Hoofdbestuur in eerste instantie voorgesteld. Het huidige artikel 46 behandelt alleen de stemming per vacature, en niet hoe de uitslag van een stemming over meer vacatures tegelijk bepaald moet worden. Met de kwalificatie van de aantallen stemmen, die vereist worden om bij de eerste stemming verkozen te zijn, is de afdeling Amsterdam het echter niet helemaal eens. Spr. gelooft dat het beter is om de definitie van het begrip absolute meerderheid nu even te laten vallen, want dat leidt tot een geweldige spraakverwarring, en alleen te vragen welke hoeveelheid stemmen noodzakelijk is om iemand bij een eerste stemming als gekozen te verklaren. De afdeling Amsterdam is dan van mening dat het voldoende is, wanneer een candidaat bij de eerste stemming gesteund wordt door meer dan de helft dergenen, die een stem hebben uitgebracht. Het is dus mogelijk - en dat was een van de punten die in de oude redactie tot misverstanden aanleiding kon geven - dat meer mensen aan deze eisen voldoen dan er vacatures zijn. Men kan derhalve niet iedereen, die aan deze eis voldoet, verkozen verklaren.

Het enige punt dat in dit geval nog tot moeilijkheden aanleiding kan geven is dat de laatste man, die wel verkozen is, en de eerste man, die niet meer verkozen is, beiden voldoen aan de eis van meer dan de helft van het aantal stemmen en dan bovendien nog één stem verschillen. Dit zou eventueel kunnen worden aangepast door bovendien nog een bepaald verschil ten opzichte van de volgende candidaat te eisen, maar de afdeling Amsterdam gelooft dat het niet noodzakelijk is om dit te doen. De afdeling Amsterdam wil haar amendement, waarbij alleen het zesde lid wordt aangepast door daarin meer dan de helft van het aantal stemmen als limiet te eisen en overigens te bepalen dat diegenen gekozen zijn, die de meeste stemmen hebben behaald, dus handhaven op grond van het feit, dat hierdoor in de algemene vergadering de stemprocedure bepaald eenvoudiger zal worden, en dat er op deze wijze bepaald meer kans bestaat, dat bij de eerste stemming iemand gekozen wordt. Want vooral wanneer het

aantal kandidaten groter is dan het aantal vacatures, is bij het Hoofdbestuur voorstel de kans zeer groot dat de voorziening in alle vacatures tenslotte eerst zal plaats hebben bij de derde stemming, waarbij helemaal geen meerderheid meer vereist wordt.

De heer Korthals Altes deelt mede dat het Hoofdbestuur het amendement van de afdeling Amsterdam overneemt, waarmee het materiaal precies doet wat de Kamer-Centrale Zwolle vraagt, doch de verwaarring gevende term "volstreckte meerderheid", waarvan de één zegt: onder volstreckte meerderheid versta ik wiskundig dat je een zodanige meerderheid hebt dat er niet meer kandidaten kunnen worden gekozen dan er functies zijn, terwijl anderen zeggen: het is altijd de helft plus één, vermijdt.

De heer Nawijn is van mening dat het amendement van de Kamer-Centrale Zwolle de voorkeur verdient boven dat van de afdeling Amsterdam.

De heer Korthals Altes verschilt daarin met de heer Nawijn van mening. Er zijn, aldus spr., nu eenmaal mensen die onder volstreckte meerderheid iets anders verstaan dan de heer Nawijn en de Kamer-Centrale Zwolle. Nu kunnen die mensen best ongelijk hebben, maar Amsterdam voorkomt verwaarring in zijn redactie. Daarom lijkt spr. dat beter.

De heer Ir.W.H.B.van Dunné (Oegstgeest) is het niet met de heer Korthals Altes eens.

Na een verwarde discussie brengt de heer Korthals Altes de voorstellen bij handopsteken in stemming. Voor het amendement van de Kamer-Centrale Zwolle spreekt zich slechts een minderheid uit; het voorstel van het Hoofdbestuur zoals het is gemaendeerd door de afdeling Amsterdam wordt aanvaard.

Artikel 50, de leeftijdsgrens.

Mejuffrouw Mr. J.L.M. Toxopeus Pott (Delfzijl) vraagt om een uitwijkmogelijkheid voor kleine afdelingen. Het Hoofdbestuur kan de grens voor het aantal leden bepalen; het gaat haar om het principe. Welke sanctie is er op dit voorschrift? Wil men dan de hele afdeling royeren? Men moet toch een reglement hebben dat ~~dat~~ ook werkelijk nageleefd kan en moet worden en waarop sancties bestaan.

De heer Korthals Altes meent dat dit probleem zich niet voordoet. Dat er een afdeling is waar werkelijk niemand behalve iemand van boven de 70 voor het bestuurslidmaatschap is te vinden, is ondenkbaar.

Mejuffrouw Toxopeus Pott is van mening dat de mensen uit de grote steden er geen begrip van hebben welke moeilijkheden zich in kleine gemeenten kunnen voordoen. Laat het Hoofdbestuur niet vergeten, aldus spr., dat er in iedere gemeente van de provincie Groningen een afdeling is. Hoe kleine gemeenten zijn daar niet bij?

De heer Korthals Altes ziet dat een meerderheid vóór een bepaalde ontsnappingsclausule is. Hij stelt voor het laatste amendement van de afdeling Delfzijl over te nemen, met dien verstande dat het Hoofdbestuur meteen beslist. Dit wordt door de vergadering aanvaard.

Overgangsbepalingen. Het voorstel van de Kamer-Centrale Zwolle, het voorstel van de afdeling Naarden en het subsidiaire amendement van de afdeling Delfzijl worden overgenomen.

Tenslotte een amendement van de afdeling Delfzijl waarin wordt gesteld dat ingeval van overmacht de beslissing van de

commissie van beroep niet geldt.
Dit amendement wordt teruggenomen.

Hiermede is de behandeling der reglementswijzigingen tot een einde gebracht.

De heer Korthals Altes heeft nog een vraag aan de Kamer-Centrale Zwolle: In het reglement voor de commissie van beroep moet ook worden vermeld dat in het geval van door de Kamer-Centrale geroyeerde leden het bestuur van de Kamer-Centrale wordt uitgenodigd.

De vergadering gaat daarmee accoord.

Tenslotte heeft de Kamer-Centrale Zwolle nog terecht medegedeeld nog een wijziging te verlangen van artikel 12, 1e lid, van het Huishoudelijk Reglement, n.l. dat de leden die niet tot een afdeling behoren maar bij een Kamer-Centrale zijn ingeschreven het recht hebben om de vergaderingen van de Kamer-Centrale bij te wonen.

Ook daarmee kan de vergadering zich verenigen.

De voorstellen, zoals zij nu geamendeerd zijn, zullen hier en daar misschien leiden tot een redactionele wijziging.

De vergadering machtigt het bestuur dit aan te passen onder vermindering van enige materiële wijziging.

De Voorzitter constateert dat hiermede de behandeling van agenda-punt 14 is afgesloten. Hij gelooft dat men het met hem eens zal zijn als hij hier een woord dan dank spreekt ten eerste tot de commissie voor de reglementen, die dit zo zorgvuldig heeft voorbereid, en tot haar voorzitter, de heer Korthals Altes, die zo deskundig de voorstellen van het Hoofdbestuur heeft verdedigd. Daarnaast tot alle afdelingen, die deze voorstellen zorgvuldig bestudeerd hebben en met wijzigingsvoorstellen en amendementen zijn gekomen, waarvan de behandeling vandaag getoond heeft dat daar een heel goed werk is verricht. En tenslotte tot de vergadering, die zo geduldig geweest is om het Hoofdbestuur te volgen in zijn voorstel om te proberen deze zaak vandaag af te werken. Dat is gelukt. Daar is het Hoofdbestuur bijzonder erkentelijk voor.

Wij kunnen wel zeggen, aldus spr., dat wij een bijzonder goede vergadering hebben gehad met politieke hoogtepunten - de toespraken van gisteren en de discussie over het algemene beleid die vandaag heeft plaats gevonden - maar ook op organisatorisch gebied heeft deze vergadering op een bijzonder hoog niveau gestaan en heel goed werk verricht.

Spr. komt nu tot het einde. Hij wil deze vergadering sluiten. Hij zou dat niet willen doen zonder dank te betuigen aan de ere-voorzitter en het ere-lid der Partij, die de gehele vergadering hebben meegemaakt.

De Voorzitter sluit de vergadering.